

Załącznik Nr 1 do
UCHWAŁY NR XXXV/265/2018
RADY GMINY MANOWO
z dnia 12 stycznia 2018 r.

Gmina Manowo

Program postępowania naprawczego

Manowo, 12 stycznia 2018 r.

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	3
WPROWADZENIE	5
PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA	6
DOKUMENTY ŹRÓDŁOWE PODDANE ANALIZIE	6
OGRANICZENIA ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ PROGRAMU POSTĘPOWANIA NAPRAWCZEGO	7
CZĘŚĆ I. ANALIZA STANU FINANSÓW GMINY MANOWO	9
DOCHODY	9
<i>Baza podatkowa</i>	13
WYDATKI	16
<i>Oświata i wychowanie</i>	20
<i>Pomoc społeczna</i>	22
<i>Administracja publiczna</i>	23
ZADŁUŻENIE	24
<i>Kredyty, pożyczki, obligacje</i>	25
<i>Poręczenia i gwarancje</i>	28
<i>Zobowiązania wymagalne</i>	31
WSKAŹNIK OBSŁUGI ZADŁUŻENIA	33
PRZYCZYNY ZAGROŻENIA REALIZACJI ZADAŃ PUBLICZNYCH	36
CZĘŚĆ II. PLAN DZIAŁAŃ NAPRAWCZYCH	40
DOCHODY	40
WYDATKI	43
750 – <i>Administracja publiczna</i>	43
801 – <i>Oświata i wychowanie</i>	47
852 – <i>Pomoc społeczna</i>	53
921 – <i>Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego</i>	54
926 – <i>Kultura fizyczna</i>	55
<i>Obszary wspólne</i>	57
HARMONOGRAM WDRAŻANIA DZIAŁAŃ NAPRAWCZYCH	59
CZĘŚĆ III. PRZEWIDYWANE EFEKTY FINANSOWE DZIAŁAŃ NAPRAWCZYCH	60
BUDŻET NA 2018 ROK	61
<i>Dochody</i>	61
<i>Wydatki</i>	63
<i>Płynność finansowa Gminy Manowo</i>	67
POŻYCZKA Z BUDŻETU PAŃSTWA	70
EFEKT FINANSOWY DZIAŁAŃ NAPRAWCZYCH	74
SPOSÓB OBLICZANIA PRZEWIDYWANYCH EFEKTÓW FINANSOWYCH	80

SPIS TABEL	83
SPIS RYCIN	84

WPROWADZENIE

W dniu 15 listopada 2017 r. do Regionalnej Izby Obrachunkowej w Szczecinie przekazano projekt wieloletniej prognozy finansowej Gminy Manowo na lata 2018-2032 oraz projekt budżetu Gminy Manowo na 2018 r. Z projektu wieloletniej prognozy finansowej Gminy wynika, że w 2018 r. nie zostanie spełniona relacja określona w art. 242 ustawy o finansach publicznych (zaplanowano deficyt bieżący budżetu), ponadto w latach 2018-2021 nie zostanie spełniona przez Gminę relacja dotycząca obsługi zadłużenia, o której mowa w art. 243 ust. 1 ustawy o finansach publicznych.

W związku z powyższym Skład Orzekający Regionalnej Izby Obrachunkowej w Szczecinie negatywnie zaopiniował projekt budżetu na 2018 r. oraz projekt wieloletniej prognozy finansowej Gminy Manowo, jak również negatywnie odniósł się do możliwości sfinansowania deficytu budżetu Gminy Manowo. W konsekwencji, uchwałą Nr XXV.133.2017 z dnia 22 listopada 2017 r. Kolegium Regionalnej Izby Obrachunkowej w Szczecinie wezwało Gminę Manowo do opracowania i uchwalenia programu postępowania naprawczego oraz przedłożenia tego programu do Regionalnej Izby Obrachunkowej w Szczecinie w terminie 45 dni od dnia otrzymania wezwania. Wezwanie do opracowania programu postępowania naprawczego wpłynęło do Urzędu Gminy Manowo 30 listopada 2017 r.

Niniejszy dokument jest wyrazem realizacji ww. wezwania. Celem programu jest wskazanie działań, których efektem będzie poprawa sytuacji finansowej Gminy. Na podstawie diagnozy kondycji finansowej jednostki, sporządzono program postępowania naprawczego, który zgodnie z art. 240a ust. 3 ustawy o finansach publicznych zawiera:

1. analizę finansów Gminy wraz z określeniem przyczyn zagrożenia realizacji zadań publicznych;
2. indywidualny plan naprawczy, wraz z harmonogramem wprowadzania poszczególnych przedsięwzięć;
3. określenie przewidywanych efektów finansowych zalecanych przedsięwzięć wraz z przedstawieniem sposobu ich obliczania.

Całość analizy została poprzedzona krótkim wprowadzeniem prezentującym podstawę prawną opracowania, dokumenty źródłowe poddane analizie oraz ograniczenia i ryzyko związane z wdrożeniem i realizacją działań naprawczych. Podkreślić należy, że dokument powinien być rozpatrywany całościowo, nie należy uzasadniać swojego stanowiska na podstawie wyrywkowej części dokumentu.

PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

Podstawę prawną niniejszego opracowania stanowią w szczególności:

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. 2017, poz. 1875 z późn. zm.);
2. Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. 2017, poz. 1453 z późn. zm.);
3. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. 2017, poz. 2077);
4. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych (Dz. U. 2009 Nr 157, poz. 1241 z późn. zm.);
5. Akty wykonawcze do powyższych ustaw.

Ponadto posłużono się:

1. Orzecnictwem sądów krajowych;
2. Orzecnictwem sądów europejskich;
3. Poglądami doktryny, wyrażonymi w artykułach, glosach i innych publikacjach.

Wykorzystano obszernie fragmenty bez odrębnego powoływania w przypisach dolnych i końcowych następujących pozycji literatury:

1. M. Karlikowska, W. Miemieć, Z. Ofiarski, K. Sawicka, 2010, Ustawa o finansach publicznych – Komentarz, Wrocław;
2. L. Lipiec-Warzecha, 2011, Ustawa o finansach publicznych. Komentarz, Warszawa;
3. P. Smoleń, 2012, Ustawa o finansach publicznych. Komentarz, Warszawa;
4. R. Hauser, A. Wróbel, Z. Niewiadomski, 2012, Konstytucyjne podstawy funkcjonowania administracji publicznej; System Prawa Administracyjnego, Tom 2, Warszawa.

Niniejsza analiza uwzględnia stan prawny na dzień 12 stycznia 2018 roku.

DOKUMENTY ŹRÓDŁOWE PODDANE ANALIZIE

W celu przeprowadzenia właściwej i kompleksowej analizy stanu finansów Gminy rozpatrzono szereg następujących dokumentów:

1. Sprawozdania z wykonania planu dochodów budżetowych za lata 2013-2016 (Rb-27s);
2. Sprawozdania z wykonania planu dochodów budżetowych po III kwartale oraz za grudzień 2017 r. (Rb-27s);
3. Sprawozdania z wykonania planu wydatków budżetowych za lata 2013-2016 (Rb-28s);
4. Sprawozdania z wykonania planu wydatków budżetowych po III kwartale oraz za grudzień 2017 r. (Rb-28s);

5. Sprawozdania o nadwyżce/deficycie Gminy w latach 2013-2016 (Rb-NDS) oraz po III kwartale 2017 r.;
6. Sprawozdania o stanie zobowiązań według tytułów dłużnych oraz gwarancji i poręczeń w latach 2013-2016 (Rb-Z) oraz po III kwartale 2017 r.;
7. Sprawozdania roczne z wykonania dochodów podatkowych (Rb-PDP) za lata 2013-2016;
8. Uchwałę budżetową na 2017 rok wraz z uchwałami i zarządzeniami zmieniającymi;
9. Wieloletnią Prognozę Finansową Gminy Manowo na lata 2017-2032;
10. Projekt budżetu Gminy Manowo na 2018 r.;
11. Projekt Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Manowo na lata 2018-2032;
12. Uchwały w sprawie podatku od nieruchomości za lata 2013-2016;
13. Sprawozdania opisowe z wykonania budżetów za lata 2013-2016;
14. Umowy kredytowe i pożyczkowe na zaciągnięte przez Gminę zobowiązania, umowy o wykup wierzytelności oraz umowy poręczeń.

OGRANICZENIA ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ PROGRAMU POSTĘPOWANIA NAPRAWCZEGO

Przystąpienie do realizacji programu postępowania naprawczego wiąże się z koniecznością podjęcia licznych działań zmierzających do poprawy struktury dochodów i wydatków. Niezbędne jest również rozważenie zmian nie tylko w kategoriach finansowo-księgowych, lecz również w odniesieniu do sfery organizacyjnej. W niniejszym dokumencie, proponuje się konkretne działania, które Gmina zamierza samodzielnie zrealizować w taki sposób, aby po zakończeniu realizacji programu postępowania naprawczego zagwarantować spełnienie przepisów określonych w art. 242-244 ustawy o finansach publicznych.

Oprócz opisanych i uzasadnionych przedsięwzięć naprawczych, istnieje szereg restrykcji ustawowych, zgodnie z którymi w okresie realizacji postępowania naprawczego jednostka samorządu terytorialnego:

1. nie może podejmować nowych inwestycji finansowanych kredytem, pożyczką lub emisją papierów wartościowych;
2. nie może udzielać pomocy finansowej innym jednostkom samorządu terytorialnego;
3. nie może udzielać poręczeń, gwarancji i pożyczek;
4. nie może ponosić wydatków na promocję jednostki;
5. nie może tworzyć funduszu sołeckiego;
6. ogranicza realizację zadań innych niż obligatoryjne, finansowanych ze środków własnych;
7. zamraża wydatki na diety radnych oraz na wynagrodzenie zarządu.

Brak możliwości zaciągania kolejnych zobowiązań odnosi się wyłącznie do pozyskiwania zwrotnego finansowania na nowe inwestycje. Istnieją zatem możliwości zaciągnięcia kredytu, pożyczki lub emisji obligacji na dokończenie inwestycji rozpoczętych przed 2018 r. jak i na spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań w sytuacji,

gdyby wynik budżetu nie pozwalał na samodzielne uregulowanie rat kapitałowych w danym roku budżetowym. Powyższy zakaz dotyczy wyłącznie rozpoczynania nowych inwestycji, na które nie przewidziano w budżecie środków własnych.

Zakaz udzielania poręczeń i gwarancji wynika z potrzeby zagwarantowania stabilności i przewidywalności w budżecie. Co prawda w wielu samorządach, kwoty przewidziane na poręczenia nie są realizowane, to jednak zgodnie z obowiązującymi przepisami, należy je wykazywać i doliczać do wskaźników obsługi zadłużenia. Rozwiązanie takie ma zagwarantować, że w przypadku zażądania przez wierzyciela spłaty, Gmina będzie w stanie spełnić świadczenie, co w wielu przypadkach może oznaczać konieczność rezygnacji z wykonywania ustawowych zadań. Dlatego w trakcie realizacji programu postępowania naprawczego niezbędne jest zagwarantowanie stabilności budżetu, której udzielenie nowego poręczenia lub gwarancji mogłoby poważnie zagrozić.

Istotne ograniczenia obejmują również wydatki na promocję. Jest to uzasadnione tym, że w znaczącej większości nie przekładają się one bezpośrednio na poprawę atrakcyjności Gminy oraz pozyskanie nowych inwestorów. Najczęstszym kierunkiem tej kategorii jest promocja wewnętrzna, która ma związek z poprawą warunków życia dla mieszkańców poprzez organizację wydarzeń kulturalnych. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że większość wydatków na promocję ponoszonych przez jednostki samorządu terytorialnego wynika z zawartych na początku roku budżetowego umów, dlatego ograniczeniu nie będą podlegały wydatki zaangażowane, zaś pełne wykonanie normy będzie możliwe dopiero w kolejnym roku budżetowym.

Kwestia związana z zakazem tworzenia funduszu sołeckiego rodzi często praktyczne problemy w przypadku gmin, które przypuszczalnie znajdują się w opisanej przepisem Ustawy trudnej sytuacji finansowej. Nawet jeśli w roku poprzedzającym wdrożenie planu naprawczego, zostaną uchwalone wnioski o fundusz sołecki, zadanie stojące przed uchwalonym programem naprawczym nakazuje zatem wiązać zakaz „tworzenia funduszu sołeckiego” w okresie realizacji programu z zakazem dokonywania wydatków w ramach funduszu sołeckiego w latach objętych programem.

Zamrożenie wydatków na diety radnych oraz na wynagrodzenia zarządu jest wyrazem zasady, że w trudnych sytuacjach, władze Gminy również powinny ponosić koszty wyrzeczeń i z tego względu ograniczyć własne uposażenia. Działanie to jest społecznie pożądane.

CZĘŚĆ I. ANALIZA STANU FINANSÓW GMINY MANOWO

DOCHODY

Wykonywanie przez Gminę zadań publicznych wymaga zapewnienia jej środków finansowych na ich realizację. Źródła dochodów JST oraz zasady ustalania i gromadzenia tych dochodów określono w ustawie o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Analiza dochodów Gminy Manowo została dokonana w podziałach merytorycznych, a następnie sklasyfikowana w podziały wymagane ustawowo. Podział merytoryczny został sporządzony za pomocą paragrafów klasyfikacji budżetowej na następujące kategorie:

1. dochody bieżące:
 - 1) podatki i opłaty lokalne¹;
 - 2) udziały w podatkach centralnych, w tym:
udział w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT) oraz udział w podatku dochodowym od osób prawnych (CIT);
 - 3) subwencje, w tym:
oświatowa, wyrównawcza i równoważąca;
 - 4) dotacje, w tym:
na zadania zlecone i powierzone oraz na zadania własne;
 - 5) dofinansowanie, w tym:
dofinansowanie w ramach umów między JST;
 - 6) pozostałe dochody, w tym:
grzywny i kary pieniężne, wpływy z usług, odsetki od środków na rachunkach bankowych, a także inne dochody;
2. dochody majątkowe, w tym:
 - 1) dochody z majątku: przekształcenie prawa użytkowania wieczystego w prawo własności, sprzedaż majątku;
 - 2) dotacje na inwestycje.

Dzięki takiemu ujęciu dochodów zachowano wynikający z klasyfikacji budżetowej merytoryczny podział ułatwiający późniejsze prognozowanie kolejnych kategorii. Historyczne wartości dochodów w latach 2013-2017 scharakteryzowano poniżej.

¹ Na podstawie art. 4 ustawy z dnia 13 listopada 2003 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego do podatków lokalnych zaklasyfikowano wpływy z podatku: od nieruchomości, rolnego i leśnego, od środków transportowych, od spadków i darowizn, od czynności cywilnoprawnych, dochodowego od osób fizycznych w formie karty podatkowej. Do opłat lokalnych zaklasyfikowano m.in. wpływy z opłaty: skarbowej, targowej, miejscowej, za gospodarcze korzystanie ze środowiska czy za zezwolenie na sprzedaż alkoholu (na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi) oraz odsetki od nieterminowych wpłat z tytułu podatków i opłat.

Tabela 1. Struktura zrealizowanych dochodów Gminy Manowo w latach 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017*
DOCHODY OGÓŁEM	22 485 015	23 834 550	24 085 628	25 838 813	27 442 204
Dochody bieżące	21 780 232	21 616 740	22 673 276	25 502 877	27 125 078
Podatki i opłaty lokalne	5 425 551	5 686 417	5 639 117	6 173 741	6 091 861
Udział w PIT i CIT	3 671 937	3 881 471	4 836 710	4 662 675	4 937 625
Subwencje	5 895 327	5 966 638	6 231 523	6 704 853	7 274 475
Dotacje	3 641 839	3 699 972	3 276 551	6 843 981	8 130 352
Pozostałe	3 145 577	2 382 242	2 689 375	1 117 626	690 764
Dochody majątkowe	704 783	2 217 811	1 412 352	335 936	317 126
Dochody z majątku	298 296	288 555	114 300	327 784	290 165
Dotacje na inwestycje	406 487	1 929 256	1 298 052	8 152	26 961

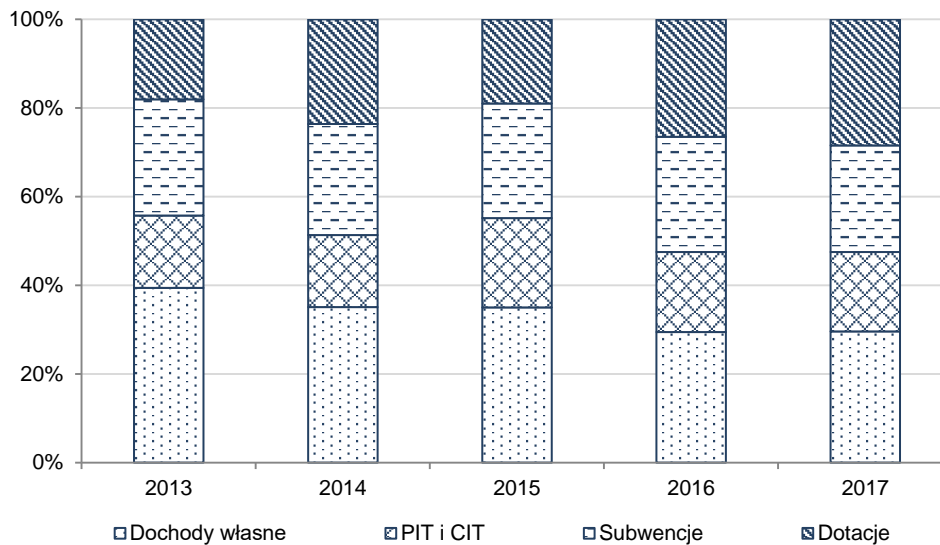
*wg sprawozdań za grudzień 2017 r.
Źródło: opracowanie własne.

Z tabeli powyżej wynika, że w latach 2013-2017 dochody Gminy Manowo determinowały przede wszystkim dochody o charakterze bieżącym, które w analizowanym okresie stanowiły od 90% do 98% dochodów ogółem. Struktura uzyskiwanych przez Gminę dochodów bieżących na przestrzeni lat ulegała jednak istotnym zmianom, wpływającym na ograniczenie samodzielności finansowej Gminy, co szczególnie dostrzegają się w wykonaniu budżetów od 2014 r.

W stosunku do wykonania budżetu za 2013 r., w roku 2014 nastąpił spadek dochodów bieżących Gminy o ponad 163 tys. zł. Znaczący spadek dotyczył pozostałych dochodów bieżących, w tym przede wszystkim wpływów z tytułu mandatów i grzywien (spadek o 526 tys. zł), który został częściowo zrekompensowany wzrostem dochodów bieżących z tytułu PIT i CIT oraz podatków lokalnych. W 2015 r. o blisko 1 mln zł zwiększyły się wpływy Gminy z tytułu udziału w PIT i CIT, zaś w 2016 roku nastąpił wzrost dochodów, głównie z tytułu uzyskania środków na realizację rządowego programu „Rodzina 500+” (w 2016 r. na ten cel Gmina otrzymała 3,2 mln zł).

Wzrostowi dochodów Gminy Manowo z tytułu dotacji bieżących i udziału w PIT i CIT od 2015 r. towarzyszył jednoczesny, istotny spadek wpływów Gminy z tytułu mandatów i grzywien. W 2013 r. dochody Gminy z tego tytułu kształtowały się na poziomie 1,68 mln zł podczas gdy w 2016 r. wpływy te wyniosły zaledwie 92,2 tys. zł (w ciągu 4 lat wpływy Gminy z tego tytułu zmniejszyły się o ponad 1,5 mln zł). W 2016 r. w stosunku do roku poprzedniego dochody z tego tytułu zmniejszyły się o blisko 800 tys. zł (co wiązało się głównie z pozbawieniem od stycznia 2016 r. możliwości prowadzenia kontroli fotoradarowej przez strażę gminną). W 2017 r. wpływy z tytułu mandatów i grzywien wykonano na poziomie 32,5 tys. zł.

Zmiana w wysokości poszczególnych pozycji budżetowych Gminy wpłynęła na usztywnienie strony dochodowej budżetu Gminy. Na rycinie poniżej przedstawiono uproszczoną klasyfikację źródeł dochodów Gminy, która została podzielona na dochody własne, udział w podatkach centralnych (PIT i CIT), subwencje oraz dotacje. Z ryciny wynika, że w latach 2013-2016 udział dochodów własnych w strukturze budżetu Gminy zmniejszył się o blisko 10 pp., co ma istotne znaczenie, gdyż dochody własne zapewniają władzy lokalnej samodzielność finansową.

Ryc. 1. Kształtowanie się źródeł dochodów Gminy Manowo w latach 2013-2017*

*wg sprawozdań za grudzień 2017 r.
Źródło: opracowanie własne.

Wpływy z tytułu udziału w PIT i CIT stanowią istotne i znaczące źródło dochodów budżetowych Gminy Manowo. W analizowanym okresie udział tej kategorii dochodów w strukturze budżetu zwiększył się z 16% do 18%. Z kolei blisko 50% dochodów budżetowych Gminy Manowo stanowiły w analizowanym okresie subwencje i dotacje.

Udział w podatkach centralnych PIT i CIT jest często zaliczany jako źródło dochodów własnych, ale z racji charakteru tych dochodów (praktycznie brak wpływu na ich wielkość ze strony samorządu) nie ma podstaw do zaliczania ich jako dochodów własnych. Niezależny od Gminy jest również sposób przyznawania i możliwość kształtowania wysokości uzyskiwanej subwencji i dotacji. Takie usztywnienie w dużym zakresie ogranicza możliwość oddziaływania na dochodową stronę budżetu Gminy w celu osiągnięcia zakładanych rezultatów związanych z poprawą struktury budżetu.

W latach 2013-2017 wysokość uzyskiwanych dochodów majątkowych kształtowała się na zróżnicowanym poziomie, determinowanym przede wszystkim wysokością uzyskiwanych dotacji na zadania inwestycyjne. W zakresie sprzedaży mienia, dochody miały charakter marginalny. Na dzień 30 września 2017 r. plan dochodów Gminy z tego tytułu kształtował się na poziomie 470 tys. zł, podczas gdy wykonanie tych dochodów na koniec 2017 roku wyniosło 290 tys. zł.

W tabeli poniżej zaprezentowano 10. najważniejszych źródeł dochodów Gminy, które łącznie zapewniają ponad 87% wpływów do budżetu. Zestawienie wskazuje, które ze źródeł dochodów są znaczące dla Gminy i będą miały największy wpływ na planowanie wieloletnie. Tabela 2 jest rozszerzonym zestawieniem mającym zobrazować główne źródła dochodów Gminy Manowo o największym wpływie na sytuację finansową jednostki. Dochody te wyłoniono na podstawie klasyfikacji budżetowej.

Tabela 2. Skumulowany udział głównych dochodów Gminy Manowo w latach 2013-2017 (po zaokrągleniu do pełnych złotych)

Par.		2013	2014	2015	2016	2017*	Średnia	Udział	Skumulowany
292	Subwencje ogólne z budżetu państwa	5 895 327	5 966 638	6 231 523	6 704 853	7 274 475	6 414 563	25,93%	25,93%
1	Podatek dochodowy od osób fizycznych	3 648 024	3 838 043	4 786 889	4 642 246	4 950 748	4 373 190	17,68%	43,61%
31	Wpływy z podatku od nieruchomości	2 716 812	2 920 759	2 979 327	3 074 429	3 285 353	2 995 336	12,11%	55,72%
201	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących [...]	2 095 362	2 263 412	2 329 780	2 753 457	3 025 466	2 493 495	10,08%	65,80%
206	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na zadania bieżące z zakresu administracji [...]	0	0	0	3 223 513	4 347 000	1 514 103	6,12%	71,92%
49	Wpływy z innych lokalnych opłat [...]	1 487 800	1 621 327	1 584 106	1 472 643	1 244 939	1 482 163	5,99%	77,91%
57	Grzywny, mandaty i inne kary pieniężne od osób fizycznych	1 682 191	1 156 232	891 427	92 240	32 565	770 931	3,12%	81,03%
203	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację własnych zadań bieżących gmin	586 104	741 852	723 574	662 875	666 880	676 257	2,73%	83,76%
83	Wpływy z usług	604 176	551 935	562 370	357 326	151 856	445 533	1,80%	85,56%
629	Środki na dofinansowanie własnych inwestycji gmin [...]	275 487	214 578	1 298 052	0	0	357 623	1,45%	87,01%

*wg sprawozdań za grudzień 2017 r.

Źródło: opracowanie własne.

Pośród zaprezentowanych 10. pozycji, sześć odnosi się do źródeł zewnętrznych i dotyczy środków pochodzących z budżetu państwa czy Unii Europejskiej (subwencja ogólna zapewnia niemal 26% wpływów do budżetu). Również wpływy z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych determinują kształt i strukturę budżetu Gminy Manowo.

Dominacja środków pochodzących z subwencji i dotacji, a przy tym dość duże znaczenie środków uzyskiwanych z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych powodują, że Gmina ma ograniczone możliwości w zakresie samodzielnego oddziaływania na kształt struktury dochodów budżetowych, ponieważ ich wielkości nie są bezpośrednio zależne od władz.

Niezależny od jednostki sposób przyznawania wskazanych środków i praktycznie brak możliwości ich kształtowania powoduje, że nie mogą one stać się właściwą podstawą podejmowanych decyzji. Jakiegokolwiek próby zakładania zwiększonych wpływów z podatku dochodowego jest ryzykowne.

Dane zawarte w tabeli potwierdzają, że od 2013 r. nastąpił istotny spadek wpływów Gminy z tytułu grzywien i mandatów, które dotychczas stanowiły istotne źródło dochodów (średnie dochody Gminy z tytułu grzywien i mandatów za lata 2013-2016 stanowiły 7. najważniejsze źródło dochodów Gminy i 3. najważniejsze źródło dochodów własnych). W zakresie dochodów własnych, największy wpływ na kształt strony dochodowej budżetu ma podatek od nieruchomości oraz wpływy z innych lokalnych opłat (opłaty za odprowadzanie ścieków oraz odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych).

BAZA PODATKOWA

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 roku o podatkach i opłatach lokalnych Rada Gminy, w drodze uchwały, określa wysokość stawek podatku od nieruchomości uwzględniając przeznaczenie, rodzaj prowadzonej działalności, rodzaj zabudowy czy sposób wykorzystania gruntu oraz stawki innych podatków i opłat lokalnych. Wysokość stawek nie może jednak przekroczyć maksymalnych kwot określonych w obwieszczeniu Ministra Finansów w sprawie górnych granic stawek kwotowych podatków i opłat lokalnych.

Zgodnie z §15 ust. 1 pkt 3-5 i ust. 2 rozporządzenia z dnia 22 sierpnia 2005 r. w sprawie właściwości organów podatkowych, wójtowie (burmistrzowie i prezydenci miast) jako organy podatkowe posiadają uprawnienia do odraczania terminu płatności oraz rozkładania na raty zapłaty podatków. Ponadto mają kompetencje w zakresie umarzania w całości lub w części zaległości podatkowych, opłaty prolongacyjnej czy odsetek za zwłokę. Analiza kształtowania się dochodów Gminy Manowo z tytułu podatków lokalnych w latach 2013-2016 została oparta o sprawozdania z wykonania dochodów podatkowych.

Tabela 3. Analiza kształtowania się dochodów Gminy Manowo z tytułu podatków lokalnych w latach 2013-2016

		2013	2014	2015	2016
udział we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych					
wykonanie		23 913	43 428	49 821	20 429
udział we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych					
wykonanie		3 648 024	3 838 043	4 786 889	4 642 246
podatek rolny					
wykonanie		273 518	250 323	215 993	180 296
skutki obniżenia górnych stawek podatków		-	-	-	-
skutki udzielonych ulg i zwolnień		4 042	3 109	9 267	7 260
skutki decyzji wydanych przez organ podatkowy	umorzenie zaległości podatkowych	4 042	3 063	9 267	7 045
	rozłożenie na raty, odroczenie terminu płatności	-	46	-	-
podatek od nieruchomości					
wykonanie		2 716 812	2 920 759	2 979 327	3 074 429
skutki obniżenia górnych stawek podatków		406 150	394 351	411 161	407 876
skutki udzielonych ulg i zwolnień		26 678	54 622	48 177	50 270
skutki decyzji wydanych przez organ podatkowy	umorzenie zaległości podatkowych	26 678	50 410	48 177	46 205
	rozłożenie na raty, odroczenie terminu płatności	-	4 212	-	-
podatek leśny					
wykonanie		253 306	231 855	254 175	395 548
skutki obniżenia górnych stawek podatków		-	-	-	-
skutki udzielonych ulg i zwolnień		-	-	-	-
skutki decyzji wydanych przez organ podatkowy	umorzenie zaległości podatkowych	-	-	-	-
	rozłożenie na raty, odroczenie terminu płatności	-	-	-	-
podatek od środków transportowych					
wykonanie		74 159	78 534	104 896	115 545
skutki obniżenia górnych stawek podatków		69 887	101 501	70 727	67 045
skutki udzielonych ulg i zwolnień		7 951	16 266	19 410	-
skutki decyzji wydanych przez organ podatkowy	umorzenie zaległości podatkowych	7 951	16 266	19 410	-
	rozłożenie na raty, odroczenie terminu płatności	-	-	-	-
podatek dochodowy od osób fizycznych, opłacany w formie karty podatkowej					
wykonanie		13 071	13 278	11 493	8 804
podatek od czynności cywilnoprawnych					
wykonanie		233 482	219 083	167 211	353 501
wpływy z opłaty skarbowej					
wykonanie		21 952	24 005	26 544	30 856

Źródło: opracowanie własne.

Z analizy wynika, że do 2016 r. włącznie, Gmina stosowała niższe niż maksymalne stawki podatku od nieruchomości. **Wysokość straty finansowej jaką ponosiła Gmina w związku ze stosowaniem niższych niż maksymalne stawek podatku kształtowała się średniorocznie na poziomie 400 tys. zł. Łącznie w latach 2013-2016 strata finansowa jaką poniosła Gmina wyniosła ponad 1,6 mln zł.** W 2017 r. wysokość stawek podatku od nieruchomości również nie uwzględnia stawek maksymalnych, stąd przewiduje się, że skutek finansowy związany z obniżeniem górnych stawek podatku będzie zbliżony do wykonania w poprzednich latach.

Stawki podatku od nieruchomości na 2018 r. określa uchwała Nr XXXII/251/2017 Rady Gminy Manowo z dnia 27 października 2017 r. w sprawie wysokości podatku od nieruchomości. W tabeli poniżej porównano wysokość stawek podatku od nieruchomości obowiązujących w Gminie Manowo w 2017 roku i przyjętych na 2018 rok wraz z maksymalnymi stawkami określonymi w Obwieszczeniu Ministra Rozwoju i Finansów.

Tabela 4. Porównanie wysokości stawek podatku od nieruchomości na 2017 i 2018 rok

Podatek od nieruchomości	Stawka na 2017 r.	Stawka z Obwieszczenia MF na 2017 r.	Udział w stawce	Stawka na 2018 r.	Stawka z Obwieszczenia MF na 2018 r.	Udział w stawce
Podatek od gruntów						
związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej	0,80 zł	0,89 zł	90%	0,82 zł	0,91 zł	90%
pod jeziorami	4,54 zł	4,54 zł	100%	4,63 zł	4,63 zł	100%
pozostałych	0,30 zł	0,47 zł	64%	0,31 zł	0,48 zł	65%
Podatek od budynków						
mieszkalnych	0,55 zł	0,75 zł	73%	0,56 zł	0,77 zł	73%
związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej	21,60 zł	22,66 zł	95%	22,01 zł	23,10 zł	95%
zajętych na prowadzenie dz. gosp. w zakresie obrotu mat. siewnym	10,56 zł	10,59 zł	100%	10,76 zł	10,80 zł	100%
związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych	4,61 zł	4,61 zł	100%	4,70 zł	4,70 zł	100%
pozostałych	6,50 zł	7,62 zł	85%	6,62 zł	7,77 zł	85%
budowle	2,00%	2,00%	100%	2,00%	2,00%	100%

Źródło: opracowanie własne.

Z tabeli wynika, że wysokość stawek podatku od nieruchomości na 2018 r., w ujęciu nominalnym, została ustalona na poziomie wyższym niż w 2017 r. Należy przy tym jednak zaznaczyć, że również wysokość maksymalnych stawek na 2018 r. ustalono na poziomie wyższym niż w roku poprzednim, stąd nie uległa zmianie wysokość udziału stawek określonych przez Gminę w odniesieniu do wysokości stawek maksymalnych (zachowano dotychczasową relację w kształtowaniu wysokości stawek).

Podobnie jak miało to miejsce w latach 2013-2016, Rada Gminy Manowo w 2017 roku nie podjęła uchwały w sprawie obniżenia średniej ceny skupu żyta oraz średniej ceny sprzedaży drewna stanowiących podstawę naliczenia wymiaru odpowiednio podatku rolnego i leśnego. To oznacza, że w 2018 roku będą obowiązywać stawki maksymalne określone przez Prezesa GUS. Wskazać należy, że z uwagi na obniżenie średniej ceny skupu żyta będącej podstawą do ustalenia podatku rolnego w latach 2015-2016, wpływy Gminy z tytułu podatku rolnego uległy istotnemu zmniejszeniu. Średnia cena skupu żyta stanowiąca podstawę ustalenia podatku rolnego na 2018 r. uległa minimalnemu zwiększeniu, w stosunku do roku poprzedniego, przez co szacuje się, że dochody Gminy wyniosą w 2018 r. niewiele ponad 170 tys. zł.

WYDATKI

Analiza wydatków została przeprowadzona na podstawie danych wykazanych w rocznych sprawozdaniach z wykonania planu wydatków budżetowych Gminy (Rb-28s) za lata 2013-2017. Analizę wydatków Gminy Manowo oparto na podziale merytorycznym, który został dokonany za pomocą działów klasyfikacji budżetowej:

- 010 Rolnictwo i łowiectwo
- 400 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę
- 600 Transport i łączność
- 630 Turystyka
- 700 Gospodarka mieszkaniowa
- 710 Działalność usługowa
- 750 Administracja publiczna
- 751 Urzędy naczelnych organów władzy państwowej...
- 754 Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa
- 757 Obsługa długu publicznego
- 758 Różne rozliczenia
- 801 Oświata i wychowanie
- 851 Ochrona zdrowia
- 852 Pomoc społeczna
- 854 Edukacyjna opieka wychowawcza
- 855 Rodzina
- 900 Gospodarka komunalna i ochrona środowiska
- 921 Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego
- 926 Kultura fizyczna i sport

W ramach każdego działu budżetowego wydatki zostały podzielone na:

1. wydatki bieżące:
 - 1) w tym: wynagrodzenia i pochodne oraz pozostałe wydatki bieżące;
2. wydatki majątkowe.

Dzięki takiemu ujęciu wydatków zachowano wynikający z klasyfikacji budżetowej merytoryczny podział ułatwiający późniejsze prognozowanie kolejnych kategorii. Poszczególne wydatki Gminy Manowo w latach 2013-2017 zestawiono w Tabeli 5.

Tabela 5. Struktura zrealizowanych wydatków Gminy w latach 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017*
WYDATKI OGÓŁEM	23 148 354	25 495 236	24 470 875	25 580 830	26 951 905
Wydatki bieżące	21 080 349	20 367 534	21 716 644	24 485 725	25 276 630
Wynagrodzenia i pochodne	8 566 839	8 342 214	8 807 202	8 256 328	8 882 171
Pozostałe bieżące	11 855 873	11 274 203	11 978 255	15 579 544	15 783 645
Obsługa długu	657 638	751 117	931 187	649 853	610 814
Poręczenia i gwarancje	0	0	0	0	0
Wydatki majątkowe	2 068 005	5 127 702	2 754 231	1 095 106	1 675 275

*wg sprawozdań za grudzień 2017 r.
Źródło: opracowanie własne.

Analiza wydatków Gminy Manowo wg danych przedstawionych w tabeli, a wynikających ze sprawozdań budżetowych, nie pozwala w jednoznaczny sposób interpretować zmian zachodzących w ich wysokości na przestrzeni lat. Należy to powiązać przede wszystkim z faktem nie dokonywania przez Gminę wydatków w wysokościach i terminach wynikających z zawartych umów, co przełożyło się na występowanie zobowiązań o charakterze wymagalnym na koniec każdego roku budżetowego.

Zobowiązania o charakterze wymagalnym występują w budżecie Gminy Manowo co najmniej od 2008 r., stąd wysokość wykonywanych wydatków Gminy na przestrzeni lat, nie oddaje w pełni zaangażowania środków jakie powinny zostać zrealizowane w poszczególnych latach. Szczególną uwagę należy zwrócić na poziom wykonanych wydatków bieżących Gminy w 2013 r., które w stosunku do roku poprzedniego (2012) wzrosły o ponad 2,7 mln zł. W 2012 r. wydatki bieżące Gminy Manowo wyniosły 18,4 mln zł, zaś bieżące zobowiązania wymagalne na koniec roku budżetowego wyniosły 2,07 mln zł (wg danych sprawozdawczych). Znaczący wzrost wydatków bieżących Gminy w 2013 r. był więc związany m.in. z uregulowaniem przeterminowanych płatności z 2012 r.

Uwzględniając wysokość zobowiązań wymagalnych w poszczególnych latach, istotnej zmianie ulega wysokość wydatków jaka powinna zostać zrealizowana w poszczególnych latach. Szczegółowo przedstawia to tabela 6. W sytuacji, w której Gmina Manowo dokonywała by płatności na poziomie i w terminach wynikających z umów, wydatki Gminy w 2013 r. kształtowałyby się na poziomie znacząco niższym (jak wynika z przeprowadzonych szacunków), co nie powodowałoby tak istotnych odchyleń w zakresie wykazywanych kwot.

Tabela 6. Wykonanie wydatków bieżących Gminy skorygowane o zobowiązania o charakterze wymagalnym

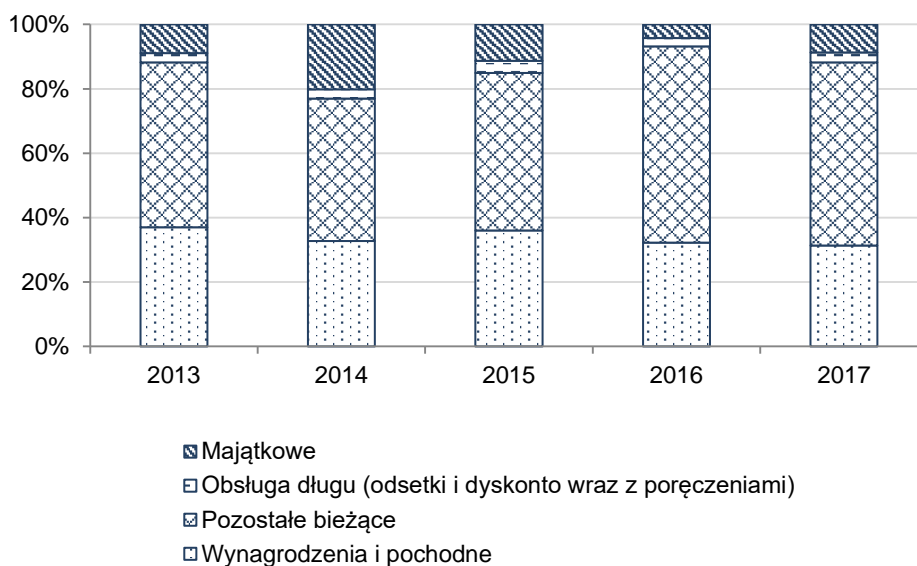
	2013	2014	2015	2016	2017*
Wydatki bieżące (Rb-28s)	21 080 349	20 367 534	21 716 644	24 485 725	25 276 630
Zobowiązania wymagalne bieżące (Rb-28s)	1 016 314	307 185	458 343	153 134	1 415 239
Szacowane wykonanie wydatków bieżących	20 018 600	19 658 405	21 867 803	24 180 515	26 538 736

*wg sprawozdań za grudzień 2017 r.

Źródło: opracowanie własne, wg danych wynikających ze sprawozdań Rb-28s.

Niezależnie od poziomu zobowiązań wymagalnych występujących w budżetach Gminy w poszczególnych latach, najwięcej środków przeznaczono na tzw. pozostałe wydatki bieżące, których poziom na przestrzeni lat wzrastał, a w 2016 r. i 2017 r. uległ istotnemu zwiększeniu w związku z realizacją rządowego programu „Rodzina 500+”.

Należy ponadto zwrócić uwagę na udział wydatków związanych z obsługą długu (odsetki + prowizje). W latach 2013-2016 Gmina ponosiła wysokie koszty związane z obsługą zadłużenia. Istotne znaczenie w tym przypadku odgrywa również konieczność uwzględnienia poręczeń w budżecie roku bieżącego. Jest to o tyle ważne, gdyż z jednej strony wydatki związane z obsługą długu (w tym poręczenia) wpływają na zwiększenie wskaźnika faktycznej obsługi zadłużenia (obciążają budżet), a z drugiej obniżają wskaźnik wyznaczający maksymalny poziom zadłużania się Gminy.

Ryc. 2. Struktura wydatków Gminy Manowo w latach 2013-2017*

*wg sprawozdań za grudzień 2017 r.

Źródło: opracowanie własne, wg danych wynikających ze sprawozdań Rb-28s.

W analizowanym okresie Gmina Manowo prowadziła aktywną politykę inwestycyjną, czego wyrazem jest udział wydatków majątkowych w ogóle wydatków budżetowych, który kształtował się od 4% do 20%. Największa aktywność inwestycyjna Gminy wystąpiła w 2014 r., przy czym poniesione wydatki majątkowe nie znalazły bezpośredniego pokrycia w uzyskanych dotacjach inwestycyjnych. W 2014 r. wydatki inwestycyjne poniesiono na poziomie 5,13 mln zł, podczas gdy dotacje inwestycyjne wyniosły niecałe 2 mln zł. Zarówno w 2014 r. jak i w pozostałych latach, budżet inwestycyjny Gminy Manowo charakteryzował niedobór środków finansowych, który pokryto z nadwyżki operacyjnej oraz kredytów i pożyczek.

Tabela 7. Dochody majątkowe a wydatki majątkowe Gminy Manowo w latach 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017*
Dochody majątkowe	704 783	2 217 811	1 412 352	335 936	317 126
Wydatki majątkowe	2 068 005	5 127 702	2 754 231	1 095 106	1 675 275
Wynik budżetu inwestycyjnego	-1 363 222	-2 909 891	-1 341 879	-759 170	-1 358 149

*wg sprawozdań za grudzień 2017 r.

Źródło: opracowanie własne, wg danych wynikających ze sprawozdań Rb-28s.

W celu zobrazowania najważniejszych kierunków wydatkowania środków budżetowych w tabeli poniżej zestawiono wysokość wydatków poniesionych w każdym z działów klasyfikacji budżetowej w latach 2013-2017. Na tej podstawie obliczono średni udział wydatków danego działu w analizowanym okresie, a następnie uszeregowano je w kolejności malejącej (od działu, na który przeznaczona jest największa ilość środków). Zestawienie ma na celu zobrazować główne kierunki wydatków Gminy o największym wpływie na sytuację finansową jednostki.

Tabela 8. Podział wydatków na działy w Gminie Manowo w latach 2013-2017* (po zaokrągleniu do pełnych złotych)

	Dział	2013	2014	2015	2016	2017	Średnia	Udział	Udział skumulowany
801	Oświata i wychowanie	7 033 581	6 890 482	7 476 539	7 198 323	7 912 914	7 302 368	29,06%	29,06%
852	Pomoc społeczna	3 298 134	3 350 766	3 448 331	7 125 472	1 713 883	3 787 317	15,07%	44,13%
750	Administracja publiczna	3 113 571	2 737 000	2 987 867	3 002 408	3 219 705	3 012 110	11,99%	56,12%
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1 457 313	1 863 957	2 134 116	2 001 397	1 620 374	1 815 432	7,22%	63,34%
600	Transport i łączność	1 360 493	2 936 835	922 396	983 622	1 676 906	1 576 050	6,27%	69,61%
855	Rodzina	0	0	0	0	6 733 925	1 346 785	5,36%	74,97%
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1 025 232	1 120 960	1 536 362	1 067 392	1 073 643	1 164 718	4,63%	79,61%
700	Gospodarka mieszkaniowa	1 032 883	1 627 436	799 359	971 762	643 100	1 014 908	4,04%	83,65%
926	Kultura fizyczna i sport	2 012 778	1 165 118	764 633	555 100	574 914	1 014 509	4,04%	87,68%
10	Rolnictwo i łowiectwo	354 889	1 327 801	1 584 162	744 181	432 136	888 634	3,54%	91,22%

*wg sprawozdań za grudzień 2017 r.

Źródło: opracowanie własne.

Z tabeli powyżej wynika, że głównymi kierunkami wydatkowania środków pieniężnych przez Gminę w analizowanym okresie była oświata i wychowanie (29,06% całkowitych wydatków), pomoc społeczna (ponad 15%) oraz administracja publiczna (11,99%).

Ustawa o samorządzie gminnym wskazuje na szereg obszarów, w ramach których władze lokalne mają obowiązek realizować zadania dla zaspokojenia potrzeb wspólnoty samorządowej. Tak wysokie koszty znajdują więc uzasadnienie. Na potrzeby niniejszego opracowania, dokonano kompleksowej oceny ich wysokości w stosunku do sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy. W tym celu ich szczegółowa analiza zostanie zaprezentowana odrębnie.

Wysokie wydatki Gmina ponosi również poprzez realizację działań w obszarze gospodarki komunalnej i ochrony środowiska (7,22%), transportu i łączności (6,27%), a także w związku z funkcjonowaniem mniejszych grup wydatków, takich jak:

1. kultura i ochrona dziedzictwa narodowego;
2. kultura fizyczna i sport;
3. gospodarka mieszkaniowa.

Osobną uwagę należy poświęcić wydatkom związanym z obsługą zadłużenia, która powoduje poważne problemy związane z utrzymaniem równowagi budżetu, a także z indywidualnie liczonym wskaźnikiem zadłużenia. Powyższa analiza zostanie dokonana w osobnej części dokumentu.

OŚWIATA I WYCHOWANIE

Oświata jako jedno z najważniejszych zadań samorządu jest podstawowym kierunkiem wydatków w Gminie. Tabela przedstawiająca największe obszary wydatków wskazuje, że na edukację przeznaczają się średniorocznie 7,3 mln zł (dział oświata i wychowanie), co stanowi około 29% budżetu po stronie wydatków. W tabeli poniżej zostały przedstawione dane obrazujące kształtowanie się wysokości wydatków w działach 801, 854 wraz z informacją o wysokości pokrycia ponoszonych wydatków, uzyskiwanymi na ten cel dochodami.

Tabela 9. Budżet oświatowy w latach 2013-2017*

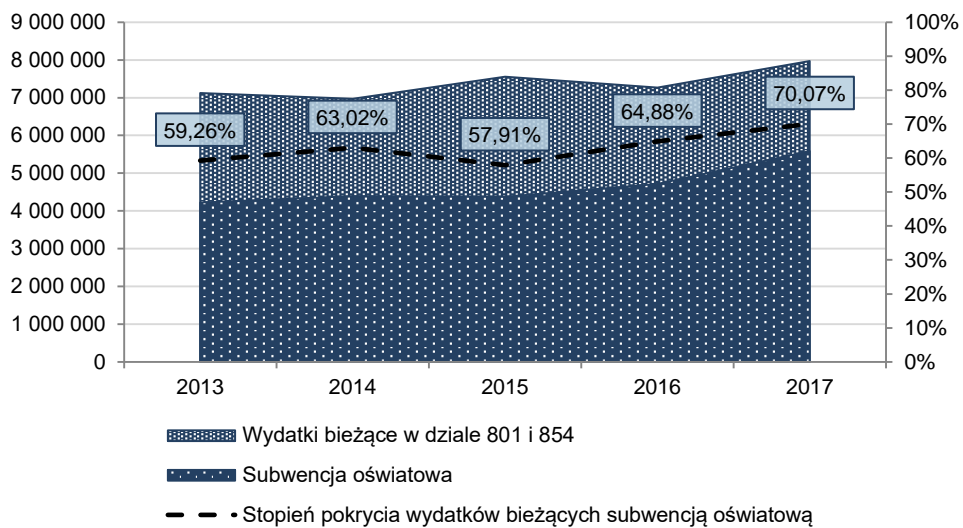
	2013	2014	2015	2016	2017*
WYDATKI OGÓŁEM (801, 854)	7 124 219	6 969 626	7 556 778	7 264 474	7 971 704
Wydatki bieżące	7 124 219	6 969 626	7 556 778	7 264 474	7 971 704
Wynagrodzenia i pochodne	4 798 854	4 772 051	5 043 761	4 946 158	5 434 181
Pozostałe bieżące	2 325 365	2 197 575	2 513 017	2 318 316	2 537 523
Wydatki majątkowe	0	0	0	0	0
Subwencja oświatowa oraz dotacja na przedszkola	4 222 027	4 391 926	4 376 241	4 712 842	5 585 568
braki pokrycia	-2 902 192	-2 577 700	-3 180 537	-2 551 632	-2 386 136
stopień pokrycia	59,26%	63,02%	57,91%	64,88%	70,07%

*wg sprawozdań za grudzień 2017 r.

Źródło: opracowanie własne, wg danych wynikających ze sprawozdań Rb-28s.

Wydatki przeznaczane na oświatę muszą mieć swoje źródła pokrycia, którymi są przede wszystkim część oświatowa subwencji ogólnej, dochody własne, dotacje celowe z budżetu państwa oraz środki pozyskane z projektów finansowanych ze środków unijnych. Dane wskazują, że w latach 2016-2017 zwiększeniu uległ poziom uzyskiwanej subwencji oświatowej i dotacji. W 2015 roku dochody te wyniosły łącznie ponad 4,3 mln zł, podczas gdy w roku 2016 do gminnego budżetu wpłynęło 4,7 mln zł. Wzrost uzyskiwanej subwencji i dotacji nastąpił również w 2017 r.

Ryc. 3. Pokrycie wydatków bieżących w działach 801, 854 subwencją oświatową oraz dotacją na wychowanie przedszkolne w latach 2013-2017*

*wg sprawozdań za grudzień 2017 r.
Źródło: opracowanie własne.

W analizowanym okresie Gmina Manowo w zasadzie nie prowadziła aktywności inwestycyjnej w zakresie oświaty. Całość wydatków Gminy stanowiły wydatki bieżące, z czego średnio 70% środków przeznaczano na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń. Należy przy tym wskazać, że w zakresie wypłaty wynagrodzeń dla nauczycieli, w analizowanym okresie Gmina dokonywała płatności regularnych i terminowych (w związku z wypłatą wynagrodzeń dla nauczycieli nie powstawały zobowiązania o charakterze wymagalnym).

W stosunku do wykonania wydatków na wynagrodzenia i pochodnych od wynagrodzeń za 2016 r., w 2017 r. wydatki te wykonano na poziomie wyższym o blisko 0,5 mln zł. Znaczący wzrost wykonanych wydatków na wynagrodzenia w 2017 r. związany był z podwyższeniem kwoty bazowej dla nauczycieli stanowiącej podstawę naliczenia wynagrodzeń z 2.717,59 zł w 2016 r. do kwoty 2.752,92 zł w 2017 r.

Pozostałe wydatki bieżące w oświacie, w analizowanym okresie kształtowały się na poziomie zróżnicowanym (wg danych sprawozdawczych). Trzeba jednak zauważyć, że na koniec każdego roku budżetowego w zakresie analizowanych wydatków rzeczowych występowały zobowiązania o charakterze wymagalnym. Fakt nieterminowego regulowania zobowiązań przez Gminę, wpływa na zwiększenie wysokości wydatków w oświacie oraz pogłębia niedobór finansowy związany z prowadzeniem działalności w tym obszarze.

POMOC SPOŁECZNA

Kolejnym działem w klasyfikacji budżetowej, w ramach którego Gmina Manowo ponosi największe wydatki jest pomoc społeczna (ponad 15%). W latach 2013-2015 wydatki w zakresie pomocy społecznej kształtowały się na zbliżonym poziomie, a Gmina nie ponosiła znaczących wydatków o charakterze inwestycyjnym.

Tabela 10. Wydatki na pomoc społeczną w Gminie Manowo w latach 2013-2017*

	2013	2014	2015	2016	2017
WYDATKI OGÓŁEM	3 298 134	3 350 766	3 448 331	7 125 472	1 713 883
Wydatki bieżące	3 291 134	3 350 766	3 444 532	7 117 320	1 713 883
Wynagrodzenia i pochodne	602 512	598 071	674 695	729 124	654 479
Pozostałe bieżące	2 688 622	2 752 695	2 769 836	6 388 195	1 059 404
Wydatki majątkowe	7 000	-	3 799	8 152	-

*wg sprawozdań za grudzień 2017 r.

Źródło: opracowanie własne, wg danych wynikających ze sprawozdań Rb-28s.

W 2016 roku wydatki Gminy w zakresie pomocy społecznej uległy znacznemu zwiększeniu. O kwotę ponad 3,67 mln zł zwiększyły się wydatki Gminy w związku z realizacją rządowego programu „Rodzina 500+” (zwiększyły się również wydatki na wynagrodzenia, co wynika z konieczności zapewnienia kadry do obsługi programu). Wydatki na pomoc społeczną charakteryzują się z reguły niskim poziomem elastyczności, a ich usztywnienie wynika ze znacznego pokrycia kosztów pomocy społecznej dotacjami zewnętrznymi.

Tabela 11. Stopień pokrycia wydatków w dziale pomoc społeczna dochodami (dotacjami) w Gminie Manowo w latach 2013-2017*

	2013	2014	2015	2016	2017
Wydatki bieżące	3 291 134	3 350 766	3 444 532	7 117 320	1 713 883
Dochody w dziale pomoc społeczna	2 675 345	2 582 551	2 538 747	6 201 123	838 175
Różnica między dochodami a wydatkami bieżącymi	- 615 788	- 768 214	- 905 785	- 916 197	- 875 708
Stopień pokrycia wydatków bieżących	81,29%	77,07%	73,70%	87,13%	48,91%

*wg sprawozdań za grudzień 2017 r.

Źródło: opracowanie własne, wg danych wynikających ze sprawozdań Rb-28s.

Z analizy wynika, że poziom pokrycia wydatków w dziale pomoc społeczna na przestrzeni lat kształtował się stabilnym poziomem (za wyjątkiem 2017 r.). Należy przy tym zaznaczyć, że przepisy powszechnie obowiązującego prawa ściśle określają kierunki wydatkowania środków uzyskanych na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej, a wykorzystanie środków z dotacji niezgodnie z przeznaczeniem wiązałoby się z koniecznością zwrotu pozyskanych środków. Niewielkie oddziaływanie na tę kategorię wydatków znacznie utrudnia zaplanowanie przedsięwzięć pozwalających wygenerować dodatkowe oszczędności.

ADMINISTRACJA PUBLICZNA

Trzecim działem, w ramach którego Gmina Manowo ponosi największe wydatki jest administracja publiczna. W analizowanym okresie średnia wartość ponoszonych wydatków w tym obszarze stanowiła ponad 11% ogólnej kwoty wydatków.

Tabela 12. Wydatki na administrację publiczną w Gminie Manowo w latach 2013-2017*

	2013	2014	2015	2016	2017
WYDATKI OGÓLEM	3 113 571	2 737 000	2 987 867	3 002 408	3 219 705
Wydatki bieżące	3 113 571	2 737 000	2 987 867	2 820 832	3 114 176
Związane z funkcjon. JST	2 428 168	2 293 129	2 414 006	2 511 350	2 800 309
Wynagrodzenia i pochodne	2 103 230	1 863 344	2 025 117	1 937 974	2 257 467
Pozostałe bieżące	1 010 340	873 656	962 750	882 858	856 710
Wydatki majątkowe	-	-	-	181 576	105 529

*wg sprawozdań za grudzień 2017 r.

Źródło: opracowanie własne, wg danych wynikających ze sprawozdań Rb-28s.

Wg danych sprawozdawczych, wysokie wydatki na administrację publiczną Gmina poniosła w 2013 r. Wiąże się z faktem uwzględnienia w budżecie wydatków, jakie winny zostać zrealizowane w 2012 r. (zobowiązania wymagalne wyniosły na koniec 2012 r. 125.366 zł). Od 2014 r. wydatki, choć nie realizowane w pełnej wysokości, wzrastały sukcesywnie. W 2017 r. wydatki na administrację publiczną wykonano na najwyższym poziomie, a wzrost ten dotyczy przede wszystkim wydatków na funkcjonowanie urzędu gminy.

Tabela 13. Wybrane wydatki na administrację publiczną w Gminie Manowo w latach 2013-2017*

	2013	2014	2015	2016	2017
Urzędy wojewódzkie	48 800	55 800	55 539	61 364	57 478
Rada Gminy	122 609	121 446	132 470	130 269	129 893
Urząd Gminy	2 305 559	2 171 684	2 281 536	2 381 081	2 670 416
Promocja	72 625	64 709	99 450	119 067	53 518
Pozostałe wydatki	563 978	323 363	418 871	310 627	308 400

*wg sprawozdań za grudzień 2017 r.

Źródło: opracowanie własne, wg danych wynikających ze sprawozdań Rb-28s.

ZADŁUŻENIE

W analizowanym okresie wysokość zrealizowanego przychodu i rozchodu wykazana w sprawozdaniach Rb-NDS Gminy za poszczególne lata nie pozwala na ustalenie kwoty zobowiązań z tytułu zaciągniętych kredytów i pożyczek, zgodnie z wartościami wykazanymi w sprawozdaniach Rb-Z na koniec każdego roku. Dotyczy to w szczególności wykonania budżetu za 2015 r. Na koniec 2014 r. dług Gminy (wg danych sprawozdawczych) wyniósł 12.543.703,59 zł, wykonany w 2015 r. przychód z tytułu kredytów i pożyczek wyniósł 5.215.667,63 zł a zrealizowany rozchód 4.735.345,15 zł. Uwzględniając ww. wartości, kwota długu Gminy na koniec 2015 r. powinna wynieść 13.024.026 zł, podczas gdy zgodnie z danymi wykazanymi w sprawozdaniu Rb-Z kwota długu na koniec 2015 r. wyniosła 15.622.454 zł.

Znaczący wzrost kwoty długu Gminy w 2015 r., nie znajdujący pokrycia w wykazanych kwotach przychodów i rozchodów był wynikiem zawarcia w latach 2013-2014 przez Gminę porozumień z instytucją spoza sektora bankowego, wywołującą skutki podobne do umowy pożyczki lub kredytu. W latach 2013-2014, z powodu braku płynności finansowej zawarto porozumienia, przedmiotem których był wykup wierzytelności Gminy, a którego spłatę zaewidencjonowano w wydatkach budżetu Gminy. Z uwagi na brak środków finansowych pozwalających na spłatę zobowiązań wynikających z zawartych porozumień w określonym terminie, zawarto aneksy do umów oraz kolejne porozumienia. W 2015 r. na skutek zaleceń pokontrolnych RIO dokonano zmiany sposobu ewidencji zobowiązań wynikających z zawartych porozumień (z wydatków na rozchody), co spowodowało znaczący i nagły wzrost kwoty długu. W 2015 r. dokonano również restrukturyzacji ww. zobowiązań.

Fakt, że Gmina zawierała porozumienia ws. wykupu wierzytelności z instytucją spoza sektora bankowego, jest również przyczyną tak znacznego zróżnicowania w wysokości zrealizowanych kwot wydatków budżetowych Gminy. Splata zobowiązań bieżących Gminy przez instytucję parabankową powoduje brak jednoznacznej informacji o poziomie zrealizowanych wydatków w poszczególnych latach.

Na koniec 2016 r. dług Gminy Manowo kształtował się na poziomie 15.775.587,09 zł, z czego 15.622.453,59 zł stanowiło zobowiązanie Gminy z tytułu długoterminowych kredytów i pożyczek, zaś w kwocie 153.133,50 zł zobowiązania o charakterze wymagalnym. Dług Gminy stanowił 61% zrealizowanych dochodów. Na koniec 2017 r. kwota zobowiązań Gminy z tytułu kredytów i pożyczek wyniosła 15.339.123,60 zł (wraz z niespłaconym kredytem w rachunku bieżącym).

Obok zobowiązań wynikających z zawartych umów kredytowych i pożyczkowych na faktyczną obsługę zadłużenia Gminy Manowo (uwzględnianą we wskaźniku obsługi zadłużenia z art. 243 ustawy o finansach publicznych) w omawianym okresie mają wpływ następujące rodzaje zobowiązań:

1. odsetki od zawartych umów kredytowych i pożyczkowych;
2. udzielone poręczenia.

KREDYTY, POŻYCZKI, OBLIGACJE

Na dzień 31 grudnia 2017 roku, Gmina Manowo posiadała następujące zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek zaciągniętych w latach poprzednich:

1. pożyczka zaciągnięta w WFOŚiGW w Szczecinie w 2011 r., której saldo na dzień 31 grudnia 2017 r. wynosiło 723.953,59 zł;
2. obligacje wyemitowane przez DNB Bank Polska S.A. na podstawie umowy z 2011 r., których saldo na dzień 31 grudnia 2017 r. wynosiło 500.000 zł;
3. kredyt zaciągnięty w Bałtyckim Banku Spółdzielczym w Darłowie w 2012 roku (umowa Nr 18/7979), którego saldo na dzień 31 grudnia 2017 r. wynosiło 800.000 zł;
4. kredyt zaciągnięty w Bałtyckim Banku Spółdzielczym w Darłowie w 2013 roku (umowa Nr 3/7979), którego saldo na dzień 31 grudnia 2017 r. wynosiło 1.383.200 zł;
5. obligacje wyemitowane przez PKO Bank Polski S.A. na podstawie umowy z 2013 r., których saldo na dzień 31 grudnia 2017 r. wynosiło 4.500.000 zł;
6. kredyt zaciągnięty w Bałtyckim Banku Spółdzielczym w Darłowie w 2014 roku (umowa Nr 21/7979), którego saldo na dzień 31 grudnia 2017 r. wynosiło 411.750 zł;
7. kredyt zaciągnięty w Bałtyckim Banku Spółdzielczym w Darłowie w 2014 roku (umowa Nr 32/7979), którego saldo na dzień 31 grudnia 2017 r. wynosiło 1.290.000 zł;
8. obligacje wyemitowane przez DNB Bank Polska S.A. na podstawie umowy z 2015 r., których saldo na dzień 31 grudnia 2017 r. wynosiło 4.500.000 zł.

Dodatkowo wskazać należy, że na koniec 2017 r. Gmina Manowo nie dokonała spłaty kredytu w rachunku bieżącym wynikającego z umowy nr 48/7979/2017 z dnia 4 października 2017 r. zawartym z Bałtyckim Bankiem Spółdzielczym w Darłowie (saldo na koniec 2017 r. wynosi 788.169,46 zł). Wydłużenie spłaty kredytu w rachunku bieżącym (związanego wyłącznie z przejściowym niedoborem środków pieniężnych w granicach roku budżetowego) sprawia jego przekształcenie z mocy prawa na kredyt długoterminowy.

W rozchodach w 2018 r. uwzględniono dodatkowo spłatę pożyczki zaciągniętej w 2017 r. a wynikającej z umowy nr PROW-07.2.1-11-00208-32 zawartej 16 maja 2017 r. z Bankiem Gospodarstwa Krajowego z przeznaczeniem na wyprzedzające finansowanie kosztów ponoszonych na realizację inwestycji pn. „Budowa i przebudowa drogi gminnej w miejscowości Bonin”. Spłata zobowiązań finansowana będzie z dotacji inwestycyjnej, którą uwzględniono w budżecie Gminy na 2018 r. Wartość ujętego rozchodu wynosi 442.050,55 zł.

W tabeli poniżej przedstawiono harmonogram spłaty poszczególnych kredytów i pożyczek Gminy Manowo, zgodnie z harmonogramem wynikającym z zawartych umów. Należy przy tym zaznaczyć, że harmonogram ujęty w tabeli, jest niezgodny z harmonogramem spłaty zobowiązań jakie został uwzględniony w projekcie wieloletniej prognozy finansowej Gminy na lata 2018-2032 oraz ostatnią aktualną zmianą WPF na lata 2017-2032. Wynika to z faktu, iż w WPF uwzględniono planowaną przez Gminę restrukturyzację zobowiązań, która w 2017 r. nie doszła do skutku, a którą ujęto ponownie w budżecie Gminy na 2018 r.

Tabela 14. Harmonogram spłaty rat kapitałowych od zobowiązań zaciągniętych przez Gminę Manowo w latach 2018-2028

Wierzyciel	Nr umowy	Oprocentowanie	Saldo na dzień 31.12.2017 r.	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
WFOŚiGW	2011PO121K	0,5 stopy redyskonta weksli, ale nie mniej niż 3,7%	723 954	375 000	348 954									
DNB	01.06.2011	WIBOR 6M + 1,50 pp.	500 000	500 000										
BBS	18/7979	WIBOR 1M + 2,00 pp.	800 000	250 000	200 000	100 000	100 000	150 000						
BBS	3/7979	WIBOR 1M + 1 pp.	1 383 200	344 400	344 400	344 400	350 000							
PKOBP	09.08.2013	WIBOR 6M + 1,75 pp.	4 500 000			900 000	900 000	900 000	900 000	900 000				
BBS	21/7979	WIBOR 1M + 3,0 pp.	411 750	137 250	137 250	137 250								
BBS	32/7979	WIBOR 1M + 2,0 pp.	1 290 000		215 000	215 000	215 000	215 000	215 000	215 000				
DNB	23.12.2015	WIBOR 6M + 2,75 pp.	4 500 000		300 000	300 000	300 000	350 000	350 000	350 000	600 000	650 000	650 000	650 000
BBS	48/7979/2017	WIBOR 1M + 0,5 pp.	788 169	788 169										
BGK	PROW-07.2.1-11-00208-32	WIBOR 3M + 0,43 pp.	442 051	442 051										
RAZEM SPŁATA ZOBOWIĄZAŃ ZACIĄGNIĘTYCH			15 339 124	2 836 870	1 545 604	1 996 650	1 865 000	1 615 000	1 465 000	1 465 000	600 000	650 000	650 000	650 000

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 15. Harmonogram odsetek od zobowiązań zaciągniętych przez Gminę Manowo w latach 2018-2028

Wierzyciel	Nr umowy / porozumienia	Oprocentowanie	Odsetki	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
			<i>WIBOR 1M</i>	1,66%	1,91%	2,16%	2,41%	2,66%	2,91%	3,16%	3,41%	3,66%	3,91%	4,16%
			<i>WIBOR 6M</i>	1,81%	2,06%	2,31%	2,56%	2,81%	3,06%	3,31%	3,56%	3,81%	4,06%	4,31%
WFOŚIGW	2011PO121K	0,5 stopy redyskonta weksli, ale nie mniej niż 3,7%	26 000	20 000	6 000									
DNB	01.06.2011	WIBOR 6M + 1,50 pp.	8 000	8 000										
BBS	18/7979	WIBOR 1M + 2,00 pp.	67 000	25 000	18 000	12 000	9 000	3 000						
BBS	3/7979	WIBOR 1M + 1 pp.	80 000	32 000	25 000	17 000	6 000							
PKOBP	09.08.2013	WIBOR 6M + 1,75 pp.	822 000	160 000	171 000	164 000	136 000	103 000	65 000	23 000				
BBS	21/7979	WIBOR 1M + 3,0 pp.	30 000	16 000	10 000	4 000								
BBS	32/7979	WIBOR 1M + 2,0 pp.	213 000	47 000	46 000	40 000	33 000	25 000	16 000	6 000				
DNB	23.12.2015	WIBOR 6M + 2,75 pp.	1 643 000	198 000	203 000	199 000	193 000	185 000	174 000	161 000	139 000	104 000	65 000	22 000
BBS	48/7979/2017	WIBOR 1M + 0,5 pp. (14%)	110 344	110 344										
BGK	PROW-07.2.1-11-00208-32	WIBOR 3M + 0,43 pp.	19 000	19 000										
RAZEM SPŁATA ZOBOWIĄZAŃ ZACIĄGNIĘTYCH			3 018 344	635 344	479 000	436 000	377 000	316 000	255 000	190 000	139 000	104 000	65 000	22 000

*Na podstawie analizy umów kredytowych dokonano przeszacowania wartości odsetek zawartych w Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy. Należy zaznaczyć, że występować będą rozbieżności w zakresie kształtowania się wartości odsetek w poszczególnych latach w porównaniu do tych, które zawarte zostały w Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy. Odsetki oszacowano przy tym z pewną dozą bezpieczeństwa. Dla oszacowania wartości odsetek przyjęto stawki depozytów złotych z dnia 1 grudnia 2017 roku, po czym dokonano ich zwiększenia o 0,25%. Przyjęto, że w kolejnych latach wartość stóp procentowych będzie wzrastać o 0,25%.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie umów kredytowych Gminy Manowo.

W tabeli 15 przedstawiono szacunkowe kwoty odsetek przypadające do spłaty w latach prognozy, przeliczone o aktualne stawki WIBOR. Odsetki oszacowano przy tym z pewną dozą bezpieczeństwa. Dla oszacowania wartości odsetek w 2018 roku przyjęto stawki depozytów złotych z dnia 1 grudnia 2017 r., po czym dokonano ich zwiększenia o 0,25%. Przyjęto, że w latach 2019-2028 wartość stóp procentowych będzie wzrastać o 0,25%.

Szacunkowe wartości odsetek przedstawione w tabeli 15 są zbliżone do kwoty odsetek uwzględnionych w Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy. Należy ten fakt ocenić pozytywnie, gdyż zgodnie z konstrukcją wskaźnika z art. 243 ustawy o finansach publicznych odsetki wpływają na kształt faktycznej obsługi zadłużenia, zaś planowanie ich na niewłaściwym poziomie mogłoby znacząco zniekształcić obraz możliwości finansowych Gminy.

PORĘCZENIA I GWARANCJE

Obciążeniem dla budżetu Gminy jest konieczność zapewnienia określonej kwoty środków w ramach udzielonych przez Gminę poręczeń. Wykonanie zobowiązania z umowy poręczenia może nastąpić nawet w ostatnim dniu, na który przypada termin zobowiązania. Z tego względu Gmina udzielając poręczenia musi zaplanować dokładną jego wartość i „zamrozić” te środki na okres roku na który przypada zobowiązanie.

Poręczenia udzielone przez Gminę Manowo obejmują:

1. poręczenie udzielone na rzecz spółki Elektrociepłownia Rosnowo Sp. z o.o., na zabezpieczenie spłaty pożyczki ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie w związku z realizacją projektu pn. „Przebudowa systemu grzewczego na terenie Osiedla mieszkaniowego w Rosnowie”, które na dzień 31 grudnia 2017 r. wynosiło 891.575 zł (dotyczy umowy pożyczki nr 2012P0130K zawartej pomiędzy Elektrociepłownią Rosnowo Sp. z o.o. a WFOŚiGW w Szczecinie) udzielone do 2022 roku;
2. poręczenie udzielone na rzecz spółki Elektrociepłownia Rosnowo Sp. z o.o., na zabezpieczenie spłaty pożyczki ze środków Banku Gospodarstwa Krajowego w Warszawie w związku z realizacją projektu pn. „Przebudowa systemu grzewczego na terenie osiedla mieszkaniowego w Rosnowie”, które na dzień 31 grudnia 2017 r. wynosiło 24.616 zł (dotyczy umowy pożyczki nr 12/1980 zawartej pomiędzy Elektrociepłownią Rosnowo Sp. z o.o. a BGK w Warszawie) udzielone do 2018 roku;
3. poręczenie udzielone na rzecz spółki Elektrociepłownia Rosnowo Sp. z o.o., na zabezpieczenie spłaty pożyczki ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie w związku z realizacją projektu pn. „Rozbudowa i przebudowa (modernizacja) oczyszczalni ścieków w miejscowości Rosnowo”, które na dzień 31 grudnia 2017 r. wynosiło 750.000 zł (dotyczy umowy pożyczki nr 2015P0534K zawartej pomiędzy Elektrociepłownią Rosnowo Sp. z o.o. a WFOŚiGW w Szczecinie) udzielone do 2032 roku.

Poręczenia udzielone przez Gminę Manowo służą, zabezpieczeniu wiarytelności związanych z realizacją inwestycji przez Elektrociepłownię Rosnowo Sp. z o.o., w której Gmina Manowo ma 100% udziałów. Szczegółowy harmonogram udzielonych poręczeń przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 16. Wykaz poręczeń udzielonych przez Gminę Manowo do 2032 roku

Pożyczko- dawca	Pożyczkobiorca	Nr umowy / porozumienia	Wysokość udzielonego poręczenia	Saldo na dzień 31.12.2017 r.	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
WFOŚIGW	Elektrociepłownia Rosnowo Sp. z o.o.	2012P0130K	1 783 150	891 575	178 315	178 315	178 315	178 315	178 315			
BGK	Elektrociepłownia Rosnowo Sp. z o.o.	12/1980	200 000	24 616	24 616							
WFOŚIGW	Elektrociepłownia Rosnowo Sp. z o.o.	2015P0534K	750 000	750 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000
RAZEM SALDO UDZIELONYCH PORĘCZEŃ				1 666 191	252 931	228 315	228 315	228 315	228 315	50 000	50 000	
Pożyczko- dawca	Pożyczkobiorca	Nr umowy / porozumienia	Wysokość udzielonego poręczenia	Saldo na dzień 31.12.2017 r.	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	
WFOŚIGW	Elektrociepłownia Rosnowo Sp. z o.o.	2012P0130K	1 783 150	891 575								
BGK	Elektrociepłownia Rosnowo Sp. z o.o.	12/1980	200 000	24 616								
WFOŚIGW	Elektrociepłownia Rosnowo Sp. z o.o.	2015P0534K	750 000	750 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	
RAZEM SALDO UDZIELONYCH PORĘCZEŃ				1 666 191	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie umów Gminy Manowo.

Tabela powyżej prezentuje szczegółowy harmonogram poręczeń udzielonych przez Gminę Manowo do 2032 roku. Tabelę opracowano na podstawie zawartych umów i porozumień. Należy przy tym jednak zaznaczyć, że wysokość zaplanowanych w projekcie WPF Gminy Manowo poręczeń, wynikających z ww. umów nie jest zgodna z przedstawionym harmonogramem. Saldo udzielonych poręczeń, na dzień 31 grudnia 2016 r. wynosiło łącznie 1.881.429 zł, podczas gdy w sprawozdaniu Rb-Z za IV kwartał 2016 r. wykazano kwotę 1.302.715,62 zł.

ZOBOWIĄZANIA WYMAGALNE

Na koniec 2017 r. zobowiązania wymagalne Gminy Manowo wyniosły łącznie 1.415.239,30 zł z czego 254.946,31 zł stanowiły zobowiązania wymagalne szkół i przedszkoli Gminy Manowo. W tabeli poniżej przedstawiono szczegółowy wykaz zobowiązań wymagalnych Gminy Manowo wg stanu na 31.12.2017 r. (poziom zobowiązań wymagalnych Gminy ustalono w dniu 8 stycznia 2018 r.).

Tabela 17. Zobowiązania wymagalne szkół i przedszkoli Gminy Manowo (wg stanu na 31.12.2017 r.)

Dział	Rozdział	Paragraf	Wartość	
801	80101	4010	47 553,00	
		4110	8 145,28	
		4120	1 165,05	
		4210	12 347,90	
		4240	951,80	
		4260	22 796,71	
		4300	11 087,86	
		4360	345,83	
		4400	3 384,75	
		4440	59 150,00	
	80104	4010	20 610,00	
		4110	3 534,76	
		4120	504,95	
		4210	2 501,25	
		4220	5 148,90	
		4260	9 532,80	
		4300	400,76	
		4440	18 900,00	
	80110	4210	9 981,72	
		4240	416,99	
		4260	4 048,15	
		4280	460,00	
		4300	11 033,16	
	80150	4360	544,69	
		4210	400,00	
	RAZEM			254 946,31

Zródło: opracowanie własne.

Tabela 18. Zobowiązania wymagalne Urzędu Gminy Manowo (wg stanu na 31.12.2017 r.)

Dział	Rozdział	Paragraf	Wartość
010	01008	4300	29 318,97
400	40002	4260	58 618,34
		4270	2 988,90
		4300	14 132,70
600	60016	4270	4 340,00
		4300	1 635,00
700	70005	4210	7 844,64
		4260	109 093,39
		4270	4 155,30
		4300	20 995,96
		4400	816,94
		4580	15,95
	70095	4600	24 600,00
		4260	5 084,32
		4300	1 496,10
		4400	5 119,20
710	71004	4600	15 117,86
		4300	393,60
		4210	5 369,63
		4220	91,39
750	75023	4260	11 215,29
		4270	116,85
		4280	500,00
		4300	25 009,49
		4360	369,00
		4700	1 365,00
		75075	4300
	754	75412	4260
4300			52,89
801	80104	2540	5 697,60
		4330	19 853,20
	80113	4300	82 278,61
900	90001	4300	82 169,62
		4260	5 369,96
		4270	33 007,98
	90002	4300	58 791,24
		4210	30 000,00
	90003	4300	247 250,90
		4210	1 579,60
	90011	4300	6 370,01
90013	4300	15 239,90	
		4300	1 296,00

Dział	Rozdział	Paragraf	Wartość
	90015	4260	163 015,58
		4300	550,00
926	92695	4210	6 150,00
		4260	31 425,16
		4300	2 944,63
RAZEM			1 160 292,99

Źródło: opracowanie własne.

WSKAŹNIK OBSŁUGI ZADŁUŻENIA

Do końca roku 2013, jednostki samorządu terytorialnego powinny były przestrzegać dwóch wskaźników, odnoszących się do obsługi, a także poziomu ich zadłużenia, ustalonych w ustawie o finansach publicznych z 2005 roku. Zgodnie z nimi, JST nie mogły w danym roku uchwalić budżetu, zakładającego obsługę zadłużenia powyżej poziomu 15% w stosunku do wysokości dochodów ogółem. Dodatkowym obostrzeniem, odnoszącym się do całkowitej wysokości zadłużenia jednostki, był limit określający maksymalny poziom zadłużenia na poziomie 60% dochodów ogółem.

Wraz z rokiem 2014, w miejsce „starych” limitów, w życie wszedł art. 243, mówiący o tym, że dopuszczalna wysokość spłaty zobowiązań JST w danym roku nie może przekroczyć indywidualnie liczonego (na podstawie danych z trzech lat poprzedzających rok budżetowy), maksymalnego wskaźnika spłaty zobowiązań. Nowe wartości ustalane są na podstawie niniejszego wzoru:

$$\left(\frac{R+O}{D}\right)_n \leq \frac{1}{3} \cdot \left(\frac{Db_{n-1} + Sm_{n-1} - Wb_{n-1}}{D_{n-1}} + \frac{Db_{n-2} + Sm_{n-2} - Wb_{n-2}}{D_{n-2}} + \frac{Db_{n-3} + Sm_{n-3} - Wb_{n-3}}{D_{n-3}}\right)$$

gdzie:

R – raty kredytów, pożyczek oraz wykup papierów wartościowych (np. obligacji) planowane na rok budżetowy;

O – odsetki planowane na rok budżetowy (odsetki od kredytów, pożyczek, obligacji), oraz spłaty kwot wynikające z udzielonych poręczeń i gwarancji;

D – dochody budżetowe ogółem;

Db – dochody bieżące;

Sm – sprzedaż majątku;

Wb – wydatki bieżące;

n – rok budżetowy, na który ustalana jest relacja;

n-1 – rok poprzedzający rok budżetowy, na który ustalana jest relacja;

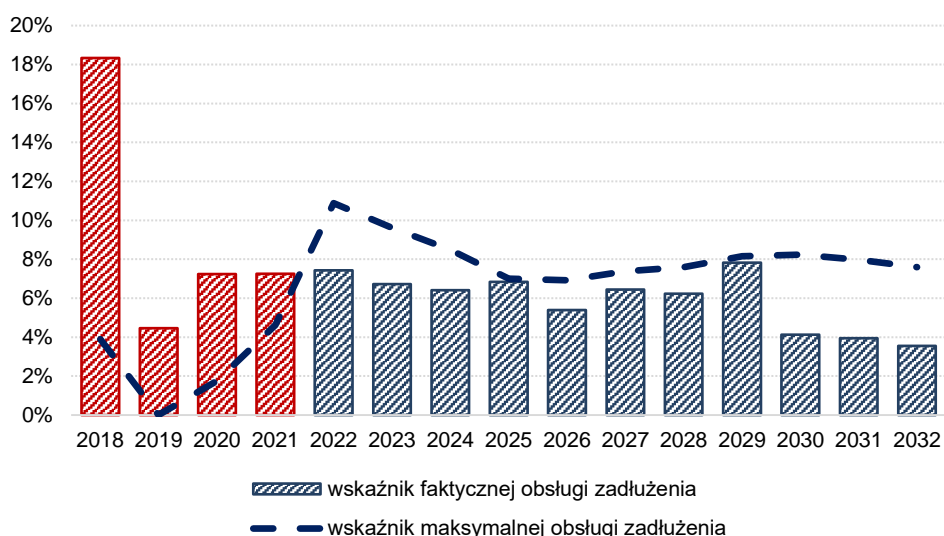
n-2 – rok poprzedzający rok budżetowy o dwa lata;

n-3 – rok poprzedzający rok budżetowy o trzy lata.

Kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia dla Gminy Manowo przedstawiono w oparciu o dwa warianty:

1. wariant 1 – zgodnie z projektem Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Manowo na lata 2018-2032 przekazany do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r.
2. wariant 2 – zgodnie z metodologią określoną w części III opracowania, z uwzględnieniem:
 - 1) harmonogramu spłaty zobowiązań Gminy Manowo, zgodnie z zestawieniem zawartym w tabeli 14;
 - 2) szacowanych wartości odsetek, zgodnie z wartościami określonymi w tabeli 15;
 - 3) wysokości poręczeń, zgodnie z wartościami określonymi w tabeli 16.

Ryc. 4. Kształtowanie się wskaźnika z art. 243 ustawy o finansach publicznych w Gminie Manowo zgodnie z projektem WPF Gminy na lata 2017-2032

Źródło: opracowanie własne.

Zgodnie z projektem WPF Gminy Manowo niespełnienie ustawowej relacji zadłużenia dotyczy lat 2018-2021. Fakt, że prognoza zakłada spłatę zobowiązań do 2032 r. wynika z faktu zaplanowania w projekcie budżetu i WPF restrukturyzacji zobowiązań, a co za tym idzie wydłużenia istniejącego harmonogramu spłaty zobowiązań (powoduje to również bardzo wysoki poziom wskaźnika faktycznej obsługi zadłużenia w 2018 r.). Wskaźnik maksymalnej obsługi zadłużenia Gminy Manowo wyznaczony w oparciu o dane z wykonania budżetu dla 2019 r. kształtuje się na poziomie 0%, co oznacza, że Gmina w zasadzie nie posiada zdolności do obsługi zobowiązań. Wpływ na to ma przede wszystkim zaplanowany w 2018 r. deficyt bieżący.

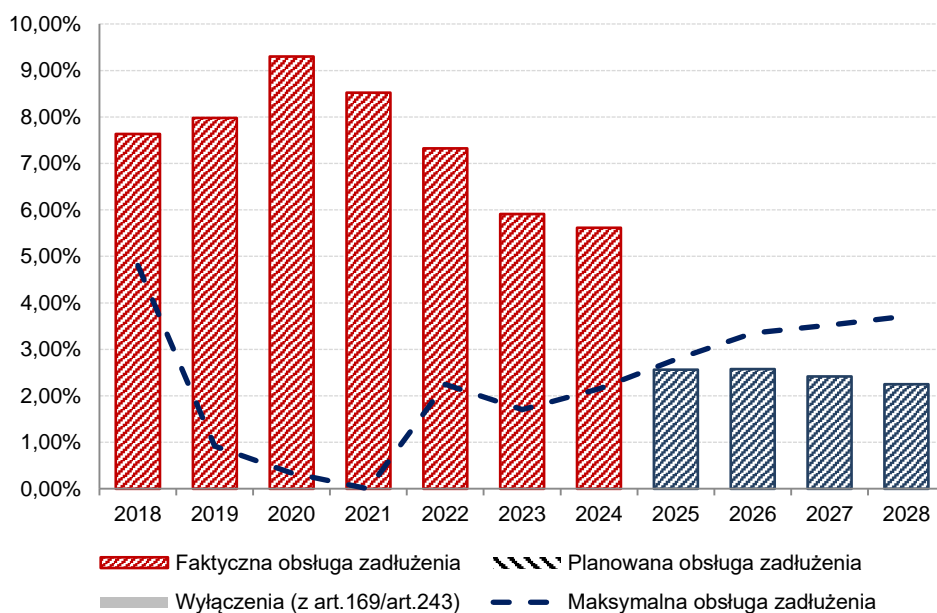
Projekt WPF Gminy Manowo zakłada spełnienie ustawowej relacji zadłużenia od 2022 r. przy czym należy zwrócić uwagę na bardzo niewielką różnicę pomiędzy wskaźnikami w 2025 r. oraz 2029 r. Na rycinie poniżej przedstawiono kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia, określonego na podstawie prognozy dochodów i wydatków bieżących zgodnie z metodologią określoną w III części opracowania. W prognozie uwzględniono również spłatę zobowiązań zgodnie z harmonogramem wynikającym z umów (tabela 14), wartości odsetek wynikające z przeprowadzonych

szacunków (tabela 15) oraz wartości udzielonych poręczeń, zgodnie z zestawieniem zawartym w tabeli 16.

Z ryciny wynika, że Gmina Manowo może borykać się z problemem niezachowania ustawowej relacji zadłużenia nawet do 2024 roku. Znaczące pogorszenie kształtu wskaźnika obsługi zadłużenia w latach 2020-2024 wynika z faktu urealnienia planowanych rozchodów i poręczeń. Dodatkowo problem niespełnienia ustawowej relacji potęguje sposób prognozowania nadwyżki budżetu bieżącego Gminy, który zgodnie z przyjętą metodologią dostosowany został do wykonania budżetów z lat poprzednich.

Podstawową przyczyną niezachowania ustawowej relacji zadłużenia przez Gminę Manowo jest aktualna wysokość zadłużenia Gminy, spotęgowana brakiem płynności finansowej Gminy i zdolności do jego obsługi. Aktualny harmonogram spłaty zobowiązań Gminy znacząco przekracza jej możliwości finansowe, stąd już w 2017 r. władze Gminy podjęły próbę (nieskuteczną) restrukturyzacji zobowiązań i wydłużenia spłaty kredytów i pożyczek w czasie. Z uwagi na brak złożonych ofert ze strony banków, restrukturyzację zadłużenia uwzględniono w projekcie budżetu na 2018 r. oraz projekcie WPF na lata 2018-2032 (co tłumaczy różny horyzont czasowy prognozy).

Ryc. 5. Kształtowanie się wskaźnika z art. 243 ustawy o finansach publicznych w Gminie Manowo zgodnie z metodologią określoną w III części opracowania

Źródło: opracowanie własne.

PRZYCZYNY ZAGROŻENIA REALIZACJI ZADAŃ PUBLICZNYCH

Podstawą wezwania Gminy Manowo do programu postępowania naprawczego był, jak wskazano w uchwale Nr XXV.133.2017 Kolegium Regionalnej Izby Obrachunkowej w Szczecinie, brak możliwości uchwalenia przez Gminę budżetu oraz wieloletniej prognozy finansowej, zgodnie z zasadami wynikającymi z art. 242-244 ustawy o finansach publicznych.

Z projektu wieloletniej prognozy finansowej Gminy przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. wynika, że w 2018 r. nie zostanie zachowana relacja z art. 242 ust. 1 ustawy o finansach publicznych. Ponadto, niespełnienie relacji z art. 243 ustawy o finansach publicznych w Gminie Manowo, zgodnie z projektem WPF Gminy na lata 2018-2032 występuje w latach 2018-2021. Zgodnie z przedstawionymi symulacjami, ryzyko niespełnienia ustawowej relacji występuje również w latach 2022-2024. Zgodnie z danymi zawartymi w tabeli 14, wysokość zobowiązań wynikająca z zawartych umów kredytowych i pożyczkowych w latach 2018-2024 kształtuje się w następujący sposób:

1. w 2018 r. – 2.836.870 zł;
2. w 2019 r. – 1.545.604 zł;
3. w 2020 r. – 1.996.650 zł;
4. w 2021 r. – 1.865.000 zł;
5. w 2022 r. – 1.615.000 zł;
6. w 2023 r. – 1.465.000 zł;
7. w 2024 r. – 1.465.000 zł.

W toku analizy wskazano, że kwota długu na koniec 2017 r. stanowiła 55,90% wykonanych dochodów, co znacząco przewyższa możliwości finansowe Gminy i uniemożliwia ich terminową spłatę. Fakt, że w budżecie Gminy Manowo rok rocznie występowały zobowiązania o charakterze wymagalnym świadczy o braku płynności finansowej. Problem ten spotęgował również fakt niespłacenia w terminie do 31 grudnia 2017 r. kredytu w rachunku bieżącym, który w budżecie 2018 r. wpływa na zwiększenie rozchodów Gminy.

Przyczyn, obecnej trudnej sytuacji finansowej Gminy należy doszukiwać w wykonaniu budżetów Gminy co najmniej od 2010 r. W latach 2010-2011 Gmina zrealizowała inwestycje w łącznej wysokości 12,6 mln zł (wg danych sprawozdawczych). W 2010 r. wydatki inwestycyjne Gminy wyniosły ponad 5,8 mln zł, a środki przeznaczono na realizację inwestycji związanych z budową drogi powiatowej w Cewinie (2,8 mln zł), budową Orlika 2012 (0,8 mln zł), budową chodników na terenie Gminy (0,4 mln zł), budową Domu Pomocy Środowiskowej w Manowie (0,4 mln zł).

Wysoka aktywność inwestycyjna Gminy w 2010 r. spowodowała wystąpienie deficytu budżetowego (wynik budżetu wyniósł -2,7 mln zł) i konieczność pozyskania środków zwrotnych. Wskazać przy tym należy, że w 2010 r. dochody bieżące były niewystarczające na pokrycie wydatków bieżących, co spowodowało również wystąpienie deficytu bieżącego (-77 tys. zł) i powstanie zobowiązań o charakterze wymagalnym (1,36 mln zł).

Podobna sytuacja miała miejsce w 2011 r., gdzie wydatki majątkowe zrealizowano na poziomie 6,8 mln zł. Najważniejszą i najbardziej kosztochłonną inwestycją zrealizowaną przez Gminę Manowo w 2011 r. była budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Kretomino (4,9 mln zł). Zadania inwestycyjne w 2011 r. sfinansowano częściowo z kredytów i pożyczek (o czym świadczy wzrastająca kwota długu) oraz wygenerowanej nadwyżki operacyjnej (dochody majątkowe wyniosły zaledwie 856 tys. zł). Przeznaczenie dochodów bieżących na realizację inwestycji spowodowało wystąpienie zaległości w zakresie zobowiązań bieżących i ponowne wystąpienie zobowiązań wymagalnych. Najwyższy poziom zobowiązań wymagalnych wystąpił w 2012 r. i wg danych sprawozdawczych wyniósł 2.514.949 zł. Pozostałe na koniec 2012 r. zobowiązania wymagalne były kumulacją zobowiązań powstałych w roku bieżącym jak również zobowiązań powstałych w latach ubiegłych (315.791 zł).

W 2013 r. dokonano spłaty zobowiązań wymagalnych Gminy z 2012 r., o czym świadczy znaczący wzrost wydatków bieżących w stosunku do roku poprzedniego (jak wskazano na etapie analizy wydatki bieżące wyniosły w 2013 r. 21 mln zł podczas gdy w 2012 r. zrealizowano je na poziomie 18,3 mln zł). W lipcu 2013 r. Gmina zawarła umowę o pożyczkę z instytucją spoza sektora bankowego w kwocie 2.054.000 zł (z czego 54.000 zł przeznaczono na zapłatę prowizji), której spłata miała w całości nastąpić w październiku 2013 r. Z uwagi na brak możliwości spłaty przez Gminę ww. zobowiązania, w październiku 2013 r. zawarto porozumienie, na podstawie którego Gmina zobowiązała się do ratalnej spłaty ww. zobowiązania wraz z odsetkami. Mimo to, zgodnie ze sprawozdaniem Rb-Z na koniec 2013 r. zadłużenie Gminy nie uległo zwiększeniu o kwotę ponad 2 mln zł, co było spowodowane błędnym ujęciem ww. umowy w ewidencji księgowej (spłatę zobowiązań ujęto po stronie wydatkowej budżetu a nie po stronie długu publicznego).

W latach 2013-2015 Gmina Manowo zawarła dodatkowo 5 porozumień z instytucją spoza sektora bankowego, przedmiotem których było ustalenie warunków spłaty zobowiązań Gminy wobec instytucji w związku z wstąpieniem przez nią w prawa zaspokojonego wierzyciela (tzw. wykup wierzytelności). Zawarte porozumienia przewidywały wstąpienie instytucji w prawa zaspokojonego wierzyciela w zakresie wierzytelności o łącznej wartości 3.045.325,35 zł.

W 2014 r. Gmina ponownie zrealizowała wysokie wydatki inwestycyjne (5,1 mln zł), co spowodowało wystąpienie deficytu i konieczność zaciągnięcia środków zwrotnych. Zawarcie przez Gminę umów o wykup wierzytelności (spłata zobowiązań bieżących Gminy przez instytucję spoza sektora bankowego) spowodowała, że wg danych sprawozdawczych wydatki Gminy w 2014 r. były znacząco niższe od wydatków wykonanych w 2013 r. i 2015 r. W 2014 r. zawarte porozumienia przewidywały spłatę wierzytelności Gminy o wartości 1.686.044,15 zł (dodatkowo wystąpiły zobowiązania wymagalne).

Zawarcie porozumień nie przyczyniło się jednak do poprawy sytuacji finansowej Gminy, gdyż z końcem 2013 r. zobowiązania wymagalne wyniosły 1,46 mln zł. Od 2013 r. dostrzegalny jest również znaczący wzrost kosztów obsługi długu (w 2013 r. wyniosły one 657 tys. zł, a w 2015 r. już 931 tys. zł), z uwagi na nieterminową spłatę

odsetek skutkującą zawarciem kolejnych porozumień i aneksów zakładających kapitalizację odsetek (doliczenie odsetek do kwoty głównej zobowiązania) i zwiększeniem wysokości kapitału stanowiącego podstawę naliczenia odsetek.

W 2015 r. w okresie od 1 do 18 września Regionalna Izba Obrachunkowa w Szczecinie przeprowadziła kontrolę doraźną w zakresie zadłużenia Gminy Manowo, w której wykazano, że Gmina Manowo naruszyła zasady ewidencjonowania operacji finansowych poprzez ujęcie operacji wynikających z zawartych z instytucją spoza sektora bankowego porozumień na koncie 201-rozrachunki z dostawcami, a nie 260-zobowiązania finansowe. Porozumienia zawierane z instytucją spoza sektora bankowego wywoływały bowiem skutki ekonomiczne podobne do umowy kredytu i pożyczki (spłata zobowiązań wg harmonogramu, odsetki, prowizje).

Stosując się do zaleceń pokontrolnych RIO w Szczecinie w 2015 r. Gmina Manowo dokonała restrukturyzacji zobowiązań Gminy. Uchwałą Nr IX/82/2015 Rady Gminy Manowo z dnia 20 listopada 2017 r. podjęto decyzję o wyemitowaniu obligacji w wysokości 4,5 mln zł z przeznaczeniem na spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań. Z uwagi na błędne ewidencjonowanie umów zawartych z instytucją spoza sektora bankowego, dług Gminy Manowo wykazany w sprawozdaniu Rb-Z na koniec 2015 r. wyniósł ponad 16 mln zł i nie wynikał z wykonanych kwot przychodów i rozchodów w latach poprzednich. Kwota długu Gminy wykazana w 2015 r. stanowiła ponad 66% wykonanych dochodów Gminy.

W 2016 r. działalność inwestycyjna Gminy została znacząco ograniczona. Uległy zmniejszeniu również ponoszone przez Gminę koszty obsługi długu. Wysokość rat kapitałowych od zaciągniętych przez Gminę pożyczek i kredytów przypadających do spłaty w 2016 r. była stosunkowo niewielka (437 tys. zł), stąd wysokość zobowiązań wymagalnych zmniejszyła się do poziomu 153 tys. zł. Mimo to kwota zadłużenia Gminy Manowo na koniec 2016 r. stanowiła ponad 60% wykonanych dochodów Gminy.

Wydatki inwestycyjne zrealizowane przez Gminę w latach 2010-2011 przełożyły się na wzrost kosztów bieżących Gminy (powstała infrastruktura, na utrzymanie której Gmina musi wydatkować określone kwoty). Wzrost bieżących wydatków Gminy, znaczące uszczuplenie strony dochodowej budżetu na przestrzeni lat (w ciągu 4 lat dochody własne Gminy zmniejszyły się o 1,5 mln zł), wysoki poziom zadłużenia Gminy spowodowały, że w 2017 r. Gmina Manowo straciła płynność finansową, zaś warunki zawartych w poprzednich latach umów kredytowych i o organizację emisji obligacji przewidujące kumulację spłaty zobowiązań Gminy w latach 2017-2021 spowodowały niezachowanie ustawowej relacji z art. 243 ustawy o finansach publicznych. Wyrazem utraty płynności finansowej przez Gminę w 2017 r. było niespłacenie w terminie kredytu w rachunku bieżącym oraz znaczący wzrost zobowiązań wymagalnych.

Szczegółowe zestawienie przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 19. Wykonanie budżetów Gminy Manowo od 2008 r.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017*
DOCHODY OGÓŁEM	16 625 606	17 420 693	20 800 753	19 900 667	23 167 067	22 485 015	23 834 550	24 085 628	25 838 813	27 442 204
Dochody bieżące	15 684 803	17 380 915	17 644 950	19 044 646	19 857 425	21 780 232	21 616 740	22 673 276	25 502 877	27 125 078
Podatki i opłaty lokalne	4 173 415	4 045 211	4 185 238	4 299 744	4 273 335	5 425 551	5 686 417	5 639 117	6 173 741	6 091 861
Udział w podatkach centralnych	3 059 521	3 096 534	2 923 094	3 352 617	3 574 726	3 671 937	3 881 471	4 836 710	4 662 675	4 937 625
Subwencje	4 422 448	4 960 280	4 855 522	4 957 922	5 527 370	5 895 327	5 966 638	6 231 523	6 704 853	7 274 475
Dotacje	2 660 901	2 683 789	2 849 540	2 777 559	3 277 414	3 641 839	3 699 972	3 276 551	6 843 981	8 130 352
Pozostałe	1 368 517	2 595 102	2 831 555	3 656 804	3 204 580	3 145 577	2 382 242	2 689 375	1 117 626	690 764
<i>grzywny, mandaty</i>	<i>710 730</i>	<i>1 849 675</i>	<i>2 250 602</i>	<i>2 123 709</i>	<i>2 118 354</i>	<i>1 682 191</i>	<i>1 156 232</i>	<i>891 427</i>	<i>92 240</i>	<i>32 565</i>
Dochody majątkowe	940 803	39 777	3 155 803	856 021	3 309 642	704 783	2 217 811	1 412 352	335 936	317 126
Dochody z majątku	271 203	39 777	4 394	2 371	858 703	298 296	288 555	114 300	327 784	290 165
Dotacje na inwestycje	669 600	0	3 151 409	853 650	2 450 939	406 487	1 929 256	1 298 052	8 152	26 961
WYDATKI OGÓŁEM	18 017 375	17 367 608	23 591 718	24 457 337	21 174 422	23 148 354	25 495 236	24 470 875	25 580 830	26 951 905
Wydatki bieżące	14 816 084	15 262 604	17 721 917	17 635 603	18 374 261	21 080 349	20 367 534	21 716 644	24 485 725	25 276 630
Wynagrodzenia i pochodne	6 090 916	6 619 974	7 222 011	7 665 689	7 804 115	8 566 839	8 342 214	8 807 202	8 256 328	8 882 171
Pozostałe bieżące	8 421 349	8 355 121	10 125 942	9 394 538	9 902 752	11 855 873	11 274 203	11 978 255	15 579 544	15 783 645
Obsługa długu- odsetki i dyskonto	303 819	287 508	373 964	575 376	667 394	657 638	751 117	931 187	649 853	610 814
Wydatki majątkowe	3 201 291	2 105 005	5 869 801	6 821 734	2 800 161	2 068 005	5 127 702	2 754 231	1 095 106	1 675 275
WYNIK BUDŻETU	-1 391 769	53 084	-2 790 965	-4 556 669	1 992 645	-663 339	-1 660 686	-385 247	257 983	490 299
WYNIK BUDŻETU BIEŻĄCEGO	868 719	2 118 312	-76 968	1 409 044	1 483 164	699 883	1 249 205	956 632	1 017 152	1 848 448
Zobowiązania wymagalne	165 536	943 364	1 363 525	1 382 121	2 514 949	1 461 937	400 592	458 343	153 134	1 415 239
Kwota długu z tytułu kredytów i pożyczek	1 070 520	1 535 772	7 800 000	12 390 817	10 181 804	10 894 991	12 543 704	16 059 954	15 622 454	15 339 124

*wg sprawozdań za grudzień 2017 r.

Źródło: opracowanie własne.

CZĘŚĆ II. PLAN DZIAŁAŃ NAPRAWCZYCH

DOCHODY

Przedsięwzięcie 1. Podwyższenie stawek podatku od nieruchomości

Uchwała Nr XXXII/251/2017 Rady Gminy Manowo z dnia 27 października 2017 r. określa wysokość stawek podatku od nieruchomości na 2018 rok. Z analizy stawek podatku od nieruchomości wynika, że Gmina w wielu przypadkach stosuje niższe niż określone w Obwieszczeniu Ministra Rozwoju i Finansów stawki. Obniżenie górnych stawek podatku od nieruchomości skutkuje utratą potencjalnego źródła dochodów. Uwzględniając wykaz podmiotów opodatkowania Gminy Manowo wg stanu na 13 grudnia 2017 r. oszacowano potencjalne skutki obniżenia górnych stawek podatkowych w 2018 roku i określono kwoty jakie mogłyby dodatkowo zasilić budżet Gminy Manowo. Stawki podatkowe odniesiono do maksymalnych stawek określonych przez Ministra Rozwoju i Finansów na 2018 rok.

Tabela 20. Przewidywane skutki obniżenia stawek podatkowych Gminy Manowo na 2018 r.

	Wpływy wg stawki obowiązującej w Gminie	Wpływy wg Obwieszczenia MRiF na 2018 r.	Różnica
Podatek od gruntów			
związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej	458 000 zł	509 000 zł	51 000 zł
pod jeziorami	14 000 zł	14 000 zł	0 zł
pozostałych	304 000 zł	471 000 zł	167 000 zł
Podatek od budynków			
mieszkalnych	105 000 zł	145 000 zł	40 000 zł
związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej	817 000 zł	858 000 zł	41 000 zł
związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych	1 000 zł	1 000 zł	0 zł
pozostałych	231 000 zł	271 000 zł	40 000 zł
budowle	1 451 000 zł	1 451 000 zł	0 zł
RAZEM	3 381 000 zł	3 720 000 zł	339 000 zł

Źródło: opracowanie własne.

Potencjał Gminy Manowo przy zastosowaniu maksymalnych stawek podatku od nieruchomości zapewniłby dodatkowe wpływy w wysokości blisko 340 tys. zł. W budżecie Gminy Manowo na 2018 r. wpływy z tytułu podatku od nieruchomości zaplanowano na poziomie 3.190.000 zł (w stosunku do szacowanych, możliwych do uzyskania wpływów na poziomie 3.381.000 zł założono wystąpienie należności na poziomie 5,5%). Możliwość uzyskania dodatkowych wpływów stanowi przesłankę działania naprawczego związanego z podwyższeniem obowiązujących stawek podatku od nieruchomości. Działanie naprawcze obejmuje, **niezależnie od rodzaju i przeznaczenia**, podwyższenie stawek podatku od nieruchomości, które zapewni Gminie dodatkowe wpływy na poziomie co najmniej 170 tys. zł w skali roku.

Uwzględniając aktualny wykaz nieruchomości stanowiących przedmiot opodatkowania podatkiem od nieruchomości, wpływy w wysokości 170 tys. zł **mogą zapewnić** następujące nowe stawki podatku od nieruchomości:

1. od gruntów:
 - 1) związanych z prowadzeniem działalności gosp. – 0,86 zł/m²;
 - 2) pozostałych – 0,42 zł/m²;
2. od budynków:
 - 1) mieszkalnych – 0,62 zł/m²;
 - 2) związanych z prowadzeniem działalności gosp. – 22,50 zł/m²;
 - 3) pozostałych – 7,00 zł/m².

Tabela 21. Przewidywane skutki podwyższenia stawek podatkowych Gminy Manowo od 2019 r.

	Wpływy wg stawki obowiązującej w Gminie	Wpływy wg proponowanych stawek	Różnica
Podatek od gruntów			
związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej	458 000 zł	481 000 zł	23 000 zł
pod jeziorami	14 000 zł	14 000 zł	0 zł
pozostałych	304 000 zł	412 000 zł	108 000 zł
Podatek od budynków			
mieszkalnych	105 000 zł	116 000 zł	11 000 zł
związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej	817 000 zł	836 000 zł	19 000 zł
związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych	1 000 zł	1 000 zł	0 zł
pozostałych	231 000 zł	244 000 zł	13 000 zł
budowle	1 451 000 zł	1 451 000 zł	0 zł
RAZEM	3 381 000 zł	3 555 000 zł	174 000 zł
Zakładany poziom należności (ok. 5,5%)	191 000 zł	195 500 zł	4 500 zł
RAZEM PODATEK OD NIERUCHOMOŚCI	3 190 000 zł	3 359 500 zł	169 500 zł

Źródło: opracowanie własne.

Gmina nie zakłada ustalenia stawek na poziomie maksymalnym we wszystkich przypadkach, ze względu na to, iż maksymalne stawki podatków i opłat lokalnych będą stanowić zbyt wysokie obciążenie dla mieszkańców Gminy, często utrzymujących się z rent i emerytur. Podwyższenie stawek podatkowych na zakładanym poziomie pozwoli wygenerować dodatkowe wpływy w kwocie ponad 170 tys. zł, ale będzie to możliwe dopiero od 2019 roku. W związku z koniecznością zapewnienia odpowiednich wpływów do budżetu z tytułu dochodów własnych zakłada się, że w kolejnych latach (co najmniej w okresie realizacji programu naprawczego), poziom stawek podatku od nieruchomości zostanie utrzymany lub odpowiednio zwiększony.

Tabela 22. Efekt finansowy wynikający ze zwiększenia i utrzymywania maksymalnych stawek podatku od nieruchomości

	inflacja PKB	2018	2019	2020
			2,30%	2,50%
		3,80%	3,80%	
		plan	prognoza	prognoza
Prognozowane wpływy z podatku od nieruchomości po wdrożeniu działań naprawczych		3 190 000	3 359 500	3 475 000
Efekt finansowy (zmiana r/r)		0	169 500	115 500
NPV (3%)		265 469		

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

Przedsięwzięcie 2. Utrzymanie maksymalnych stawek podatku rolnego i leśnego

Na etapie analizy wykazano, że podatek rolny jest drugim, najważniejszym źródłem dochodów własnych Gminy. W latach 2013-2016 oraz w 2017 r. średnia cena żyta określona przez Prezesa GUS, a będąca podstawą naliczenia wymiaru podatku rolnego w Gminie nie była obniżana. Średnia cena skupu żyta ustalona przez Prezesa GUS na 2018 rok wynosi 52,49 zł i jest wyższa o 0,05 zł za dt od stawki ustalonej na 2017 r. Kontynuując przyjętą przez władze Gminy politykę maksymalizowania dochodów własnych, podstawę naliczenia podatku rolnego na 2018 rok stanowi średnia cena ustalona przez Prezesa GUS.

W ramach programu postępowania naprawczego władze Gminy podejmują decyzję o utrzymywaniu stawek maksymalnych podatku rolnego w kolejnych latach. Trudno oszacować jak będzie kształtowała się średnia cena skupu żyta stanowiąca podstawę ustalenia podatku na 2019 rok, stąd prognozuje się wzrost wpływów z tego tytułu w oparciu o wskaźniki PKB i inflacji. W ramach programu postępowania naprawczego zakłada się również utrzymywanie maksymalnych stawek podatku leśnego.

Tabela 23. Efekt finansowy wynikający z utrzymywania maksymalnych stawek podatku rolnego

	inflacja PKB	2018	2019	2020
			2,30%	2,50%
		3,80%	3,80%	
		plan	prognoza	prognoza
Prognozowane wpływy z podatku rolnego		175 000	181 000	187 000
Efekt finansowy (zmiana r/r)		0	6 000	6 000
NPV (3%)		11 146		

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 24. Efekt finansowy wynikający z utrzymywania maksymalnych stawek podatku leśnego

	inflacja PKB	2018	2019	2020
			2,30%	2,50%
		plan	prognoza	prognoza
Prognozowane wpływy z podatku leśnego		362 300	374 504	387 349
Efekt finansowy (zmiana r/r)		0	12 204	12 845
NPV (3%)		23 258		

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

WYDATKI

750 – ADMINISTRACJA PUBLICZNA

Przedsięwzięcie 3. Reorganizacja struktury Urzędu Gminy

Działania zmierzające do ograniczenia wydatków administracyjnych poprzez optymalizację zatrudnienia w Urzędzie, władze Gminy podjęły już w 2017 roku. Optymalizacja zatrudnienia w Urzędzie Gminy w Manowie jest działaniem naprawczym, którego realizacja ma przyczynić się do uzyskania dodatkowych oszczędności. W ramach działania naprawczego, w związku z odejściem na emeryturę inspektora ds. wodociągów, kanalizacji i dróg od 2018 roku nie zatrudniono dodatkowego pracownika, a zadania realizowane na tym stanowisku zostały rozdzielone pomiędzy pozostałych pracowników Urzędu.

Likwidacja stanowiska ds. wodociągów, kanalizacji i dróg przyczyni się do osiągnięcia oszczędności na wynagrodzeniach i pochodnych od wynagrodzeń na poziomie 43.887 zł w 2018 r. Jednocześnie zadania i obowiązki realizowane dotychczas przez pracownika zatrudnionego na ww. stanowisku zostały rozdzielone pomiędzy trzech pracowników Urzędu. W związku z tym osoby, którym zwiększono zakres obowiązków otrzymały dodatek do wynagrodzenia (łączna wartość dodatku to 500 zł miesięcznie, łącznie 1.500 zł).

Dodatkowo, w związku z planowanym na wrzesień 2018 r. odejściem na emeryturę pracownika zatrudnionego na stanowisku specjalisty ds. odpłatności za usługi komunalne nie planuje się zatrudnić nowego pracownika. Podobnie jak ma to miejsce w przypadku stanowiska ds. wodociągów, kanalizacji i dróg tak w przypadku stanowiska ds. odpłatności za usługi komunalne planuje się rozdzielenie dotychczasowych obowiązków pomiędzy dwóch pracowników Urzędu, zwiększając ich wynagrodzenie o 500 zł miesięcznie. W 2018 r. w związku z rozdzieleniem dotychczasowych obowiązków pracownika zatrudnionego na stanowisku ds. odpłatności za usługi komunalne szacuje się oszczędność na poziomie 11.907 zł (październik-grudzień), zaś w 2019 r. na poziomie 51.677 zł.

W okresie realizacji programu postępowania naprawczego nie planuje się zatrudnienia dodatkowych pracowników w Urzędzie Gminy Manowo.

Tabela 25. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu reorganizacji struktury Urzędu Gminy

<i>inflacja PKB wynagrodzenia</i>	2018	2019	2020
		2,30%	2,50%
		3,80%	3,80%
	2,70%	2,70%	
	<i>plan</i>	<i>prognoza</i>	<i>prognoza</i>
Planowane wydatki na wynagrodzenia w związku z odejściem pracowników na emeryturę i podziałem obowiązków	95 564	98 336	101 240
Planowane wydatki na wynagrodzenia w związku z odejściem pracowników na emeryturę i podziałem obowiązków po wdrożeniu PPN (wartości bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)	39 770	0	0
Oszczędność	55 794	98 336	101 240
NPV (3%)	239 509		

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

Przedsięwzięcie 4. Ograniczenie zatrudnienia pracowników interwencyjnych

Gmina jako organizator prac interwencyjnych zatrudnia bezrobotnych na okres 6 miesięcy, w ramach czego otrzymuje zwrot części kosztów poniesionych na wynagrodzenia. Zgodnie z przepisami, zwrot nie przekracza kwoty, która jest iloczynem liczby zatrudnionych w miesiącu w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy oraz 50% przeciętnego wynagrodzenia obowiązującego w ostatnim dniu zatrudnienia każdego rozliczanego miesiąca i składek na ubezpieczenia społeczne od refundowanego wynagrodzenia.

Tabela 26. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia zatrudnienia pracowników interwencyjnych

<i>inflacja PKB wynagrodzenia</i>	2018	2019	2020
		2,30%	2,50%
		3,80%	3,80%
	2,70%	2,70%	
	<i>plan</i>	<i>prognoza</i>	<i>prognoza</i>
Planowane wydatki na wynagrodzenia dla pracowników interwencyjnych	44 100	45 379	46 719
Planowane wydatki na wynagrodzenia dla pracowników interwencyjnych po wdrożeniu PPN (wartości bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)	44 100	0	0
Oszczędność	0	45 379	46 719
NPV (3%)	85 529		

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

W związku z trudną sytuacją finansową Gminy, podejmuje się decyzję o ograniczeniu zatrudniania pracowników robót interwencyjnych w Gminie co najmniej na okres obowiązywania programu postępowania naprawczego. Zakłada się, że w ramach programu postępowania naprawczego Gmina nie będzie zatrudniała pracowników robót interwencyjnych, zaś wydatki poniesione z tego tytułu w 2018 roku stanowią będą pochodną wcześniej zawartych umów.

Przedsięwzięcie 5. Ograniczenie realizacji umów cywilno-prawnych

W projekcie budżetu Gminy Manowo na 2018 r. przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. łączne wydatki bezosobowe zaplanowano na poziomie 394.286 zł, z czego 120.000 zł w administracji publicznej. Z końcem 2017 r. większość zawartych umów przestała obowiązywać, w związku z czym podjęto decyzję o zaprzestaniu kontynuacji w realizacji umów w 2018 r. W administracji publicznej realizację tych umów ograniczono do niezbędnego minimum.

Tabela 27. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia realizacji umów cywilno-prawnych

inflacja PKB wynagrodzenia	2018	2019	2020
		2,30%	2,50%
		3,80%	3,80%
	2,70%	2,70%	
	plan	prognoza	prognoza
Planowane wydatki na realizację umów cywilno-prawnych	120 000	123 481	127 127
Planowane wydatki na realizację umów cywilno-prawnych po wdrożeniu PPN (wartości bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)	5 000	5 145	5 297
Oszczędność	115 000	118 336	121 830
NPV (3%)		334 685	

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

Przedsięwzięcie 6. Ograniczenie kosztów administracyjnych w Urzędzie

W ramach programu postępowania naprawczego podjęto lub planuje się podjąć szereg czynności, które przyczynią się do ograniczenia wydatków bieżących w administracji publicznej. Działania, jakie wprowadzono lub planuje się wprowadzić obejmują:

1. ograniczenie wydatków na zakup materiałów i wyposażenia

W stosunku do wartości ujętych w projekcie budżetu na 2018 r. przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r., wydatki na zakup materiałów i wyposażenia ograniczono do niezbędnego minimum. W budżecie na 2018 r. zabezpieczono środki m.in. na zakup oleju opałowego (40.000 zł), materiałów biurowych (23.000 zł), zakup środków czystości (7.000 zł). Łącznie wydatki na zakup materiałów i wyposażenia przeznaczonych na funkcjonowanie Rady Gminy oraz Urzędu

Gminy w Manowie zaplanowano na poziomie 119.300 zł, co w stosunku do wartości ujętych w projekcie budżetu na 2018 r. daje oszczędność na poziomie **6.700 zł**.

2. zmniejszenie wydatków na szkolenia pracowników

W ramach programu postępowania naprawczego planuje się zmniejszenie wysokości wydatków na szkolenia pracowników Urzędu Gminy. W projekcie budżetu na 2018 r. przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. wydatki na szkolenia pracowników zaplanowano na poziomie 30.000 zł. W związku z trudną sytuacją finansową Gminy, wydatki na szkolenia pracowników planuje się zrealizować na poziomie 12.500 zł. Przewiduje się jedno szkolenie dla każdego pracownika, których koszt wraz z delegacją szacuje się na poziomie 11.500 zł. Dodatkowo dla Skarbnika i Sekretarza. Planowana oszczędność wynosi **17.500 zł**.

3. rezygnacja z wydatków na promocję

W związku z przystąpieniem przez Gminę Manowo do realizacji programu postępowania naprawczego, zgodnie z art. 240a ust. 5 pkt 4 ustawy o finansach publicznych, władze Gminy Manowo zobligowane są do całkowitej rezygnacji z realizacji wydatków na promocję Gminy. W stosunku do wartości ujętych w projekcie budżetu na 2018 r. przekazanym do RIO w Szczecinie 15 listopada 2017 r., oszczędność z tego tytułu w 2018 r. wyniesie **85.000 zł**.

Tabela 28. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia kosztów administracyjnych w Urzędzie

inflacja PKB wynagrodzenia	2018	2019	2020
		2,30%	2,50%
		3,80%	3,80%
	2,70%	2,70%	
	<i>plan</i>	<i>prognoza</i>	<i>prognoza</i>
Planowane wydatki rzeczowe i na promocję	241 000	247 672	254 879
Planowane wydatki rzeczowe i na promocję po wdrożeniu PPN (wartości bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)	131 800	135 449	139 390
Oszczędność	109 200	112 223	115 489
NPV (3%)		317 489	

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

801 – OŚWIATA I WYCHOWANIE

Przedsięwzięcie 7. Zaostrzenie polityki wydatkowej w jednostkach oświatowych Gminy

Oświata i wychowanie jest najbardziej kosztochłonnym obszarem prowadzenia działalności przez Gminę. Jak wynika z analizy, dochody jakie uzyskiwane są na ten cel (subwencja oświatowa oraz dotacja na przedszkola) pokrywają średnio 60% ponoszonych wydatków. W związku z trudną sytuacją finansową Gminy dokonano szczegółowej weryfikacji planów finansowych przedszkoli i szkół prowadzących działalność na terenie Gminy Manowo oraz zapotrzebowania tych jednostek na zakupy usług zewnętrznych.

Przedszkole w Boninie

W projekcie budżetu Gminy Manowo na 2018 r. przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. wydatki Przedszkola w Boninie zaplanowano na poziomie 1.482.272 zł, z czego 359.023 zł na wydatki rzeczowe (bez wydatków na zakup żywności). Na podstawie szczegółowej weryfikacji warunków zawartych umów oraz bieżącego zapotrzebowania na zakup usług zewnętrznych plan wydatków rzeczowych (bez wydatków na zakup żywności) Przedszkola w Boninie zmniejszono o kwotę 24.453 zł, a największa oszczędność wiąże się z:

1. ograniczeniem wydatków na pozostałych usług zewnętrznych (§430) – szacowana oszczędność 16.924 zł;
2. ograniczeniem wydatków na szkolenia pracowników – szacowana oszczędność 7.000 zł.

Tabela 29. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia wydatków rzeczowych Przedszkola w Boninie

	2018	2019	2020	
		inflacja	2,30%	2,50%
		PKB	3,80%	3,80%
	wynagrodzenia	2,70%	2,70%	
	plan	prognoza	prognoza	
Planowane wydatki rzeczowe Przedszkola w Boninie	359 023	368 962	379 699	
Planowane wydatki rzeczowe Przedszkola w Boninie po wdrożeniu PPN (wartości bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)	334 570	343 832	353 837	
Oszczędność	24 453	25 130	25 861	
NPV (3%)		71 095		

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

Szkoła Podstawowa w Boninie

W projekcie budżetu Gminy Manowo na 2018 r. przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. wydatki Szkoły Podstawowej w Boninie zaplanowano na poziomie 1.783.783 zł, z czego 484.482 zł na wydatki rzeczowe. Na podstawie szczegółowej weryfikacji warunków zawartych umów oraz bieżącego zapotrzebowania na zakup usług zewnętrznych plan wydatków rzeczowych Szkoły Podstawowej w Boninie zmniejszono o kwotę 48.745 zł, a największa oszczędność wiąże się z:

1. ograniczeniem wydatków na zakup usług remontowych i zewnętrznych – szacowana oszczędność 28.825 zł;
2. ograniczeniem opłat za administrowanie i czynsze za budynki – szacowana oszczędność 6.500 zł;
3. ograniczeniem wydatków na szkolenia pracowników – szacowana oszczędność 2.000 zł.

Tabela 30. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia wydatków rzeczowych Szkoły Podstawowej w Boninie

<i>inflacja PKB wynagrodzenia</i>	2018	2019	2020
		2,30%	2,50%
		3,80%	3,80%
		2,70%	2,70%
	<i>plan</i>	<i>prognoza</i>	<i>prognoza</i>
Planowane wydatki rzeczowe Szkoły Podstawowej w Boninie	484 482	497 894	512 383
Planowane wydatki rzeczowe Szkoły Podstawowej w Boninie po wdrożeniu PPN (wartości bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)	435 737	447 800	460 830
Oszczędność	48 745	50 094	51 552
NPV (3%)		141 722	

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

Przedszkole w Rosnowie

W projekcie budżetu Gminy Manowo na 2018 r. przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. wydatki Przedszkola w Rosnowie zaplanowano na poziomie 1.192.417 zł, z czego 308.296 zł na wydatki rzeczowe (bez wydatków na zakup żywności). Na podstawie szczegółowej weryfikacji warunków zawartych umów oraz bieżącego zapotrzebowania na zakup usług zewnętrznych plan wydatków rzeczowych (bez wydatków na żywność) Przedszkola w Rosnowie, zmniejszono o kwotę 80.097 zł, a największa oszczędność wiąże się z:

1. ograniczeniem wydatków na zakup usług remontowych – szacowana oszczędność 34.250 zł;
2. ograniczeniem wydatków na zakup materiałów i wyposażenia – szacowana oszczędność 21.450 zł;
3. ograniczeniem wydatków na zakup materiałów dydaktycznych – szacowana oszczędność 3.500 zł;

4. ograniczeniem wydatków na szkolenia pracowników – szacowana oszczędność 2.500 zł.

Tabela 31. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia wydatków rzeczowych Przedszkola w Rosnowie

	inflacja PKB wynagrodzenia	2018	2019	2020
			2,30%	2,50%
			3,80%	3,80%
		2,70%	2,70%	
		plan	prognoza	prognoza
Planowane wydatki rzeczowe Przedszkola w Rosnowie		308 296	316 831	326 050
Planowane wydatki rzeczowe Przedszkola w Rosnowie po wdrożeniu PPN (wartości bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)		228 199	234 516	241 341
Oszczędność		80 097	82 314	84 710
	NPV (3%)		232 875	

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

Szkoła Podstawowa w Rosnowie

W projekcie budżetu Gminy Manowo na 2018 r. przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. wydatki Szkoły Podstawowej w Rosnowie zaplanowano na poziomie 1.826.193 zł, z czego 561.028 zł na wydatki rzeczowe. Na podstawie szczegółowej weryfikacji warunków zawartych umów oraz bieżącego zapotrzebowania na zakup usług zewnętrznych wysokość planowanych wydatków rzeczowych nie uległa zmianie (zmianie uległa jedynie struktura wydatków, nastąpiło przesunięcie określonych kwot pomiędzy paragrafami klasyfikacji budżetowej).

Szkoła Podstawowa w Manowie

W projekcie budżetu Gminy Manowo na 2018 r. przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. wydatki Szkoły Podstawowej w Manowie zaplanowano na poziomie 1.931.729 zł, z czego 519.031 zł na wydatki rzeczowe (bez wydatków na zakup żywności). Na podstawie szczegółowej weryfikacji warunków zawartych umów oraz bieżącego zapotrzebowania na zakup usług zewnętrznych plan wydatków rzeczowych Szkoły Podstawowej w Manowie, zmniejszono o kwotę 81.553 zł, a największa oszczędność wiąże się z:

1. ograniczeniem wydatków na zakup usług remontowych – szacowana oszczędność 23.000 zł;
2. ograniczeniem wydatków na zakup materiałów i wyposażenia – szacowana oszczędność 24.179 zł;
3. ograniczeniem wydatków na podróże służbowe – szacowana oszczędność 1.296 zł (zmniejszono ryczałt na wykorzystanie samochodów prywatnych do celów służbowych do 200 km);
4. ograniczeniem wydatków na szkolenia pracowników – szacowana oszczędność 9.141 zł.

Tabela 32. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia wydatków rzeczowych Szkoły Podstawowej w Manowie

	inflacja PKB wynagrodzenia	2018	2019	2020
			2,30%	2,50%
			3,80%	3,80%
			2,70%	2,70%
		plan	prognoza	prognoza
Planowane wydatki rzeczowe Szkoły Podstawowej w Manowie		519 031	533 400	548 921
Planowane wydatki rzeczowe Szkoły Podstawowej w Manowie po wdrożeniu PPN (wartości bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)		437 478	449 589	462 672
Oszczędność		81 553	83 811	86 250
NPV (3%)			237 108	

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

Łączny efekt finansowy

Łączna szacowana oszczędność wynikająca z zaostżenia polityki wydatkowej w jednostkach oświatowych Gminy (w zakresie wydatków rzeczowych jednostek) kształtuje się na poziomie 234.848 zł w 2018 r. W kolejnych latach zakłada się utrzymywanie stałej kontroli i dyscypliny w zakresie ponoszonych wydatków, stąd od 2019 r. wydatki rzeczowe zaplanowano na poziomie zbliżonym do planu na 2018 r. z uwzględnieniem indeksacji o wskaźniki PKB i inflacji.

Tabela 33. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu zaostżenia polityki wydatkowej w jednostkach oświatowych Gminy Manowo

	inflacja PKB wynagrodzenia	2018	2019	2020
			2,30%	2,50%
			3,80%	3,80%
			2,70%	2,70%
		plan	prognoza	prognoza
Planowane wydatki rzeczowe przedszkoli i szkół Gminy Manowo		1 670 832	1 717 087	1 767 053
Planowane wydatki rzeczowe przedszkoli i szkół Gminy Manowo po wdrożeniu PPN (wartości bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)		1 435 984	1 475 737	1 518 680
Oszczędność		234 848	241 349	248 373
NPV (3%)			682 799	

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

Dla zapewnienia właściwej dyscypliny w zakresie wysokości i celowości realizowanych wydatków w przedszkolach i szkołach Gminy Manowo, wprowadzono zasady przeprowadzania wstępnej oceny celowości oraz przestrzegania procedur kontroli zaciągania zobowiązań i dokonywania wydatków. Procedura określa zasady dokonywania oceny celowości wszystkich operacji gospodarczych, które nie są związane

z realizacją dostaw i usług długoterminowych, a których realizacja jest nieprzerwana. Dotyczy to przede wszystkim wydatków bezumownych, których realizacja, zgodnie z założeniami procedury, wymaga uprzedniej zgody na realizację ze strony Skarbnika Gminy.

Przedsięwzięcie 8. Optymalizacja wynagrodzeń w oświacie

W projekcie budżetu Gminy Manowo przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. łączne wydatki na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń w jednostkach oświatowych Gminy zaplanowano na poziomie 6.398.562 zł (suma wydatków na §401, §404, §411, §412, §417). Podobnie jak miało to miejsce w przypadku wydatków rzeczowych zaplanowanych do realizacji w szkołach, również w zakresie wydatków na wynagrodzenia i pochodnych od wynagrodzeń dokonano szczegółowej weryfikacji planowanych kwot i możliwych do wprowadzenia działań oszczędnościowych.

Karta Nauczyciela szczegółowo określa zasady ustalania wynagrodzeń dla nauczycieli, zaś w drodze rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej określana jest minimalna stawka wynagrodzenia w zależności od stopnia awansu zawodowego nauczyciela. Zatrudnienie nauczycieli w szkołach prowadzonych przez Gminę Manowo jest dostosowane do potrzeb i zapewnia właściwą realizację zadań, dlatego w zakresie planowania minimalnych wynagrodzeń i przysługujących nauczycielom dodatków, władze Gminy zobligowane są do stosowania powszechnie obowiązujących przepisów prawa, a możliwość uzyskania oszczędności w tym zakresie jest bardzo ograniczona (związana wyłącznie z redukcją zatrudnienia).

Niemniej jednak, w drodze szczegółowej weryfikacji planów finansowych poszczególnych jednostek oświatowych Gminy, arkuszy organizacyjnych oraz zawartych umów, szczególną uwagę zwrócono na poziom planowanych wydatków na wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe. Biorąc pod uwagę realizację godzin ponadwymiarowych w okresie styczeń-grudzień 2017 r. oszacowano zapotrzebowanie na realizację tych godzin w 2018 r., co pozwoliło zaplanować w budżecie Gminy Manowo znacznie niższe wydatki na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń w stosunku do wartości ujętych w projekcie budżetu (przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r.). Szacując wysokość wydatków na wynagrodzenia za realizację godzin ponadwymiarowych przyjęto następujące założenia:

1. zapotrzebowanie na realizację godzin ponadwymiarowych w 2018 r. określono na podstawie faktycznej realizacji tych godzin i poniesionych w związku z tym wydatków, w okresie styczeń-grudzień 2017 r.;
2. przyjęto 5-procentowy wzrost wydatków na wynagrodzenia nauczycieli od kwietnia 2018 r. (zgodnie z zapowiadаныmi zmianami legislacyjnymi).

W tabeli poniżej zestawiono szczegółową informację na temat planowanych wydatków na wynagrodzenia i pochodnych od wynagrodzeń w poszczególnych jednostkach oświatowych Gminy Manowo. Tabela wskazuje, że w wyniku weryfikacji planów finansowych poszczególnych jednostek oświatowych i zapotrzebowania na realizację godzin nadliczbowych planowane wydatki Gminy w 2018 r. zmniejszono o kwotę 479.312 zł.

Tabela 34. Zmiana w wysokości wydatków na wynagrodzenia dla nauczyciela wynikająca ze zmniejszenia planowanych wydatków za godziny ponadwymiarowe

	wydatki na wynagrodzenia wg projektu budżetu na 2018 r.	wydatki na wynagrodzenia wg założeń PPN	różnica
Przedszkole w Boninie	1 020 249	838 022	-182 227
Szkoła Podstawowa w Boninie	1 299 301	1 246 306	-52 995
Przedszkole w Rosnowie	797 121	707 319	-89 802
Szkoła Podstawowa w Rosnowie	1 826 193	1 760 059	-66 134
Szkoła Podstawowa w Manowie	1 412 698	1 308 194	-104 504
pozostałe wynagrodzenia w oświacie (Urząd Gminy)	43 000	59 350	16 350
Razem	6 398 562	5 919 250	-479 312

Zródło: opracowanie własne.

W związku z trudną sytuacją finansową, władze Gminy zobligowały dyrektorów poszczególnych szkół do realizacji planu finansowego i godzin ponadwymiarowych w zakładanym kształcie. W kolejnych latach założono wzrost wydatków na wynagrodzenia (również za realizację godzin nadliczbowych), w oparciu o wskaźniki PKB i inflacji. **Dodatkowo należy zaznaczyć, że w budżecie Gminy Manowo na 2018 r. zaplanowano łącznie blisko 70 tys. zł w ramach funduszu na nagrody dla nauczycieli (nagrody wraz z pochodnymi), które w 2018 r. w związku z trudną sytuacją finansową Gminy nie zostaną wypłacone** (środki uwzględniono w budżecie, gdyż taki wymóg wynika z art. 49 ustawy Karta Nauczyciela).

Wydatki na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń w oświacie w 2018 r. zaplanowano więc na poziomie 5.919.250 zł (bez zobowiązań niewymagalnych i wymagalnych), co stanowi wzrost w stosunku do wykonania za 2017 r. o kwotę 485 tys. zł. **Wzrost wydatków w stosunku do roku poprzedniego, wynika z uwzględnienia w szacowanych wydatkach na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń zapowiadanego wzrostu minimalnych wynagrodzeń nauczycieli o 5% od kwietnia 2018 r.**

Tabela 35. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu optymalizacji wynagrodzeń w oświacie

inflacja PKB wynagrodzenia	2018	2019	2020
		2,30%	2,50%
		3,80%	3,80%
	2,70%	2,70%	
	plan	prognoza	prognoza
Planowane wydatki na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń w oświacie	6 398 562	6 584 192	6 778 576
Planowane wydatki na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń w oświacie po wdrożeniu PPN (wartości bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)	5 919 250	6 090 975	6 270 797
Oszczędność	479 312	493 217	507 779
NPV (3%)		1 394 946	

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Zródło: opracowanie własne.

852 – POMOC SPOŁECZNA

Przedsięwzięcie 9. Ograniczenie wydatków w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Manowie finansowanych ze środków własnych

Jak wskazano na etapie analizy, pomoc społeczna jest drugim najbardziej wydatkotwórczym obszarem działalności Gminy. Wydatki ponoszone w ramach pomocy społecznej charakteryzują się jednak wysokim usztywnieniem, gdyż przepisy powszechnie obowiązującego prawa ściśle określają kierunki wydatkowania środków uzyskanych na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej, a wykorzystanie środków z dotacji niezgodnie z przeznaczeniem wiązałoby się z koniecznością zwrotu pozyskanych środków.

W projekcie budżetu Gminy Manowo przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. wydatki Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Manowie zaplanowano na poziomie 8.189.232 zł. W związku z trudną sytuacją finansową Gminy, dokonano szczegółowej weryfikacji zapotrzebowania jednostki na środki finansowe. Zaostrzenie polityki wydatkowej w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Manowie dotyczy wyłącznie wydatków, których źródłem finansowania są środki własne Gminy, a dotyczące przede wszystkim wydatków przeznaczanych na zakup usług od innych jednostek samorządu terytorialnego oraz wynagrodzeń.

W wyniku weryfikacji planu finansowego Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Manowie, plan wydatków jednostki na 2018 r. zmniejszono o kwotę 222.938 zł. Największa oszczędność wiąże się z:

1. częściową rezygnacją z zakupu usług od innych jednostek samorządu terytorialnego (§433) – szacowana oszczędność wynosi 178.000 zł;
2. ograniczeniem wyjazdów krajowych służbowych – szacowana oszczędność 9.400 zł (zmniejszono ryczałt na wykorzystanie samochodów prywatnych do celów służbowych do 200 km);
3. ograniczeniem wydatków na szkolenia pracowników – szacowana oszczędność 2.400 zł.

Dodatkowo, w związku z trudną sytuacją finansową dokonano przeszacowania wysokości planowanych wynagrodzeń, zgodnie z obowiązującymi warunkami umów, co pozwoliło zmniejszyć plan wydatków na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń (w stosunku do wartości ujętych w projekcie budżetu) o kwotę 44.700 zł. W okresie obowiązywania programu postępowania naprawczego, zakłada się utrzymywanie wydatków na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń oraz wydatki rzeczowe na poziomie zbliżonym do planu na 2018 r. z uwzględnieniem indeksacji o wskaźniki PKB, inflacji i wynagrodzeń.

Tabela 36. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia wydatków na wynagrodzenia

<i>inflacja PKB wynagrodzenia</i>	2018	2019	2020
		2,30%	2,50%
		3,80%	3,80%
		2,70%	2,70%
	<i>plan</i>	<i>prognoza</i>	<i>prognoza</i>
Planowane wydatki na wynagrodzenia pracowników GOPS (finansowane ze środków własnych)	785 800	808 597	832 469
Planowane wydatki na wynagrodzenia pracowników GOPS po wdrożeniu PPN (finansowane ze środków własnych, bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)	741 100	762 600	785 114
Oszczędność	44 700	45 997	47 355
NPV (3%)		130 091	

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 37. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia wydatków rzeczowych GOPS

<i>inflacja PKB wynagrodzenia</i>	2018	2019	2020
		2,30%	2,50%
		3,80%	3,80%
		2,70%	2,70%
	<i>plan</i>	<i>prognoza</i>	<i>prognoza</i>
Planowane wydatki rzeczowe GOPS (finansowane ze środków własnych)	1 008 432	1 036 000	1 066 000
Planowane wydatki rzeczowe GOPS po wdrożeniu PPN (finansowane ze środków własnych, bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)	785 494	807 000	830 000
Oszczędność	222 938	229 000	236 000
NPV (3%)		648 273	

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

921 – KULTURA I OCHRONA DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Przedsięwzięcie 10. Zmniejszenie dotacji podmiotowej dla samorządowej instytucji kultury

Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego w budżecie Gminy stanowią ok. 4,60% środków. Dotacja podmiotowa przekazywana jest dla Gminnego Ośrodka Kultury w Wyszewie, co stanowi wydatek bieżący, który wpływa na kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia. W projekcie budżetu Gminy Manowo na 2018 r. przekazany do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. dotację podmiotową dla GOK w Wyszewie zaplanowano na poziomie 1.060.000 zł.

W ramach programu postępowania naprawczego zakłada się zmniejszenie wysokości dotacji podmiotowej przekazywanej dla instytucji kultury. Zakłada się, że w 2018 roku dotacja wyniesie 954.521 zł. Wprowadzenie działania naprawczego związanego ze zmniejszeniem wysokości przekazywanej dotacji podmiotowej będzie wiązało się z koniecznością nałożenia na instytucję obowiązku planowania działalności do wysokości określonej w budżecie kwoty dotacji podmiotowej. W kolejnych latach zakłada się utrzymanie dotacji dla GOK w Wyszewie na poziomie zbliżonym do planowanego w 2018 r. z uwzględnieniem indeksacji o wskaźniki PKB i inflacji.

Podjęte działania naprawcze przyczyni się do uzyskania oszczędności w obszarze:

Dział 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego
 Rozdział 92109 – Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby
 Rozdział 92116 – Biblioteki
 Rozdział 92195 – Pozostała działalność

Tabela 38. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu wysokości dotacji przekazywanej dla samorządowej instytucji kultury

<i>inflacja PKB wynagrodzenia</i>	2018	2019	2020
		2,30%	2,50%
		3,80%	3,80%
	2,70%	2,70%	
	<i>plan</i>	<i>prognoza</i>	<i>prognoza</i>
Planowana wysokość dotacji dla GOK	1 060 000	1 089 000	1 121 000
Planowana wysokość dotacji dla GOK po wdrożeniu PPN (wartości bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)	954 521	977 000	1 002 000
Oszczędność	105 479	112 000	119 000
NPV (3%)	316 879		

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

926 – KULTURA FIZYCZNA

Przedsięwzięcie 11. Zmniejszenie wysokości dotacji dla organizacji pozarządowych – klubów sportowych

Zgodnie z art. 240a ust. 5 pkt 6 ustawy o finansach publicznych w okresie realizacji programu postępowania naprawczego ogranicza się realizację zadań innych niż obowiązkowe, finansowanych ze środków własnych. Organizacje pozarządowe realizujące zadania z zakresu kultury fizycznej finansowane są z dotacji celowej. Środki przekazywane dla organizacji pozarządowych stanowią wydatek bieżący budżetu Gminy Manowo, który wpływa na kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia.

W projekcie budżetu Gminy Manowo na 2018 r. przekazany do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. wysokość dotacji zaplanowano na poziomie 350.000 zł. W związku z trudną sytuacją finansową Gminy postanowiono o zmniejszeniu wyso-

kości dotacji dla organizacji pozarządowych do kwoty 317.000 zł. W kolejnych latach zakłada się utrzymanie dotacji dla organizacji pozarządowych na poziomie zbliżonym dla planowanego w 2018 r. z uwzględnieniem indeksacji o wskaźniki PKB i inflacji.

Tabela 39. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu zmniejszenia wysokości dotacji dla organizacji pozarządowych – klubów sportowych

<i>inflacja PKB wynagrodzenia</i>	2018	2019	2020
		2,30%	2,50%
		3,80%	3,80%
	2,70%	2,70%	
	<i>plan</i>	<i>prognoza</i>	<i>prognoza</i>
Planowana wysokość dotacji dla organizacji pozarządowych - kluby sportowe	350 000	360 000	370 000
Planowana wysokość dotacji dla organizacji pozarządowych po wdrożeniu PPN - kluby sportowe (wartości bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)	317 000	326 000	335 000
Oszczędność	33 000	34 000	35 000
NPV (3%)	96 117		

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

Dodatkowo, w związku z zaostrzeniem polityki wydatkowej Gminy, w budżecie Gminy Manowo na 2018 r. zaplanowano zmniejszenie wydatków rzeczowych i wynagrodzeń, w tym przede wszystkim wynagrodzeń bezosobowych (umowy cywilnoprawne). W zakresie wydatków rzeczowych, planuje się całkowitą rezygnację z zakupu usług remontowych (oszczędność 10.000 zł) jak również zmniejszenie wydatków na zakup materiałów i wyposażenia (oszczędność 6.000 zł). Łączną oszczędność szacuje się na poziomie 23.600 zł.

Tabela 40. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu zaostrzenia polityki wydatkowej Gminy o obszarze działalności sportowej

<i>inflacja PKB wynagrodzenia</i>	2018	2019	2020
		2,30%	2,50%
		3,80%	3,80%
	2,70%	2,70%	
	<i>plan</i>	<i>prognoza</i>	<i>prognoza</i>
Planowana wysokość wydatków w zakresie działalności sportowej	191 400	197 000	202 000
Planowana wysokość wydatków w zakresie działalności sportowej po wdrożeniu PPN (wartości bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)	167 800	172 000	177 000
Oszczędność	23 600	25 000	25 000
NPV (3%)	69 356		

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

OBSZARY WSPÓLNE**Przedsięwzięcie 12. Ograniczenie wydatków na zakup materiałów i wyposażenia**

Ograniczenie wydatków bieżących ponoszonych przez Gminę na zakup materiałów i wyposażenia wydaje się być szczególnie zasadne, biorąc pod uwagę fakt, że wpływają one na wysokość wskaźnika wyznaczającego maksymalny poziom obsługi zadłużenia, o którym mowa w art. 243 ustawy o finansach publicznych. W projekcie budżetu Gminy Manowo na 2018 r. przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. wydatki na zakup materiałów i wyposażenia zaplanowano na poziomie 1.033.576 zł.

W związku z trudną sytuacją finansową Gminy postanowiono o ograniczeniu tych wydatków w 2018 r. i latach kolejnych. Szczegółowa weryfikacja warunków zawartych umów oraz zapotrzebowania na tego rodzaju usługi, pozwoliła zmniejszyć planowane wydatki w tym obszarze o kwotę 52.219 zł. Wyłączając ograniczenie wydatków w obszarze administracji publicznej (dział 750) oraz kultury fizycznej (dział 926), które są przedmiotem wcześniejszych działań naprawczych, szacowana oszczędność kształtuje się na poziomie 29.519 zł.

Tabela 41. Zmiana w wysokości wydatków na zakup materiałów i wyposażenia w 2018 r.

	wydatki na wynagrodzenia wg projektu budżetu na 2018 r.	wydatki na wynagrodzenia wg założeń PPN	różnica
rolnictwo i łowiectwo	16 000	0	-16 000
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną...	1 000	1 000	0
transport i łączność	60 000	42 300	-17 700
turystyka	5 000	0	-5 000
gospodarka mieszkaniowa	50 000	75 000	25 000
urzędy naczelnych organów administracji ...	1 327	1 327	0
bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	111 000	40 700	-70 300
oświata i wychowanie	472 449	516 730	44 281
ochrona zdrowia	33 000	31 000	-2 000
pomoc społeczna	37 300	38 500	1 200
rodzina	4 500	5 500	1 000
gospodarka komunalna i ochrona środowiska	45 000	55 000	10 000
kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	45 000	45 000	0
Razem	881 576	852 057	-29 519
administracja publiczna	136 000	119 300	-16 700
kultura fizyczna	16 000	10 000	-6 000
Razem	1 033 576	981 357	-52 219

Zródło: opracowanie własne.

Z tabeli wynika, że w związku z dokonaną weryfikacją zapotrzebowania, w poszczególnych pozycjach budżetowych dokonano zwiększenia oraz zmniejszenia wysokości planowanych wydatków. Łączny efekt finansowy daje oszczędność na poziomie 52.219 zł. Największe ograniczenie wydatków w zakresie wydatków na zakup materiałów i wyposażenia zaplanowano w obszarze bezpieczeństwa publicznego i ochrony przeciwpożarowej, w związku z ograniczeniem wydatków na funkcjonowanie OSP oraz całkowitą rezygnacją z wydatków w obszarze obrony cywilnej i ratownictwa wodnego.

Tabela 42. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia wydatków na materiałów i wyposażenia

	2018	2019	2020
		2,30%	2,50%
		3,80%	3,80%
		2,70%	2,70%
<i>inflacja PKB wynagrodzenia</i>	<i>plan</i>	<i>prognoza</i>	<i>prognoza</i>
Planowana wysokość wydatków na zakup materiałów i wyposażenia	881 576	906 000	932 000
Planowana wysokość wydatków na zakup materiałów i wyposażenia po wdrożeniu PPN (wartości bez zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych)	852 057	876 000	901 000
Oszczędność	29 519	30 000	31 000
NPV (3%)	85 306		

*szacowania dochodów w latach 2019-2020 dokonano w oparciu o metodologię opisaną w części III opracowania, z uwzględnieniem wartości wskaźników makroekonomicznych zgodnych z wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów z października 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne.

Inne działania zmierzające do uzyskania oszczędności

Obok wskazanych powyżej działań naprawczych, władze Gminy Manowo podjęły lub zmierzają do podjęcia szeregu innych czynności, które przyczynią się do uzyskania oszczędności, m.in.:

1. **kontynuacja zakupu energii elektrycznej** – w ramach wspólnej procedury zamówień publicznych dla wszystkich jednostek organizacyjnych Gminy dokonywany jest zakup energii elektrycznej;
2. **zamrożenie wynagrodzeń pracowników administracji publicznej** – zgodnie z art. 243 ust. 6 ustawy o finansach publicznych, w okresie realizacji programu postępowania naprawczego zamraża się wydatki na wynagrodzenia zarządu (wójta) oraz diety dla radnych. Tym samym zakłada się, że co najmniej w okresie realizacji programu postępowania naprawczego wynagrodzenia wszystkich pracowników administracji publicznej zostaną zamrożone;
3. **ograniczenie działalności inwestycyjnej Gminy wyłącznie do realizacji zadań wynikających z zawartych umów o dofinansowanie** – w budżecie Gminy Manowo, jak również w wieloletniej prognozie finansowej Gminy planuje się realizację zadań inwestycyjnych, związanych z uzyskaniem dofinansowania z budżetu UE (60-83%); władze Gminy nie zakładają realizacji nowych inwestycji, wyłącznie kontynuację wcześniej rozpoczętych.

HARMONOGRAM WDRAŻANIA DZIAŁAŃ NAPRAWCZYCH

Zgodnie z art. 240a ust. 3 pkt. 2 ustawy o finansach publicznych, harmonogram prezentuje szacunkowy czas wprowadzenia i obowiązywania przyjętych działań naprawczych.

Tabela 43. Harmonogram realizacji działań naprawczych

Opis	Rozpoczęcie	Zakończenie
<i>Podwyższenie stawek podatku od nieruchomości</i>	IV kwartał 2018 r.	co najmniej do zakończenia obowiązywania PPN
<i>Utrzymanie maksymalnych stawek podatku rolnego i leśnego</i>	IV kwartał 2018 r.	co najmniej do zakończenia obowiązywania PPN
<i>Reorganizacja struktury Urzędu Gminy</i>	styczeń 2018 r.	co najmniej do zakończenia obowiązywania PPN
<i>Ograniczenie zatrudnienia pracowników robót publicznych i interwencyjnych</i>	styczeń 2018 r.	co najmniej do zakończenia obowiązywania PPN
<i>Ograniczenie realizacji umów cywilno-prawnych</i>	styczeń 2018 r.	co najmniej do zakończenia obowiązywania PPN
<i>Ograniczenie kosztów administracyjnych w Urzędzie</i>	styczeń 2018 r.	co najmniej do zakończenia obowiązywania PPN
<i>Zaostrzenie polityki wydatkowej w jednostkach oświatowych Gminy</i>	styczeń 2018 r.	co najmniej do zakończenia obowiązywania PPN
<i>Optymalizacja wynagrodzeń w oświacie</i>	styczeń 2018 r.	co najmniej do zakończenia obowiązywania PPN
<i>Ograniczenie wydatków w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Manowie finansowanych ze środków własnych</i>	styczeń 2018 r.	co najmniej do zakończenia obowiązywania PPN
<i>Zmniejszenie dotacji podmiotowej dla samorządowej instytucji kultury</i>	styczeń 2018 r.	co najmniej do zakończenia obowiązywania PPN
<i>Zmniejszenie wysokości dotacji dla organizacji pozarządowych – klubów sportowych</i>	styczeń 2018 r.	co najmniej do zakończenia obowiązywania PPN
<i>Ograniczenie wydatków na zakup materiałów i wyposażenia</i>	styczeń 2018 r.	co najmniej do zakończenia obowiązywania PPN

Źródło: opracowanie własne.

Osiągnięcie efektów finansowych, w przypadku zaplanowanych działań naprawczych, wymaga natychmiastowego wdrożenia jak również realizowania przez cały okres obowiązywania programu naprawczego. Realizację wszystkich działań naprawczych zaplanowano do końca obowiązywania programu postępowania naprawczego, a większość z nich realizowana będzie również po okresie obowiązywania programu.

W przypadku przedsięwzięć naprawczych, których celem jest zwiększenie dochodów Gminy Manowo, rozpoczęcie realizacji założono w IV kwartale 2018 r. Wynika to z faktu iż stawki podatków i opłat lokalnych na 2018 r. zostały już ustalone i zastosowanie nowych stawek będzie możliwe dopiero od nowego roku budżetowego (2019 r.).

CZĘŚĆ III. PRZEWIDYWANE EFEKTY FINANSOWE DZIAŁAŃ NAPRAWCZYCH

W ramach programu postępowania naprawczego wskazano szereg działań, których realizacja ma przyczynić się do poprawy kondycji finansowej Gminy. Większość działań z reguły skupia się na ograniczeniu wydatków bieżących ponoszonych przez Gminę, ze względu na stosunkowo najmniejsze problemy w zakresie ich kształtowania oraz ograniczone możliwości w zakresie oddziaływania na stronę dochodową budżetu.

Przesłanką do podjęcia programu postępowania naprawczego jest problem ze spełnieniem wskaźnika z art. 243 ustawy o finansach publicznych. Realizacja programu postępowania naprawczego ma za zadanie usunąć zagrożenie w realizacji zadań publicznych oraz umożliwić uchwalenie wieloletniej prognozy finansowej i budżetu zgodnie z zasadami określonymi w art. 242-244 ustawy o finansach publicznych.

Tabela 44. Podsumowanie efektów finansowych działań naprawczych

	inflacja PKB wynagrodzenia	2018	2019	2020
			2,30%	2,50%
			3,80%	3,80%
			2,70%	2,70%
WYDATKI BIEŻĄCE				
Reorganizacja struktury Urzędu Gminy		55 794	98 336	101 240
Ograniczenie zatrudnienia pracowników robót publicznych i interwencyjnych		0	45 379	46 719
Ograniczenie realizacji umów cywilno-prawnych		115 000	118 336	121 830
Ograniczenie kosztów administracyjnych w Urzędzie		109 200	112 223	115 489
Zaostrzenie polityki wydatkowej w jednostkach oświatowych Gminy		234 848	241 349	248 373
Optymalizacja wynagrodzeń w oświacie		479 312	493 217	507 779
Ograniczenie wydatków w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Manowie finansowanych ze środków własnych		267 638	274 997	283 355
Zmniejszenie dotacji podmiotowej dla samorządowej instytucji kultury		105 479	112 000	119 000
Zmniejszenie wysokości dotacji dla organizacji pozarządowych – klubów sportowych		56 600	59 000	60 000
Ograniczenie wydatków na zakup materiałów i wyposażenia		29 519	30 000	31 000
EFEKT FINANSOWY		1 453 390	1 584 839	1 634 783

Zródło: opracowanie własne.

Podwyższenie stawek podatku od nieruchomości w Gminie Manowo jak również utrzymywanie maksymalnych stawek podatku rolnego i leśnego ma na celu zapewnienie stabilnych wpływów budżetowych. Realny skutek finansowy związany z rea-

lizacją przedsięwzięć naprawczych po stronie dochodowej będzie możliwy do uzyskania dopiero od 2019 r. Z uwagi na brak, na dzień uchwalania programu postępowania naprawczego, informacji na temat stawek podatków i opłat lokalnych jakie będą obowiązywały w 2019 r. założono wzrost dochodów w oparciu o wskaźniki PKB i inflacji.

Szacowane w 2018 r. roku oszczędności kształtują się na poziomie blisko 1,5 mln zł. Uzyskanie oszczędności na wskazanym poziomie będzie wiązać się z prowadzeniem bardzo restrykcyjnej polityki wydatkowej budżetu, czego wyrazem jest m.in. wprowadzenie procedury oceny celowości oraz kontroli zaciągania zobowiązań i dokonywania wydatków w Urzędzie Gminy Manowo i jednostkach organizacyjnych Gminy. Szacowaną kwotę oszczędności wyznaczono na podstawie szczegółowej weryfikacji wydatków ujętych w projekcie budżetu na 2018 r. przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. wraz z zapisami obowiązujących umów i porozumień. Dodatkowo, zrezygnowano z kontynuacji części umów, które wygasły z końcem 2017 r. (umowy o dzieło, umowy zlecenie w Urzędzie Gminy), a także ograniczono realizację poszczególnych wydatków na poziomie niezbędnego minimum (wydatki na remonty i modernizacje, zakup materiałów i wyposażenia itp.).

W kolejnych latach zakłada się kontynuację przyjętej, restrykcyjnej polityki wydatkowej budżetu Gminy. Efekt finansowy od 2019 r. oszacowany został z uwzględnieniem indeksacji o wskaźniki PKB, inflacji i wynagrodzeń.

BUDŻET NA 2018 ROK

Projekt uchwały budżetowej Gminy Manowo na 2018 rok przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. zakładał:

1. dochody w wysokości 29.763.986 zł, z czego:
 - 1) bieżące w kwocie 27.289.303 zł;
 - 2) majątkowe w kwocie 2.474.683 zł.
2. wydatki w wysokości 33.420.733 zł, z czego:
 - 1) bieżące w kwocie 29.560.530 zł;
 - 2) majątkowe w kwocie 3.860.203 zł.

W zestawieniach poniżej przedstawiono szczegółowe informacje dotyczące planowanych kwot dochodów i wydatków na 2018 r. Należy przy tym zaznaczyć, że w stosunku do wartości dochodów i wydatków budżetowych przyjętych w projekcie uchwały budżetowej na 2018 rok, dokonano szczegółowej weryfikacji zapotrzebowania Gminy na środki finansowe, a przy tym stosowanej korekty planowanych wartości będących również efektem wdrażanych i realizowanych działań naprawczych. Kształt budżetu odzwierciedla całkowite możliwości finansowe Gminy, a przy tym zabezpiecza właściwą realizację zadań.

DOCHODY

Dochody budżetowe Gminy Manowo na 2018 rok zaplanowano ze szczególną ostrożnością, w zakresie potwierdzonych danych i informacji. Strona dochodowa

budżetu Gminy nie uwzględnia wpływów, których uzyskanie ma charakter incydentalny i nieregularny. Założenia bazują na informacjach o źródłach dochodów powtarzalnych i stałych.

Tabela 45. Planowane dochody budżetowe Gminy Manowo na rok 2018

	Projekt budżetu na 2018 r.	Budżet na 2018 r. - KOREKTA	Różnica
DOCHODY OGÓŁEM	29 763 986	29 210 624	-553 362
Dochody bieżące	27 289 303	26 293 890	-995 413
Podatki i opłaty lokalne	6 203 535	5 514 650	-688 885
Udział w podatkach centralnych	5 407 846	5 407 846	0
Subwencje	7 279 523	7 279 523	0
Dotacje	7 700 870	7 700 871	1
Pozostałe	697 529	391 000	-306 529
Dochody majątkowe	2 474 683	2 916 734	442 051
Dochody z majątku	123 000	123 000	0
Dotacje na inwestycje	2 351 683	2 793 734	442 051

Zródło: opracowanie własne.

W stosunku do planowanych dochodów budżetowych Gminy ujętych w projekcie budżetu Gminy Manowo na 2018 r. przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r. planowane dochody budżetowe zmniejszono o kwotę 553.362 zł z czego dochody bieżące zmniejszono o 995.413 zł, zaś dochody majątkowe zwiększono o kwotę 442.051 zł. W zakresie planowanych dochodów bieżących Gminy, największe zmniejszenia dotyczą:

1. planowanych wpływów z podatku od nieruchomości: w projekcie budżetu wpływy z tego tytułu ujęto na poziomie 3.428.200 zł, z przeprowadzonej analizy wynika, że dochody z tego tytułu w 2018 r. mogą wynieść 3.381.000 zł, stąd zakładając wystąpienie należności na poziomie ok. 5% założono wpływy na poziomie 3.190.000 zł – planowane wpływy z podatku od nieruchomości na 2018 r. zmniejszono o kwotę 238.200 zł;
2. planowanych wpływów z podatku leśnego: w projekcie budżetu wpływy z tego tytułu ujęto na poziomie 600.350 zł, podczas gdy wykonanie dochodów w podatku rolnego w poprzednich latach kształtowało się na znacznie niższym poziomie (254.175 zł w 2015 r., 395.548 zł w 2016 r. oraz 387.440 zł w 2017 r.); ponadto średnia ceny sprzedaży drewna stanowiąca podstawę ustalenia podatku leśnego na 2018 r. nie uległa istotnemu zwiększeniu – planowane wpływy z podatku leśnego na 2018 r. zmniejszono o kwotę 238.050 zł.

W przypadku dochodów majątkowych, dokonano zwiększenia planowanych dotacji inwestycyjnych o kwotę 442.050,55 zł. W budżecie na 2017 r. planowano dotację na wyprzedzające finansowanie zadania inwestycyjnego „Budowa i przebudowa drogi gminnej w miejscowości Bonin”. W związku z tym, iż do dnia 31 grudnia 2017 r. dotacja nie została przekazana, stosownego zwiększenia dotacji (a co za tym idzie również rozchodów – podlegających wyłączeniu) dokonano w budżecie na 2018 r.

W stosunku do wartości dochodów budżetowych przyjętych w projekcie budżetu Gminy Manowo przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r., urealnienie planowanych i możliwych do osiągnięcia wartości dochodów bieżących i majątkowych spowodowało zmniejszenie planu o kwotę 553.362 zł. W budżecie Gminy Manowo na 2018 rok wpływy z tytułu podatków i opłat lokalnych zaplanowano na poziomie dostosowanym do wykonania z lat poprzednich i odpowiadającym przyjętym założeniom dotyczącym realizowanych działań naprawczych. Taki kształt dochodów budżetowych Gminy przedstawia jego realne możliwości finansowe. W zakresie przyjętych działań naprawczych, skutkujących zwiększeniem planowanych dochodów budżetowych Gminy, efekt finansowy będzie możliwy do uzyskania od 2019 r.

WYDATKI

Wydatki budżetowe Gminy Manowo na rok 2018 stanowią zestawienie niezbędnych kwot, które zapewnią władzom Gminy właściwą realizację zadań publicznych, powiększone o kwoty zobowiązań Gminy. Plan wydatków uwzględnia efekty finansowe rozpoczętych i realizowanych działań naprawczych.

Tabela 46. Planowane wydatki budżetowe Gminy Manowo na 2018 rok

	Projekt budżetu na 2018 r.	Budżet na 2018 r. - KOREKTA	Różnica
WYDATKI OGÓŁEM	33 420 733	34 096 500	+675 767
Wydatki bieżące	29 560 530	29 924 370	+363 840
Wynagrodzenia i pochodne	10 041 157	9 269 053	-772 104
Pozostałe bieżące	18 546 636	19 677 670	+1 131 034
Obsługa długu	761 783	724 716	-37 067
Poręczenia i gwarancje	210 954	252 931	+41 977
Wydatki majątkowe	3 860 203	4 172 130	+311 927

Źródło: opracowanie własne.

W stosunku do wartości ujętych w projekcie budżetu Gminy Manowo przekazanym do RIO w Szczecinie w dniu 15 listopada 2017 r., w 2018 roku planuje się wzrost wydatków Gminy o kwotę 675.767 zł. Dla zapewnienia właściwej realizacji zadań Gminy w 2018 roku, zabezpieczenia środków na spłatę wszystkich zobowiązań oraz odsetek i prowizji, budżet Gminy po stronie wydatkowej zaplanowano na poziomie 34.096.500 zł. Na poziomie 29.924.370 zł zaplanowano wydatki bieżące, na które składają się:

1. **środki stanowiące zabezpieczenie właściwej realizacji zadań Gminy w 2018 roku – 28.033.426 zł**, w tym 977.647 zł na zabezpieczenie prowizji, odsetek i poręczeń;
2. środki stanowiące zabezpieczenie spłaty bieżących zobowiązań wymagalnych i niewymagalnych – 1.890.944 zł;

W budżecie Gminy Manowo na 2018 rok wydatki majątkowe zaplanowano na poziomie 4.172.130 zł. Wydatki majątkowe ujęte w budżecie na 2018 rok obejmują:

1. w kwocie 1.779.000 zł wydatki w dziale 600 – transport i łączność – dotyczą realizacji zadania inwestycyjnego pn. „Budowa drogi dla rowerów wzdłuż

- drogi krajowej nr 11 jako alternatywa dla transportu lokalnego”; źródłem finansowania inwestycji są: dotacja bezzwrotna z budżetu UE – 1.240.694 zł, środki własne Gminy – 538.306 zł;
2. w kwocie 500.000 zł wydatki w dziale 600 – transport i łączność – dotyczą realizacji zadania inwestycyjnego pn. „Budowa drogi w Gminie Manowo” w całości finansowanej ze środków Powiatu Koszalińskiego (dotacja celowa);
 3. w kwocie 279.862 zł wydatki w dziale 600 – transport i łączność – dotyczą zabezpieczenia płatności w związku ze zrealizowaną w 2017 r. inwestycją pn. „Przebudowa dróg na terenie Gminy Manowo” (zobowiązanie niewymagalne);
 4. w kwocie 410.000 zł wydatki w dziale 630 – turystyka – dotyczą realizacji zadania inwestycyjnego pn. „Rozbudowa i przebudowa infrastruktury rekreacyjnej terenu kąpieliska w Rosnowie”; źródłem finansowania inwestycji są: dotacja bezzwrotna z budżetu UE – 228.836 zł, środki własne Gminy – 181.164 zł;
 5. w kwocie 1.016.203 zł wydatki w dziale 700 – gospodarka mieszkaniowa – dotyczą realizacji zadania inwestycyjnego pn. „Termomodernizacja budynków Szkoły Podstawowej im. 26 Pułku Lotnictwa Myśliwskiego w Rosnowie i Klubu Osiedlowego w Rosnowie”; źródłem finansowania inwestycji są: dotacja bezzwrotna z budżetu UE – 851.023 zł, środki własne Gminy – 165.180 zł;
 6. w kwocie 187.065 zł wydatki w dziale 900 – gospodarka komunalna i ochrona środowiska – dotyczą realizacji zadania związanego z oświetleniem drogowym ul. Bocznej, Zachodniej i Czereśniowej w m. Kretomino, w całości finansowanej ze środków własnych; w tym kwocie 27.065 zł zabezpieczono środki na spłatę zobowiązań niewymagalnych z 2017 r. dotyczących realizacji zadania związanego z oświetleniem drogowym w m. Manowo, Cewino i Kretomino.

Wskazać przy tym należy, że wydatki majątkowe Gminy Manowo w 2018 r. wiążą się w znaczącym stopniu z uzyskaniem bezzwrotnego dofinansowania. Łącznie planowane dotacje w 2018 r. na realizację ww. zadań wynoszą 2.820.553 zł z czego 2.320.553 zł stanowią dotacje bezzwrotne pochodzące z budżetu UE, zaś 500.000 zł stanowi dotacja celowa z budżetu Powiatu Koszalińskiego (ujęta w dochodach bieżących Gminy, §231). Łączna wartość dofinansowania stanowi 67,6% planowanych wydatków inwestycyjnych Gminy Manowo.

W tabeli poniżej zestawiono planowane kwoty wydatków Gminy Manowo na 2018 r., w podziale na środki stanowiące bieżące zabezpieczenie realizacji zadań własnych Gminy, zobowiązania niewymagalne Gminy oraz zobowiązania wymagalne (zobowiązania, których termin płatności upłynął w 2017 r.). Poziom szczegółowości tabeli przedstawiono w układzie:

1. dział klasyfikacji budżetowej:
 - wydatki bieżące
 - wydatki majątkowe.

Tabela 47. Szczegółowe zestawienie planowanych wartości wydatków na rok 2018

Rozdział	Wartość		Plan wydatków na 2018 r.	Plan wydatków		
				bieżące zabezpieczenie zadań	zobowiązania niewymagalne	zobowiązania wymagalne
10	126 954	WB	126 954	63 815	33 820	29 319
		WM	0	0	0	0
400	461 790	WB	461 790	386 050	0	75 740
		WM	0	0	0	0
600	3 572 311	WB	1 013 449	734 144	273 330	5 975
		WM	2 558 862	2 279 000	279 862	0
630	410 000	WB	0	0	0	0
		WM	410 000	410 000	0	0
700	2 075 943	WB	1 059 740	844 300	21 100	194 340
		WM	1 016 203	1 016 203	0	0
710	104 844	WB	104 844	100 000	4 450	394
		WM	0	0	0	0
750	3 077 725	WB	3 077 725	2 993 819	23 470	60 436
		WM	0	0	0	0
751	1 327	WB	1 327	1 327	0	0
		WM	0	0	0	0
754	257 686	WB	257 686	256 586	0	1 100
		WM	0	0	0	0
757	977 647	WB	977 647	977 647	0	0
		WM	0	0	0	0
758	1 200 000	WB	1 200 000	1 200 000	0	0
		WM	0	0	0	0
801	9 172 953	WB	9 172 953	8 609 673	118 335	444 945
		WM	0	0	0	0
851	116 000	WB	116 000	116 000	0	0
		WM	0	0	0	0
852	1 947 422	WB	1 947 422	1 947 422	0	0
		WM	0	0	0	0
854	28 500	WB	28 500	28 500	0	0
		WM	0	0	0	0
855	6 539 872	WB	6 539 872	6 539 872	0	0
		WM	0	0	0	0
900	2 415 686	WB	2 228 621	1 664 950	1 200	562 471
		WM	187 065	160 000	27 065	0
921	1 084 521	WB	1 084 521	1 084 521	0	0
		WM	0	0	0	0
926	525 320	WB	525 320	484 800	0	40 520
		WM	0	0	0	0
RAZEM	34 096 500	WB	29 924 370	28 033 426	475 705	1 415 239
		WM	4 172 130	3 865 203	306 927	0

Źródło: opracowanie własne.

Środki stanowiące zabezpieczenie bieżącej realizacji zadań Gminy (kolumna 4) uwzględniają efekty finansowe realizowanych działań naprawczych. W budżecie Gminy Manowo na 2018 r. znaczne kwoty obejmują środki przeznaczone na spłatę zobowiązań z roku poprzedniego. W każdym z działów klasyfikacji budżetowej, obok

podstawowych założeń związanych z omówionymi przedsięwzięciami, w planie uwzględniono inne zmniejszenia kwot, które dostosowano do wykonania z roku poprzedniego lub które są pochodną bieżących działań oszczędnościowych realizowanych przez władze Gminy.

Przedstawiony plan budżetu Gminy Manowo na 2018 r. ma charakter rzeczywisty. Po stronie dochodowej uwzględnia wartości realne do uzyskania, po stronie wydatkowej określa niezbędne kwoty, które mają zapewnić właściwą realizację zadań publicznych. Znaczne obciążenie budżetu Gminy stanowią zobowiązania, które Gmina zmuszona jest uregulować w 2018 roku.

Wyjaśnić należy, że w odniesieniu do wykonania wydatków za 2017 r. (ustalonych na podstawie sprawozdań miesięcznych za grudzień 2017 r.) planowane wydatki bieżące Gminy Manowo na 2018 r. zabezpieczające bieżącą realizację zadań (kolumna 4) są wyższe o kwotę 2,7 mln zł (co sugerowałoby by brak działań naprawczych i uwzględnienia w budżecie szacowanych oszczędności). Pomimo realizacji przedsięwzięć naprawczych i uwzględnienia ich efektów w planowanych wydatkach budżetowych Gminy na 2018 r. fakt, że na koniec 2017 r. wystąpiły m.in. zobowiązania wymagalne zniekształca obraz planowanych do uzyskania oszczędności Gminy.

Jak wskazano w tabeli 6, dla uzyskania pełnej informacji na temat wydatków Gminy Manowo za 2017 r. wykonanie wydatków bieżących Gminy Manowo na koniec 2017 r. powiększono o kwotę zobowiązań wymagalnych. Dodatkowo, w związku z trudną sytuacją finansową Gminy, w ciągu 2017 r. zawierano porozumienia przenoszące płatność na 2017 r., co skutkowało wystąpieniem zobowiązań niewymagalnych w budżecie na 2018 r. W budżecie na 2018 r. uwzględniono również poręczenia, których nie wykonano w 2017 r. oraz wzrost kosztów obsługi zadłużenia (odsetki).

W treści programu postępowania naprawczego wskazano również, że ograniczenie realizacji godzin nadliczbowych w oświacie skutkuje zmniejszeniem wydatków na wynagrodzenia. Niemniej jednak w budżecie na 2018 r. zakłada się wzrost w tej kategorii wydatków w związku z planowanymi zmianami legislacyjnymi zakładającymi zwiększenie wynagrodzeń nauczycieli o 5% od kwietnia 2018 r. (czynnik niezależny od Gminy). Dodatkowo w budżecie Gminy Manowo na 2018 r. zaplanowano rezerwy ogólne i celowe w łącznej kwocie 1.200.000 zł, które mają stanowić zabezpieczenie bieżącej realizacji zadań (Gmina nie planuje wydatkować środków w ramach zaplanowanej rezerwy, ale w związku z trudną sytuacją finansową i narzuconym restrykcyjnym planem wydatków dla jednostek organizacyjnych zabezpieczono środki w ramach rezerwy w kwotach wyższych niż dotychczas realizowano).

W tabeli poniżej przedstawiono szczegółowe wyliczenia przedstawiające ww. przepływy. Z danych wynika, że po skorygowaniu wykonanych na koniec 2017 r. wydatków oraz planowanych na 2018 r., efekt finansowy realizowanych działań naprawczych przekłada się na oszczędność na poziomie blisko 1,2 mln zł.

Tabela 48. Porównanie wykonania budżetu za 2017 r. oraz planu budżetu na 2018 r.

	Wykonanie 2017 r.	Plan budżetu 2018 r.	efekt finansowy
wydatki bieżące (w 2018 r. na zabezpieczenie zadań bieżących)	25 276 630,00	28 033 425,65	+2 756 795,65
odsetki, prowizje, poręczenia	610 814,20	977 646,65	--
wydatki bez obsługi długu i poręczeń	24 665 815,80	27 055 779,00	+2 389 963,20
zobowiązania wymagalne i niewymagalne	1 890 944,30	0,00	--
budżet powiększony o zobowiązania	26 556 760,10	27 055 779,00	+499 018,90
zmiana wynagrodzeń w oświacie (5% wzrost wynagrodzeń od IV 2018 r.)	0,00	485 069,49	--
budżet skorygowany o wzrost wynagrodzeń w oświacie	26 556 760,10	26 570 709,51	+13 949,41
rezerwa ogólna i celowe	0,00	1 200 000,00	--
budżet skorygowany o rezerwy	26 556 760,10	25 370 709,51	-1 186 050,59

Źródło: opracowanie własne.

PŁYNNOŚĆ FINANSOWA GMINY MANOWO

Uwzględniając planowane wartości dochodów i wydatków budżetowych oraz przypadające do spłaty w 2018 roku raty kapitałowe od zaciągniętych zobowiązań, przedstawiono projekcję przepływów finansowych dla Gminy Manowo. Dane zawarte w tabeli poniżej wskazują, że budżet w 2018 roku zamknie się deficytem na poziomie -4.885.876 zł. Dodatkowo, planowane dochody i wydatki bieżące Gminy będą powodowały wystąpienie deficytu bieżącego na poziomie -3.630.480 zł.

Uwzględniając kwoty rat kapitałowych od zaciągniętych zobowiązań, jakie przypadają do spłaty w 2018 roku (wg harmonogramów wynikających z umów) prognozuje się, że na koniec 2018 roku w budżecie Gminy zabraknie ponad 7,7 mln zł na realizację zadań. Dane zawarte w tabeli poniżej wskazują na obecny problem z jakim boryka się Gmina Manowo. **Mowa przede wszystkim o braku płynności finansowej Gminy. Urealnienie planowanych dochodów i wydatków budżetowych Gminy (urealnienie planowanych wartości) wskazuje, że na zabezpieczenie bieżącej realizacji zadań Gmina musi pozyskać ze środków zewnętrznych blisko 8 mln zł.**

Tabela 49. Projekcja finansowa dla Gminy Manowo uwzględniająca założenia budżetu na 2018 rok

	2018
(I) Dochody ogółem	29 210 624
Dochody bieżące	26 293 890
Dochody majątkowe	2 916 734
(II) Wydatki ogółem	34 096 500
Wydatki bieżące (w tym):	29 924 370
obsługa długu	687 216
poręczenia i gwarancje	252 931
wynagrodzenia i pochodne	9 269 053
Wydatki majątkowe:	4 172 130
(III) Wynik finansowy (I-II)	-4 885 876
(IV) Obsługa zadłużenia	2 836 870
(V) Środki budżetowe na inwestycje [III-IV bez inwest]	-3 550 616
(VI) Inwestycje	4 172 130
(VII) Wolne środki po inwestycjach	-7 722 746
(VIII) Otrzymane kredyty, pożyczki, obligacje	0
(IX) Nadwyżka z lat ubiegłych, w tym:	0
(X) Inne przychody, w tym:	0
(XI) Rozchody (inne)	0
(XI) PRZEPIŁYWY FINANSOWE	-7 722 746

Zródło: opracowanie własne.

Dodatkowo, w tabeli poniżej przedstawiono projekcję finansową dla Gminy Manowo do roku 2028 (zgodnie z harmonogramem spłaty zobowiązań) uwzględniającą prognozę dochodów i wydatków po realizacji działań naprawczych. Z tabeli wynika, że realizacja zadań oszczędnościowych przez Gminę jest niewystarczająca dla zapewnienia spełnienia ustawowych wskaźników od 2019 r. Z uwagi na kumulację spłaty rat kapitałowych w latach 2019-2020, **problemem Gminy będzie również brak środków finansowych na spłatę zobowiązań.**

Zapewnienie płynności finansowej Gminy wymaga dokonania restrukturyzacji zadłużenia w drodze pozyskania środków ze źródeł zewnętrznych. W związku z powyższym, w ramach programu postępowania naprawczego, postanowiono o restrukturyzacji zadłużenia Gminy Manowo i zaciągnięciu pożyczki naprawczej z budżetu państwa. Należy przy tym zaznaczyć, że w chwili obecnej pożyczka z budżetu państwa jest jedynym możliwym do zastosowania instrumentem, który przyczyni się do poprawy sytuacji finansowej Gminy. W 2017 r. władze Gminy Manowo podjęły działania w celu dokonania restrukturyzacji zobowiązań Gminy (celem działań było wyemitowanie obligacji z przeznaczeniem na spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań, których wykup zaplanowano w sposób zapewniający spełnienie ustawowej relacji z art. 243 ustawy o finansach publicznych). Z uwagi jednak na pogarszającą się sytuację finansową Gminy, banki odmówiły udzielenia finansowania.

Tabela 50. Projekcja finansowa dla Gminy Manowo uwzględniająca efekty działań naprawczych po stronie dochodowej i wydatkowej

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
(I) Dochody ogółem	29 210 624	30 014 591	29 381 804	29 418 740	29 700 876	30 066 708	30 598 799	31 091 875	31 559 934	32 035 978	32 533 340
Dochody bieżące	26 293 890	27 376 704	28 336 345	29 318 740	29 600 876	30 066 708	30 598 799	31 091 875	31 559 934	32 035 978	32 533 340
Dochody majątkowe	2 916 734	2 637 887	1 045 459	100 000	100 000	0	0	0	0	0	0
(II) Wydatki ogółem	34 096 500	29 812 051	28 219 619	27 553 740	28 085 876	28 601 708	29 133 799	30 491 875	30 909 934	31 385 978	31 883 340
Wydatki bieżące (w tym):	29 924 370	26 667 315	27 097 315	27 486 315	27 848 315	28 015 000	28 466 000	28 929 000	29 416 000	29 896 000	30 393 000
obsługa długu	687 216	479 000	436 000	377 000	316 000	255 000	190 000	139 000	104 000	65 000	22 000
poręczenia i gwarancje	252 931	228 315	228 315	228 315	228 315	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000
wynagrodzenia i pochodne	9 269 053	9 119 000	9 311 000	9 476 000	9 617 000	9 752 000	9 902 000	10 050 000	10 201 000	10 349 000	10 504 000
Wydatki majątkowe:	4 172 130	3 144 736	1 122 304	67 425	237 561	586 708	667 799	1 562 875	1 493 934	1 489 978	1 490 340
(III) Wynik finansowy (I-II)	-4 885 876	202 540	1 162 185	1 865 000	1 615 000	1 465 000	1 465 000	600 000	650 000	650 000	650 000
(IV) Obsługa zadłużenia	2 836 870	1 545 604	1 996 650	1 865 000	1 615 000	1 465 000	1 465 000	600 000	650 000	650 000	650 000
(V) Środki budżetowe na inwestycje [III-IV bez inwest]	-3 550 616	1 801 672	287 839	67 425	237 561	586 708	667 799	1 562 875	1 493 934	1 489 978	1 490 340
(VI) Inwestycje	4 172 130	3 144 736	1 122 304	67 425	237 561	586 708	667 799	1 562 875	1 493 934	1 489 978	1 490 340
(VII) Wolne środki po inwestycjach	-7 722 746	-1 343 064	-834 465	0	0	0	0	0	0	0	0
(VIII) Otrzymane kredyty, pożyczki, obligacje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(IX) Nadwyżka z lat ubiegłych, w tym:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(X) Inne przychody, w tym:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(XI) Rozchody (inne)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(XI) PRZEPIŁYWY FINANSOWE	-7 722 746	-1 343 064	-834 465	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne.

POŻYCZKA Z BUDŻETU PAŃSTWA

Zgodnie z art. 224 ust. 1 ustawy o finansach publicznych, jednostce samorządu terytorialnego może być udzielona pożyczka z budżetu państwa, jeżeli:

1. jednostka samorządu terytorialnego realizuje postępowanie naprawcze lub przystępuje do jego realizacji oraz
2. z analizy programu postępowania naprawczego wynika, że w stopniu wysoce prawdopodobnym:
 - 1) nastąpi poprawa sytuacji finansowej tej jednostki oraz skuteczności w wykonywaniu jej ustawowych zadań;
 - 2) zachowane zostaną zasady określone w art. 242-244, na koniec roku, w którym upływa termin spłaty pożyczki;
 - 3) zapewniona zostanie spłata pożyczki wraz z odsetkami.

Zakłada się, że Gmina będzie ubiegać się o pożyczkę z budżetu państwa, w wysokości która zapewni Gminie środki na pokrycie planowanego w 2018 r. deficytu oraz dostosowanie wysokości rat kapitałowych do możliwości finansowych Gminy w kolejnych latach.

Na koniec 2017 r. w budżecie Gminy Manowo wystąpiły zobowiązania wymagalne na poziomie 1.415.239,30 zł. Dodatkowo, w związku z trudną sytuacją finansową Gminy w terminie do dnia 31 grudnia 2017 r. nie został spłacony kredyt w rachunku bieżącym, którego saldo wynosi 788.169,46 zł. Powstanie ww. zobowiązań na koniec 2017 r. skutkuje koniecznością uwzględnienia ww. pozycji w budżecie na 2018 r., co w konsekwencji przekłada się na powstanie deficytu budżetowego (w tym również bieżącego) i konieczność pozyskania środków zewnętrznych.

Wg danych zawartych w tabeli powyżej, w budżecie Gminy Manowo w 2018 r. planowany deficyt Gminy wynosi -4,885.876 zł, a uwzględniając wysokość rat kapitałowych przypadających do spłaty w 2018 r. (w tym również niespłaconego kredytu w rachunku bieżącym) niedobór środków pieniężnych kształtuje się na poziomie -7.722.746 zł. W budżecie Gminy Manowo na 2018 r. zaplanowano wydatki inwestycyjne w kwocie 4.172.130 zł, jednakże wskazać należy, że inwestycje te są zadaniami kontynuowanymi, a ich realizacja wiąże się z uzyskaniem bezzwrotnego dofinansowania (67%).

Z przedstawionej projekcji wynika również, że w latach 2019-2020 wysokość rat kapitałowych przypadających do spłaty w kolejnych latach jest zbyt wysoka stąd **Gmina w ramach postępowania naprawczego musi dokonać również restrukturyzacji istniejącego zadłużenia celem zapewnienia płynności finansowej Gminy w kolejnych latach. W związku z powyższym władze Gminy zamierzają wystąpić z wnioskiem o udzielenie pożyczki naprawczej z budżetu państwa.**

W tabeli poniżej zestawiono kredyty i pożyczki, które Gmina planuje spłacić z pożyczki z budżetu państwa. Do restrukturyzacji przeznaczono całość rat kapitałowych przypadających do spłaty w 2018 r. i 2019 r. oraz zobowiązania wynikające z zawartych umów z PKO BO oraz Bałtyckim Bankiem Spółdzielczym.

Tabela 51. Wykaz zobowiązań Gminy Manowo przeznaczonych do spłaty z pożyczki z budżetu państwa

Wierzyciel	Nr umowy	Oprocentowanie	Saldo na dzień 31.12.2017 r.	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
WFOŚIGW	2011PO121K	0,5 stopy redyskonta weksli, ale nie mniej niż 3,7%	723 954	375 000	348 954									
DNB	01.06.2011	WIBOR 6M + 1,50 pp.	500 000	500 000										
BBS	18/7979	WIBOR 1M + 2,00 pp.	800 000	250 000	200 000	100 000	100 000	150 000						
BBS	3/7979	WIBOR 1M + 1 pp.	1 383 200	344 400	344 400	344 400	350 000							
PKOBP	09.08.2013	WIBOR 6M + 1,75 pp.	4 500 000			900 000	900 000	900 000	900 000	900 000				
BBS	21/7979	WIBOR 1M + 3,0 pp.	411 750	137 250	137 250	137 250								
BBS	32/7979	WIBOR 1M + 2,0 pp.	1 290 000		215 000	215 000	215 000	215 000	215 000	215 000				
DNB	23.12.2015	WIBOR 6M + 2,75 pp.	4 500 000		300 000	300 000	300 000	350 000	350 000	350 000	600 000	650 000	650 000	650 000
BBS	48/7979/2017	WIBOR 1M + 0,5 pp.	788 169	788 169										
BGK	PROW-07.2.1-11-00208-32	WIBOR 3M + 0,43 pp.	442 051	442 051										
RAZEM SPŁATA ZOBOWIĄZAŃ ZACIĄGNIĘTYCH			15 339 124	2 836 870	1 545 604	1 996 650	1 865 000	1 615 000	1 465 000	1 465 000	600 000	650 000	650 000	650 000

*zobowiązania przeznaczone do spłaty pożyczką z budżetu państwa zaznaczono kolorem czerwonym

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 52. Planowany harmonogram spłaty zobowiązań Gminy Manowo oraz pożyczki z budżetu państwa w latach 2018-2026

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Harmonogram spłaty zobowiązań historycznych									
Transze									
Raty	9 714 124	0	615 000	615 000	715 000	565 000	565 000	600 000	650 000
Odsetki	249 216	234 890	226 224	235 000	213 000	190 000	167 000	139 000	104 000
STAN NA KONIEC ROKU	5 625 000	5 625 000	5 010 000	4 395 000	3 680 000	3 115 000	2 550 000	1 950 000	1 300 000
Harmonogram spłaty pożyczki z budżetu państwa									
Transze	14 600 000								
Raty		90 000	300 000	600 000	600 000	600 000	600 000	600 000	600 000
Odsetki	438 000	436 650	426 960	417 300	399 300	381 300	363 300	342 300	318 300
STAN NA KONIEC ROKU	14 600 000	14 510 000	14 210 000	13 610 000	13 010 000	12 410 000	11 810 000	11 010 000	10 210 000
Dług razem	20 225 000	20 135 000	19 220 000	18 005 000	16 690 000	15 525 000	14 360 000	12 960 000	11 510 000

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 53. Planowany harmonogram spłaty zobowiązań Gminy Manowo oraz pożyczki z budżetu państwa w latach 2027-2035

	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Harmonogram spłaty zobowiązań historycznych									
Transze									
Raty	650 000	650 000							
Odsetki	65 000	22 000							
STAN NA KONIEC ROKU	650 000	0							
Harmonogram spłaty pożyczki z budżetu państwa									
Transze									
Raty	700 000	800 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 300 000	1 410 000
Odsetki	295 800	273 300	243 300	207 300	171 300	135 300	99 300	61 800	21 150
STAN NA KONIEC ROKU	9 510 000	8 710 000	7 510 000	6 310 000	5 110 000	3 910 000	2 710 000	1 410 000	0
Dług razem	10 160 000	8 710 000	7 510 000	6 310 000	5 110 000	3 910 000	2 710 000	1 410 000	0

Źródło: opracowanie własne.

Łączna kwota środków zewnętrznych, jaka zapewni Gminie właściwą realizację zadań określono na poziomie 14.600.000 zł, z przeznaczeniem na:

- 1. pokrycie planowanego deficytu – 4.885.876,40 zł;**
- 2. spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań – 9.714.123,60 zł.**

Spłata wskazanych zobowiązań nastąpi w 2018 roku, co przyczyni się do wzrostu wskaźnika faktycznej obsługi zadłużenia. Konieczność dostosowania wskaźnika obsługi zadłużenia do przepisów ustawy o finansach publicznych wymusza zaplanowanie spłaty do roku 2035. Celem pozyskania środków w ramach pożyczki z budżetu państwa nie jest pozyskanie środków na korzystniejszych warunkach finansowych, lecz zapewnienie płynności finansowej Gminy w kolejnych latach.

EFEKT FINANSOWY DZIAŁAŃ NAPRAWCZYCH

Przedstawiony program postępowania naprawczego zakłada realizację działań, które mają przyczynić się do uzyskania określonych oszczędności. Gmina posiada ograniczone możliwości w zakresie oddziaływania na stronę dochodową budżetu, co również potwierdza przeprowadzona analiza, stąd większość działań skupia się na ograniczeniu wydatków bieżących. Oszczędności po stronie wydatkowej budżetu to przede wszystkim ograniczenia na wynagrodzeniach oraz wydatkach bieżących Urzędu Gminy i gminnych jednostek organizacyjnych.

W analizie przedstawiono realny kształt budżetu Gminy Manowo. Urealniono planowane dochody bieżące, dostosowując je do wykonania z lat poprzednich, jak również na realnym poziomie zaplanowano wpływy z podatków i opłat lokalnych, zwłaszcza z podatku od nieruchomości.

W przypadku wydatków budżetowych na podstawie wykonania z lat ubiegłych, zaproponowano szereg dodatkowych działań, które mają przyczynić się do osiągnięcia zamierzonego efektu finansowego. Ponadto, w ramach prowadzonego postępowania, władze Gminy będą podejmować dodatkowe działania zmierzające do uzyskania dodatkowych oszczędności. Działania te będą zbiorem zamierzeń, które nie stanowią elementu programu postępowania naprawczego. Ich realizacja zapewni jednak utrzymanie stabilności finansowej i zagwarantuje spełnienie wymagań ustawowych odnoszących się do obsługi zadłużenia. Wzrost zaplanowanych wydatków jak również dochodów wynika z oparcia prognozy na wzrastającym poziomie wskaźników PKB i inflacji.

Pomimo szeregu działań, które mają przyczynić się do zwiększenia dochodów i zmniejszenia wydatków, problem Gminy związany z zagrożeniem utraty płynności finansowej nie zostaje rozwiązany. Stąd w ramach programu postępowania naprawczego zaproponowano przeprowadzenie restrukturyzacji zadłużenia Gminy. Restrukturyzacja ma przyczynić się do osiągnięcia dwóch celów, po pierwsze zapewnienie środków na spłatę zobowiązań (zapobieżenie utraty płynności finansowej), po drugie zachowanie wskaźnika obsługi zadłużenia z art. 243 ustawy o finansach publicznych w kolejnych latach prognozy.

W tabeli poniżej przedstawiono wpływ realizowanych i planowanych do wdrożenia działań naprawczych. Tabela prezentuje projekcję finansową w latach 2018-2035 i uwzględnia wszystkie przedstawione założenia. Rycina poniżej prezentuje wpływ działań na kształtowanie się wskaźnika z art. 243 ustawy o finansach publicznych.

Tabela 54. Wybrane pozycje Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Manowo na lata 2018-2026

L.p.	Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
1	Dochody ogółem	29 210 624	30 094 591	29 351 804	29 318 740	29 600 876	30 066 708	30 598 799	31 091 875	31 559 934
1.1	Dochody bieżące	26 293 890	27 376 704	28 336 345	29 318 740	29 600 876	30 066 708	30 598 799	31 091 875	31 559 934
1.1.3	podatki i opłaty	5 514 650	5 887 704	6 224 345	6 466 740	6 447 876	6 628 708	6 769 799	6 896 875	7 024 934
1.1.3.1	z podatku od nieruchomości	3 190 000	3 359 500	3 475 000	3 494 000	3 541 000	3 603 000	3 657 000	3 707 000	3 759 000
1.2	Dochody majątkowe, w tym	2 916 734	2 717 887	1 015 459	0	0	0	0	0	0
1.2.1	ze sprzedaży majątku	123 000	280 000	70 000	0	0	0	0	0	0
2	Wydatki ogółem	34 096 500	30 004 591	28 436 804	28 103 740	28 285 876	28 901 708	29 433 799	29 691 875	30 109 934
2.1	Wydatki bieżące, w tym:	29 924 370	26 859 855	27 314 499	27 761 615	28 144 615	28 331 300	28 806 300	29 271 300	29 734 300
2.1.1	z tytułu poręczeń i gwarancji	252 931	228 315	228 315	228 315	228 315	50 000	50 000	50 000	50 000
2.1.3	wydatki na obsługę długu	724 716	671 540	653 184	652 300	612 300	571 300	530 300	481 300	422 300
2.2	Wydatki majątkowe	4 172 130	3 144 736	1 122 304	342 125	141 261	570 408	627 499	420 575	375 634
3	Wynik budżetu	-4 885 876	90 000	915 000	1 215 000	1 315 000	1 165 000	1 165 000	1 400 000	1 450 000
4	Przychody budżetu	14 600 000	0	0	0	0	0	0	0	0
4.3	Kredyty, pożyczki, emisja papierów wartościowych	14 600 000	0	0	0	0	0	0	0	0
4.3.1	w tym na pokrycie deficytu budżetu	4 885 876	0	0	0	0	0	0	0	0
5	Rozchody budżetu	9 714 124	90 000	915 000	1 215 000	1 315 000	1 165 000	1 165 000	1 400 000	1 450 000
5.1	Splaty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych	9 714 124	90 000	915 000	1 215 000	1 315 000	1 165 000	1 165 000	1 400 000	1 450 000
6	Kwota długu	20 225 000	20 135 000	19 220 000	18 005 000	16 690 000	15 525 000	14 360 000	12 960 000	11 510 000
8.1	Różnica między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi	-3 630 480	516 849	1 021 846	1 557 125	1 456 261	1 735 408	1 792 499	1 820 575	1 825 634
8.2	Różnica między dochodami bieżącymi, skorygowanymi o środki, a wydatkami bieżącymi, pomniejszonymi o wydatki	-3 630 480	516 849	1 021 846	1 557 125	1 456 261	1 735 408	1 792 499	1 820 575	1 825 634
9.4	Wskaźnik planowanej łącznej kwoty spłaty zobowiązań, o której mowa w art. 243 ust. 1 ustawy, do dochodów, po uwzględnieniu zobowiązań związku współtworzonego [...]	34,90%	3,29%	6,12%	7,15%	7,28%	5,94%	5,70%	6,21%	6,09%
9.5	Wskaźnik dochodów bieżących powiększonych o dochody ze sprzedaży majątku oraz pomniejszonych o wydatki bieżące, do dochodów budżetu,	-12,01%	2,65%	3,72%	5,31%	4,92%	5,77%	5,86%	5,86%	5,78%

CZĘŚĆ III. PRZEWIDYWANE EFEKTY FINANSOWE DZIAŁAŃ NAPRAWCZYCH

	ustalony dla danego roku (wskaźnik jedno- roczny)									
9.6	Dopuszczalny wskaźnik spłaty zobowiązań określony w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczony w oparciu o plan 3 kwartu roku poprzedzającego pierwszy rok prognozy (wskaźnik ustalony w oparciu o średnią arytmetyczną z 3 poprzednich lat)	4,81%	-0,68%	-1,53%	-1,88%	3,89%	4,65%	5,33%	5,52%	5,83%
9.6.1	Dopuszczalny wskaźnik spłaty zobowiązań określony w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczony w oparciu o wykonanie roku poprzedzającego pierwszy rok prognozy (wskaźnik ustalony w oparciu o średnią arytmetyczną z 3 poprzednich lat)	5,82%	0,33%	-0,52%	-1,88%	3,89%	4,65%	5,33%	5,52%	5,83%
9.7	Informacja o spełnieniu wskaźnika spłaty zobowiązań określonego w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu zobowiązań związku współtworzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego oraz po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczonego w oparciu o plan 3 kwartałów roku poprzedzającego rok budżetowy	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
9.7.1	Informacja o spełnieniu wskaźnika spłaty zobowiązań określonego w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu zobowiązań związku współtworzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego oraz po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczonego w oparciu o wykonanie roku poprzedzającego rok budżetowy	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
14.2	Kwota długu, którego planowana spłata dokona się z wydatków budżetu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14.3	Wydatki zmniejszające dług, w tym	1 415 239	0	0	0	0	0	0	0	0
14.3.1	spłata zobowiązań wymagalnych z lat poprzednich, innych niż w pkt 14.3.3	1 415 239	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
14.3.2	związane z umowami zaliczanymi do tytułów dłużnych wliczanych w państwowy dług publiczny	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 55. Wybrane pozycje Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Manowo na lata 2027-2035

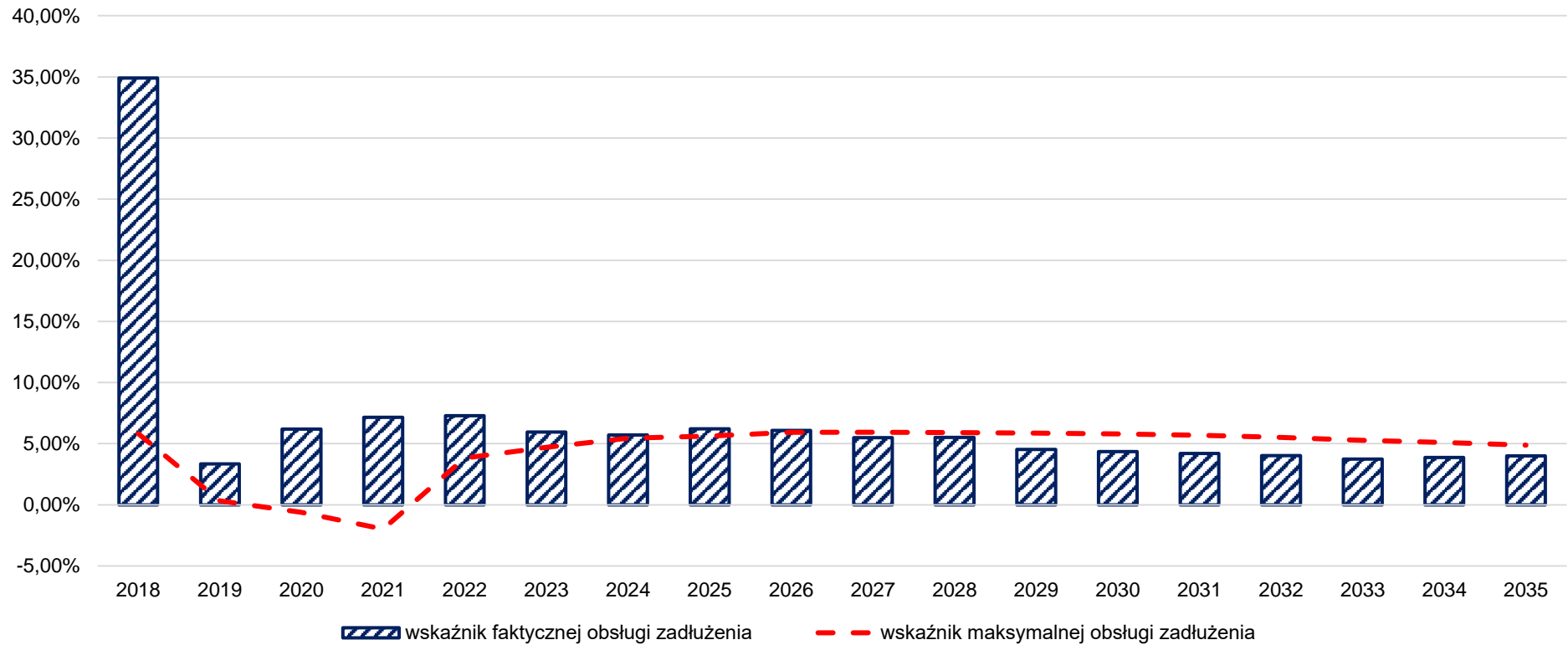
L.p.	Wyszczególnienie	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
1	Dochody ogółem	32 035 978	32 533 340	32 997 367	33 462 376	33 919 366	34 369 337	34 815 289	35 278 613	35 717 543
1.1	Dochody bieżące	32 035 978	32 533 340	32 997 367	33 462 376	33 919 366	34 369 337	34 815 289	35 278 613	35 717 543
1.1.3	podatki i opłaty	7 159 978	7 296 340	7 426 367	7 558 376	7 687 366	7 815 337	7 942 289	8 075 613	8 200 543
1.1.3.1	z podatku od nieruchomości	3 811 000	3 864 000	3 915 000	3 966 000	4 016 000	4 065 000	4 114 000	4 164 000	4 212 000
1.2	Dochody majątkowe, w tym	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.2.1	ze sprzedaży majątku	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	Wydatki ogółem	30 685 978	31 083 340	31 797 367	32 262 376	32 719 366	33 169 337	33 615 289	33 978 613	34 307 543
2.1	Wydatki bieżące, w tym:	30 191 800	30 666 300	31 144 300	31 651 300	32 158 300	32 674 300	33 131 300	33 658 800	34 183 150
2.1.1	z tytułu poręczeń i gwarancji	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	0	0	0
2.1.3	wydatki na obsługę długu	360 800	295 300	243 300	207 300	171 300	135 300	99 300	61 800	21 150
2.2	Wydatki majątkowe	494 178	417 040	653 067	611 076	561 066	495 037	483 989	319 813	124 393
3	Wynik budżetu	1 350 000	1 450 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 300 000	1 410 000
4	Przychody budżetu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4.3	Kredyty, pożyczki, emisja papierów wartościowych	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4.3.1	w tym na pokrycie deficytu budżetu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	Rozchody budżetu	1 350 000	1 450 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 300 000	1 410 000
5.1	Splaty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych	1 350 000	1 450 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 300 000	1 410 000
6	Kwota długu	10 160 000	8 710 000	7 510 000	6 310 000	5 110 000	3 910 000	2 710 000	1 410 000	0
8.1	Różnica między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi	1 844 178	1 867 040	1 853 067	1 811 076	1 761 066	1 695 037	1 683 989	1 619 813	1 534 393
8.2	Różnica między dochodami bieżącymi, skorygowanymi o środki, a wydatkami bieżącymi, pomniejszonymi o wydatki	1 844 178	1 867 040	1 853 067	1 811 076	1 761 066	1 695 037	1 683 989	1 619 813	1 534 393
9.4	Wskaźnik planowanej łącznej kwoty spłaty zobowiązań, o której mowa w art. 243 ust. 1 ustawy, do dochodów, po uwzględnieniu zobowiązań związku współtworzonego [...]	5,50%	5,52%	4,53%	4,36%	4,19%	4,03%	3,73%	3,86%	4,01%
9.5	Wskaźnik dochodów bieżących powiększonych o dochody ze sprzedaży majątku oraz pomniejszonych o wydatki bieżące, do dochodów budżetu,	5,76%	5,74%	5,62%	5,41%	5,19%	4,93%	4,84%	4,59%	4,30%

CZĘŚĆ III. PRZEWIDYWANE EFEKTY FINANSOWE DZIAŁAŃ NAPRAWCZYCH

	ustalony dla danego roku (wskaźnik jedno- roczny)									
9.6	Dopuszczalny wskaźnik spłaty zobowiązań określony w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczony w oparciu o plan 3 kwartu roku poprzedzającego pierwszy rok prognozy (wskaźnik ustalony w oparciu o średnią arytmetyczną z 3 poprzednich lat)	5,83%	5,80%	5,76%	5,70%	5,59%	5,41%	5,18%	4,99%	4,79%
9.6.1	Dopuszczalny wskaźnik spłaty zobowiązań określony w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczony w oparciu o wykonanie roku poprzedzającego pierwszy rok prognozy (wskaźnik ustalony w oparciu o średnią arytmetyczną z 3 poprzednich lat)	5,83%	5,80%	5,76%	5,70%	5,59%	5,41%	5,18%	4,99%	4,79%
9.7	Informacja o spełnieniu wskaźnika spłaty zobowiązań określonego w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu zobowiązań związku współtworzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego oraz po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczonego w oparciu o plan 3 kwartałów roku poprzedzającego rok budżetowy	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
9.7.1	Informacja o spełnieniu wskaźnika spłaty zobowiązań określonego w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu zobowiązań związku współtworzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego oraz po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczonego w oparciu o wykonanie roku poprzedzającego rok budżetowy	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
14.2	Kwota długu, którego planowana spłata dokona się z wydatków budżetu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14.3	Wydatki zmniejszające dług, w tym	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14.3.1	spłata zobowiązań wymagalnych z lat poprzednich, innych niż w pkt 14.3.3	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
14.3.2	związane z umowami zaliczanymi do tytułów dłużnych wliczanych w państwowy dług publiczny	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne.

Ryc. 6. Kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia dla Gminy Manowo po wprowadzeniu programu postępowania naprawczego

Źródło: opracowanie własne.

SPOSÓB OBLICZANIA PRZEWIDYWANYCH EFEKTÓW FINANSOWYCH

Przy opracowaniu prognozy pozycji budżetowych Gminy Manowo wykorzystano trzy podstawowe mierniki koniunktury gospodarczej – produkt krajowy brutto (PKB), wskaźnik inflacji (CPI) oraz wskaźnik wynagrodzeń. Na ich podstawie oszacowano wartości dochodów i wydatków Gminy, co dzięki konstrukcji i zaawansowanym metodom dokonywania obliczeń, pozwoli realizować w przyszłości właściwą politykę finansową jednostki.

Zgodnie z zaleceniami Ministra Rozwoju i Finansów, prognozę wskazanych mierników oparto o Wytyczne dotyczące stosowania jednolitych wskaźników makroekonomicznych będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw. Ostatnia dostępna aktualizacja ww. **wytycznych miała miejsce w październiku 2017 roku**, a dane wynikające z powołanego dokumentu prezentuje tabela poniżej.

Tabela 56. Dane makroekonomiczne przyjęte do wyliczeń prognozy

Wskaźnik	2019	2020	2021	2022	2023
Inflacja	2,30%	2,50%	2,50%	2,50%	2,50%
PKB	3,80%	3,80%	3,60%	3,50%	3,30%
Wynagrodz.	2,70%	2,70%	2,90%	3,10%	3,10%
Wskaźnik	2024	2025	2026	2027	2028
Inflacja	2,50%	2,50%	2,50%	2,50%	2,50%
PKB	3,20%	3,10%	3,00%	2,90%	2,90%
Wynagrodz.	3,10%	3,10%	3,10%	3,10%	3,10%
Wskaźnik	2029	2030	2031	2032	2033
Inflacja	2,50%	2,50%	2,50%	2,50%	2,50%
PKB	2,80%	2,70%	2,60%	2,50%	2,40%
Wynagrodz.	3,00%	3,00%	3,00%	3,00%	2,90%
Wskaźnik	2034	2035			
Inflacja	2,50%	2,50%			
PKB	2,40%	2,30%			
Wynagrodz.	2,90%	2,90%			

Źródło: dotyczące stosowania jednolitych wskaźników makroekonomicznych będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw. Aktualizacja – październik 2017 r., (www.mf.gov.pl), Warszawa 2017.

Prognozę oparto o następujące założenia:

1. dla roku 2018 przyjęto wartości wynikające z uchwały budżetowej na 2018 rok;
2. dla lat 2019-2035 prognozę wykonano poprzez indeksację o wskaźniki dynamiki inflacji, PKB i wskaźnik wynagrodzeń.

Podzielenie prognozy w powyższy sposób pozwoliło na realną ocenę możliwości inwestycyjno-kredytowych Gminy.

Zgodnie z przyjętym założeniem, dochody i wydatki bieżące w roku 2018 uwzględnione w prognozach wynikają z wartości zawartych w uchwale budżetowej na 2018

rok. Od 2019 roku prognozy dochodów i wydatków budżetowych dokonano za pomocą odpowiednio skonstruowanego równania, który uwzględnił wartości wskaźników PKB, CPI i dynamiki wynagrodzeń oraz ich wpływ na daną kategorię budżetową:

$$Y_t = Y_{t-1} \cdot (1 + CPI \cdot u_{CPI}) \cdot (1 + \Delta PKB \cdot u_{\Delta PKB}) \cdot (1 + \Delta W \cdot u_{\Delta W})$$

gdzie:

Y_t - wartość prognozowana danej kategorii dochodów bądź wydatków budżetowych;

Y_{t-x} - wartość danej kategorii dochodów bądź wydatków budżetowych we wcześniejszych latach, gdzie:

$$Y_{t-1} = u_{Y1} \cdot Y_1 + u_{Y2} \cdot Y_2 + u_{Y3} \cdot Y_3 + u_{Y4} \cdot Y_4$$

u_{Y1} – waga przypisana dla dochodów i wydatków w roku poprzedzającym rok prognozy;

u_{Y2} – waga przypisana dla dochodów i wydatków z 2 lat wstecz od roku prognozy;

u_{Y3} – waga przypisana dla dochodów i wydatków z 3 lat wstecz od roku prognozy;

u_{Y4} – waga przypisana dla dochodów i wydatków z 4 lat wstecz od roku prognozy;

Y_1 – wartość dochodów lub wydatków w roku poprzedzającym rok prognozy;

Y_2 – wartość dochodów lub wydatków z 2 lat wstecz od roku prognozy;

Y_3 – wartość dochodów lub wydatków z 3 lat wstecz od roku prognozy;

Y_4 – wartość dochodów lub wydatków z 4 lat wstecz od roku prognozy;

CPI - wartość wskaźnika inflacji w roku prognozowanym;

u_{CPI} - waga przypisana wskaźnikowi CPI, będąca jego rzeczywistym wpływem na prognozowaną kategorię;

ΔPKB - wskaźnik dynamiki PKB;

$u_{\Delta PKB}$ - waga przypisana wskaźnikowi dynamiki PKB, będąca jego rzeczywistym wpływem na prognozowaną kategorię;

ΔW - wskaźnik dynamiki wynagrodzeń;

$u_{\Delta W}$ - waga przypisana wskaźnikowi dynamiki wynagrodzeń, będąca jego rzeczywistym wpływem na prognozowaną kategorię.

Zastosowana metoda dotyczy większości kategorii dochodów i wydatków budżetowych w każdym roku prognozy. Zasadą było, że dla dochodów ustalone wartości udziałów poszczególnych wskaźników wynoszą 70% dla PKB i 30% dla inflacji. Przyjęcie takich wartości było zgodne z kształtowaniem się polityki państwa w zakresie kształtowania dochodów budżetu centralnego oraz odpowiadało dotychczasowym wahaniom w budżecie Gminy.

Ponadto analiza materiału statystycznego wykazała, że dochody mają silniejszą korelację z wytwarzaną produkcją, podczas gdy wydatki są silniej powiązane ze wskaźnikiem inflacji, dlatego w przypadku wydatków wagi wynosiły odpowiednio: 30% dla PKB i 70% dla inflacji. Biorąc pod uwagę wpływ wskaźnika wynagrodzeń na kształtowanie się wysokości wydatków ponoszonych na wypłatę wynagrodzeń i pochodnych przyjęto następujące wagi: 25% dla inflacji, 25% dla PKB i 50% dla wskaźnika wynagrodzeń.

Do prognozowania dochodów oraz wydatków przyjęto wartości dochodów oraz wydatków do 4 lat wstecz. Przyjęta metodologia ma na celu poparcie prognozowa-

nych kategorii budżetowych w wykonaniu budżetu z lat poprzednich, z uwzględnieniem różnicy czasu między rokiem prognozowanym, a poszczególnymi latami. Dla dochodów przyjęto następujące wagi:

1. 40% dla wartości dochodów z roku poprzedzającego;
2. 30% dla wartości dochodów z 2 lat wstecz;
3. 20% dla wartości dochodów z 3 lat wstecz;
4. 10% dla wartości dochodów z 4 lat wstecz.

Ze względu na fakt, że możliwości oddziaływania na stronę wydatkową są większe niż na dochodową, dla prognozowania wydatków postanowiono przyjąć dwa rodzaje wag, ze względu na wysokość wydatków w roku poprzedzającym rok prognozy. Mianowicie, jeżeli w ostatnim roku wartość wydatków w danej kategorii wynosiła:

1. 0, to również w roku prognozowanym wartość wynosi 0;
2. poniżej średniej z 3 lat wstecz, to przyjęto następujące wagi:
 - 1) 70% dla wartości wydatków z roku poprzedzającego;
 - 2) 15% dla wartości wydatków z 2 lat wstecz;
 - 3) 10% dla wartości wydatków z 3 lat wstecz;
 - 4) 5% dla wartości wydatków z 4 lat wstecz.
3. powyżej średniej z 3 lat wstecz, to przyjęto takie same wagi jak przy prognozie dochodów, czyli:
 - 1) 40% dla wartości wydatków z roku poprzedzającego;
 - 2) 30% dla wartości wydatków z 2 lat wstecz;
 - 3) 20% dla wartości wydatków z 3 lat wstecz;
 - 4) 10% dla wartości wydatków z 4 lat wstecz.

Następnie dokonano merytorycznej weryfikacji otrzymanych wyników, co pozwoliło na kontrolę zaprognozowanych danych, z racjonalną wiedzą na temat kształtowania się wartości poszczególnych kategorii budżetowych Gminy.

SPIS TABEL

Tabela 1. Struktura zrealizowanych dochodów Gminy Manowo w latach 2013-2017.....	10
Tabela 2. Skumulowany udział głównych dochodów Gminy Manowo w latach 2013-2017 (po zaokrągleniu do pełnych złotych).....	12
Tabela 3. Analiza kształtowania się dochodów Gminy Manowo z tytułu podatków lokalnych w latach 2013-2016.....	14
Tabela 4. Porównanie wysokości stawek podatku od nieruchomości na 2017 i 2018 rok	15
Tabela 5. Struktura zrealizowanych wydatków Gminy w latach 2013-2017.....	16
Tabela 6. Wykonanie wydatków bieżących Gminy skorygowane o zobowiązania o charakterze wymagalnym.....	17
Tabela 7. Dochody majątkowe a wydatki majątkowe Gminy Manowo w latach 2013-2017	18
Tabela 8. Podział wydatków na działy w Gminie Manowo w latach 2013-2017* (po zaokrągleniu do pełnych złotych)	19
Tabela 9. Budżet oświatowy w latach 2013-2017*	20
Tabela 10. Wydatki na pomoc społeczną w Gminie Manowo w latach 2013-2017*	22
Tabela 11. Stopień pokrycia wydatków w dziale pomoc społeczna dochodami (dotacjami) w Gminie Manowo w latach 2013-2017*	22
Tabela 12. Wydatki na administrację publiczną w Gminie Manowo w latach 2013-2017*	23
Tabela 13. Wybrane wydatki na administrację publiczną w Gminie Manowo w latach 2013-2017*	23
Tabela 14. Harmonogram spłaty rat kapitałowych od zobowiązań zaciągniętych przez Gminę Manowo w latach 2018-2028.....	26
Tabela 15. Harmonogram odsetek od zobowiązań zaciągniętych przez Gminę Manowo w latach 2018-2028.....	27
Tabela 16. Wykaz poręczeń udzielonych przez Gminę Manowo do 2032 roku	30
Tabela 17. Zobowiązania wymagalne szkół i przedszkoli Gminy Manowo (wg stanu na 31.12.2017 r.)	31
Tabela 18. Zobowiązania wymagalne Urzędu Gminy Manowo (wg stanu na 31.12.2017 r.).....	32
Tabela 19. Wykonanie budżetów Gminy Manowo od 2008 r.	39
Tabela 20. Przewidywane skutki obniżenia stawek podatkowych Gminy Manowo na 2018 r.	40
Tabela 21. Przewidywane skutki podwyższenia stawek podatkowych Gminy Manowo od 2019 r.	41
Tabela 22. Efekt finansowy wynikający ze zwiększenia i utrzymywania maksymalnych stawek podatku od nieruchomości	42
Tabela 23. Efekt finansowy wynikający z utrzymywania maksymalnych stawek podatku rolnego	42
Tabela 24. Efekt finansowy wynikający z utrzymywania maksymalnych stawek podatku leśnego	43
Tabela 25. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu reorganizacji struktury Urzędu Gminy	44
Tabela 26. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia zatrudniania pracowników interwencyjnych.....	44
Tabela 27. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia realizacji umów cywilnoprawnych	45
Tabela 28. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia kosztów administracyjnych w Urzędzie	46
Tabela 29. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia wydatków rzeczowych Przedszkola w Boninie	47
Tabela 30. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia wydatków rzeczowych Szkoły Podstawowej w Boninie	48
Tabela 31. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia wydatków rzeczowych Przedszkola w Rosnowie	49
Tabela 32. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia wydatków rzeczowych Szkoły Podstawowej w Manowie	50
Tabela 33. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu zaostrzenia polityki wydatkowej w jednostkach oświatowych Gminy Manowo.....	50
Tabela 34. Zmiana w wysokości wydatków na wynagrodzenia dla nauczyciela wynikająca ze zmniejszenia planowanych wydatków za godziny nadwymiarowe	52

Tabela 35. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu optymalizacji wynagrodzeń w oświacie	52
Tabela 36. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia wydatków na wynagrodzenia	54
Tabela 37. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia wydatków rzeczowych GOPS.....	54
Tabela 38. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu wysokości dotacji przekazywanej dla samorządowej instytucji kultury.....	55
Tabela 39. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu zmniejszenia wysokości dotacji dla organizacji pozarządowych – klubów sportowych	56
Tabela 40. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu zaostrzenia polityki wydatkowej Gminy o obszarze działalności sportowej.....	56
Tabela 41. Zmiana w wysokości wydatków na zakup materiałów i wyposażenia w 2018 r.	57
Tabela 42. Prognozowane efekty finansowe uzyskane z tytułu ograniczenia wydatków na materiałów i wyposażenia.....	58
Tabela 43. Harmonogram realizacji działań naprawczych.....	59
Tabela 44. Podsumowanie efektów finansowych działań naprawczych.....	60
Tabela 45. Planowane dochody budżetowe Gminy Manowo na rok 2018	62
Tabela 46. Planowane wydatki budżetowe Gminy Manowo na 2018 rok.....	63
Tabela 47. Szczegółowe zestawienie planowanych wartości wydatków na rok 2018	65
Tabela 48. Porównanie wykonania budżetu za 2017 r. oraz planu budżetu na 2018 r.	67
Tabela 49. Projekcja finansowa dla Gminy Manowo uwzględniająca założenia budżetu na 2018 rok ..	68
Tabela 50. Projekcja finansowa dla Gminy Manowo uwzględniająca efekty działań naprawczych po stronie dochodowej i wydatkowej	69
Tabela 51. Wykaz zobowiązań Gminy Manowo przeznaczonych do spłaty z pożyczki z budżetu państwa	71
Tabela 52. Planowany harmonogram spłaty zobowiązań Gminy Manowo oraz pożyczki z budżetu państwa w latach 2018-2026	72
Tabela 53. Planowany harmonogram spłaty zobowiązań Gminy Manowo oraz pożyczki z budżetu państwa w latach 2027-2035	73
Tabela 54. Wybrane pozycje Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Manowo na lata 2018-2026 ..	75
Tabela 55. Wybrane pozycje Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Manowo na lata 2027-2035 ..	77
Tabela 56. Dane makroekonomiczne przyjęte do wyliczeń prognozy	80

SPIS RYCIN

Ryc. 1. Kształtowanie się źródeł dochodów Gminy Manowo w latach 2013-2017*	11
Ryc. 2. Struktura wydatków Gminy Manowo w latach 2013-2017*	18
Ryc. 3. Pokrycie wydatków bieżących w działach 801, 854 subwencją oświatową oraz dotacją na wychowanie przedszkolne w latach 2013-2017*	21
Ryc. 4. Kształtowanie się wskaźnika z art. 243 ustawy o finansach publicznych w Gminie Manowo zgodnie z projektem WPF Gminy na lata 2017-2032	34
Ryc. 5. Kształtowanie się wskaźnika z art. 243 ustawy o finansach publicznych w Gminie Manowo zgodnie z metodologią określoną w III części opracowania.....	35
Ryc. 6. Kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia dla Gminy Manowo po wprowadzeniu programu postępowania naprawczego	79